

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК
КАФЕДРА ФІНАНСІВ
ЦЕНТР ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених
Київ, 3 лютого 2021 року**

**КИЇВ
2021**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Збірника матеріалів конференції «Актуальні питання розвитку фінансової системи в умовах інформаційної економіки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених»:

Лук'яненко І. Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів (НаУКМА)

Пріємрова О. К., к.е.н, доцент кафедри фінансів (НаУКМА)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Єріна А. М., д.е.н., професор кафедри статистики та демографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Демиденко Л. М., к.е.н., доцент кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Матеріали в авторській редакції

*Затверджено до друку Вченою радою НаУКМА
(протокол №3 від 19 квітня 2021 р.)*

Актуальні питання розвитку фінансової системи в умовах інформаційної економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 3 лютого 2021 р.) – Київ: НаУКМА. – 2021. – 114 с.

Збірник матеріалів конференції «Національні та світові фінансово-економічні системи в умовах сучасних викликів» присвячено актуальним тенденціям і викликам сучасного економічного розвитку в Україні та в світі. Збірник містить наукові роботи молодих науковців, аспірантів і студентів факультету економічних наук НаУКМА та представників інших науково-дослідних установ та навчальних закладів, апробовані на міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку фінансової системи в умовах інформаційної економіки» (м. Київ, 3 лютого 2021 р.).

Збірник призначено для науковців, фахівців-економістів, а також аспірантів та студентів вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

Abakumova J., Poznyak E. BELARUS: SOFT POWER AND NATIONAL BRANDING OF THE COUNTRY.....	6
Божко К. С. ВІДПОВІДАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ: ЗМІСТ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	8
Бондар С. Я., Волосяк Я. Ю. КРИПТОВАЛЮТА ЯК ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНА ДІДЖИТАЛ-ВАЛЮТА.....	11
Бородій М. В., Тішакова В. О. СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА ПЕРВИННОГО РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ.....	13
Буй Т. Г., Русіна К. В. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	16
Веремієнко В. В. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДЕТІНІЗАЦІЇ.....	19
Волошин А. В. ДІАГНОСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ АНАЛІЗУ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	22
Воробей В. Ю. АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІСЦЯ БІРЖОВИХ ТОРГІВ НА РОЗМІР ВИПЛАЧЕНИХ КОМПАНІЄЮ ДИВІДЕНДІВ.....	23
Воробйов К. І., Босий А. С. РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ.....	26
Вотченікова В. М., Стефан С. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	28
Ганіна К. О., Томіліна М. С. РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ ТА РЕАКЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	30
Галицька Е. В., Донкоглова Н. А. СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	34
Герасимчук С. С. ПОТЕНЦІАЛ ІНВЕСТИЦІЙ У ІТ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ.....	38
Гладких Д. М. ВИКЛИКИ «КЛАСИЧНИМ» БАНКАМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	40
Горбенко Д. А., Багряк С. А. ДОСТУП УКРАЇНСЬКИХ ІНВЕСТОРІВ ДО МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ.....	42
Гринишин І. М. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ.....	44

Гурін А. Л. МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ТА ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТРЕНДІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ.....	46
Дудник Я. В. НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ КРАУДФАНДИНГУ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	49
Дяченко А. В., Круп'яник А. І. ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ ПРИ ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....	51
Ізотов Г. Ю. ПРОГНОЗУВАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ.....	54
Комарова А. Є., Швець А. Ю. ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ ТА НАУКУ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.....	57
Королук К. О. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ.....	60
Lehka K., Oyin E. ANALYSIS OF PIZZERIA'S BUSINESS PROCESSES WITH AGPSS.....	63
Мертенс О. В., Шевченко Д. І. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ M&A.....	65
Nazarenko V., Jefferson K. RESILIENCE OF FARMER'S LIVELIHOOD IN AUSTRALIA.....	67
Orlovska O. ANALYZING MONETARY POLICY OF CENTRAL BANKS THROUGH LIMITED DEPENDENT VARIABLE MODEL REGULATORY SANDBOX AS A PART OF FINTECH ECOSYSTEM.....	71
Primierova O., Medved Y. THE ROLE OF ESG FACTORS IN THE COUNTRY'S ANALYSIS.....	74
Riabtsun Y. REGULATORY SANDBOX AS A PART OF FINTECH ECOSYSTEM.....	76
Sakh A., Rustambek R. WHAT ARE GENDER DIFFERENCES IN THE USAGE OF FACEBOOK?.....	78
Семко Р. Б. ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ТА ДОСТУПНОСТІ ДАНИХ ДЛЯ ПОБУДОВИ ФІНАНСОВИХ МОДЕЛЕЙ: КРИТИКА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СТАТИСТИКИ ТА ІНШИХ СТАТИСТИЧНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....	80
Симонов Д. І., Першин В. С., Чернецький Р. Р. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ.....	82
Синиця М. А. COVID-19 ТА ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА: ЧОМУ ЛЮДИ ВЕДУТЬ СЕБЕ «НЕРАЦІОНАЛЬНО»?.....	85
Слав'юк Н. Р. ФІНАНСОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	88
Солодкий О. В., Жуков М. О. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ.....	91

Stuzhuk K. INTRAPRENEURSHIP: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES WITHIN THE FRAMEWORK OF UKRAINE.....	93
Surovets V., Jefferson K. MODEL-BASED SOCIOECONOMIC PLANNING OF TOURISM DEVELOPMENT IN DEVELOPING COUNTRIES.....	
Терпило О. В. УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ COVID-19 ТА ПІСЛЯ.....	99
Тітова А. М., Андерс А. А. ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	101
Філатов В. Ю. МОНІТОРИНГОВА ФУНКЦІЯ КРЕДИТНОГО РЕЄСТРУ В УКРАЇНІ.....	105
Цабут Д. В. ПРИВАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	108
Черкасова М. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	110
Шаблієнко А. Ю., Яворська С. М. ВПЛИВ ФЕЙКОВИХ НОВИН НА КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ.....	112

Abakumova J. G.
Senior Lecturer, Belarusian State University
Poznyak E. A.
4th Year Student, Belarusian State University

BELARUS: SOFT POWER AND NATIONAL BRANDING OF THE COUNTRY

In the process of globalization, which leads to the world unification of states along with the economic, political and cultural spheres, countries are making efforts to benefit from this process [1]. One of the ways is to increase the level of confidence in the country; to achieve the desired effect, governments use the concept of "soft power". The concept of soft power emerged in the 1980s. in the works of the renowned american political scientist, leading expert on international affairs, professor Joseph S. Nye.

The author of the concept provides various definitions for soft power. For example, soft power is the ability to shape the preferences of others, or, the ability to make others want what you want because of your culture and ideology. At the moment, there is no single unambiguous definition accepted throughout the world, but if we talk more generally, then soft power is an instrument of covert management of international processes in the era of globalization, using the most delicate means of persuasion: diplomacy, programs for international exchange of specialists, cultural and sports events, etc. The effective use of soft power tools creates opportunities for the influence of the state-subject on political and humanitarian processes in the state-object (target) and in the world as a whole.

To assess the level of compliance of states' activities with the principles of "soft power", the practice of constructing an integral indicator is applied. Basically, attempts to assess "soft power" were made on the basis of an analysis of public opinion and / or expert assessments. However, there was a lack of an objective quantitative indicator based on reliable data, and not on subjective assessments that change depending on the current geopolitical situation. First of all it should be mentioned Anholt-GfK Roper Nation Brands Index and The Good Country Index. Both of them were developed by Simon Anholt, an independent political advisor on building the state's national brand image, national identity and reputation in 2005.

In 2017, Germany, France, Great Britain, Canada, Japan, USA, Italy, Australia, Switzerland, Sweden entered the top 10 countries (countries are listed in order from 1st place in the ranking to 10). In the course of compiling the rating, 20185 people over 18 years old from 20 countries were interviewed. Unfortunately, the Republic of Belarus was not included in the list of 50 studied countries, however, some neighboring countries were included in the rating. So, for example, Russia took 23rd place in the list of the most powerful national brands.

The Good Countries Index, in the words of Simon Anholt himself, "is really aimed at starting a global discussion of how countries can balance their debt to their citizens and their responsibility to the world, because it is necessary for the future of humanity and the health of our planet." 149 countries of the world were included in

this index in 2020. Top five: Sweden, Denmark, Germany, Canada, Netherlands. Of the neighboring countries of the Republic of Belarus, the highest place in the ranking is occupied by Poland (23rd place), followed by Latvia (36th place), Lithuania (40th place), Russia (47th place), Ukraine only 71st. By this indicator in 2020 Belarus was in 61st place: the best position was in the Science and Technology indicator – 23rd out of 149 countries, and the worst – Planet and Climate, here Belarus took only 122nd place.

Another well-known proven indicator is the Country Brand Index, developed and calculated every few years (2012, 2014 and 2019). It is published by the international consulting company Future Brand. During the last study, 2,500 experts from the countries included in the ranking were interviewed. At the same time, a total of 75 leading countries in terms of GDP were included, based on data from the World Bank. Unfortunately, Belarus again did not make it to the list, but again the neighboring countries: Russia, Ukraine and Poland got in and took the 27th, 44th and 74th places, respectively. In 2019, the methodology for calculating the index slightly changed and if earlier it was based on 5 groups of indicators, now it is based on 6 main ones: value system, quality of life, business potential, heritage and culture, tourism, quality of products and services. There is an opinion that this index has a "tourist" bias, since the respondents are people who are somehow connected with travel.

Since 2015, Portland, an international consulting company, annually publishes a rating of the "soft power" of the states of the world under the name "The Soft Power 30". The peculiarity of the calculation methodology is that 2 parts are taken into account: objective and subjective. The objective part is built from sub-indices in 6 categories: culture, digitalization, education, business and entrepreneurship, and public administration. The subjective part is the conduct of surveys (in 2018 among 11,000 respondents) in 7 categories: the spread of culture on an international scale, the production of luxury goods, high-tech products, national cuisine, vitality, friendliness, politics in the field of international relations. In 2019, the following countries were in the top 10 (from 1 place to 10): France, Great Britain, Germany, Sweden, USA, Switzerland, Canada, Japan, Australia, the Netherlands. The Republic of Belarus was not included in the rating, while Poland and Russia took 23rd and 30th places, respectively.

The indices described above are rather subjective indicators, since they are not based on objective statistical data, but on the basis of the results of surveys of residents, tourists and investors in different countries. The lack of a quantitative indicator does not allow assessing the impact of various factors influencing the use of soft power policies in different countries. Of course, there are some difficulties in carrying out a quantitative assessment of such relative and intangible social concepts as cultural development, political preferences, human values, etc., that is, everything that underlies soft power.

A separate task is a quantitative analysis of the factors influencing the formation of a national brand, i.e. in particular, on the values of the indices described above. Here, researchers are faced both with the problem of insufficient data in terms of the reliability of the results of statistical analysis, and with the issue of choosing indicators that most objectively and accurately corresponded to the desired characteristics of the

country. Since, in addition to macroeconomic indicators, the analysis still has to take into account, for example, how satisfied the population is with their living conditions; the attitude of citizens of other countries towards the country; the interest shown in the country in the field of information, culture, sports; the country's achievements on the world stage etc. [2-3]. An increase in the number of empirical studies on this topic could contribute to more effective work on developing a strategy for forming the country's image. For Belarus, both the task of assessing its position in the ratings of national brands and the possibilities for improving the results of such an assessment are relevant.

References:

1. Abakumova J.G. Economic Growth, Globalization and Income Inequality: the Case of Ukraine / J.G. Abakumova, O.K.Primierova // Globalization and its socio-economic consequences. – 2018. – Pp. 2445-2452.
2. Pavlovskaya S., Abakumova, J. Soft power of Belarus // OIKONOMOS: Journal of Social Market Economy, 2020. – № 2(17), 2020. – p. 55-62.
3. Abakumova J.G., Primierova O.K. Globalization and Assesment of the Soft Power Potential of Belarus Using Econometric Instruments / Proceedings of the Globalization and its socio-economic consequences 2020 conference. 2021. Vol.92. doi.org/10.1051/shsconf/20219208015

Божко К. С.
Студентка 2 р. н., НаУКМА

ВІДПОВІДАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ: ЗМІСТ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Відповідальне інвестування – це процес прийняття інвестиційних рішень, які окрім матеріальної вигоди, враховують соціальні, екологічні та управлінські фактори (ESG) в інвестиційному аналізі. Відповідно основними цілями відповідального інвестування є соціальний вплив та фінансова вигода.

Важливо також зазначити, відповідальні інвестори окрім власних поглядів, переконань та етичних цінностей, повинні усвідомлювати і бути готовим нести відповідальність за наслідки їх інвестицій для навколишнього середовища і суспільства. Проте, з іншого боку, відповідальні інвестиції дозволяють впливати на вартість і розвиток компаній, що є однією з основних мотивацій для інвесторів.

Звичайно, як й інші типи інвестицій, відповідальне інвестування має свої особливості, які визначаються моделлю відповідного фондового ринку, соціокультурними, релігійними факторами та особливостями економічної поведінки населення.

Поштовхом для розвитку відповідального інвестування стало набуття чинності у 2000 р. Глобальним Договором ООН, який виник як міжнародна ініціатива підвищення соціальної відповідальності бізнесу, дотримання

корпораціями прав людини і екологічних норм. 10 принципів Договору об'єднують у три основні напрямки: ESG – Environmental, Social, Governance.

Таблиця 1. Основні питання EGS [1]

Екологічні	Соціальні	Управлінські
• Кліматичні зміни	• Права людини	• Хабарництво та корупція
• Виснаження ресурсів	• Сучасне рабство	• Оплата праці
• Забруднення	• Дитяча праця	• Різноманітність керівного складу, його структура
• Відходи	• Умови праці	• Політичне лобіювання та пожертви
• Вирубка лісів	• Відносини з працівниками	• Податкова стратегія

Для здійснення відповідального інвестування використовують різноманітні методи, найпоширенішими серед яких є скринінг та інвестування громади.

Існує два види скринінгу: *negative (avoidance) screening* – виключення компаній для інвестицій, чия діяльність суперечить цінностям інвестора; *positive screening* – цілеспрямований пошук компаній, які позитивно впливають на розвиток суспільства, захист навколишнього середовища.

Спрямування коштів інвесторів на розвиток економічних об'єктів і проєктів, які отримують недостатнє для нормальної діяльності фінансування називається інвестування громади.

Залежно від акценту на відмінності у підходах, інвестори використовують такі форми відповідальних інвестицій:

- *Ethical investment* – скринінг компаній, що займаються діяльністю, яку інвестор визнає неетичною або яка суперечить міжнародним деклараціям.
- *SRI* – підхід, що застосовує соціальні (показники охорони праці, трудові суперечки тощо) та екологічні (енергоефективність, відходи та переробка тощо) критерії при оцінці компаній.
- *Green investment* – стосується підходів, які прагнуть інвестувати капітал у «зелені» технології, альтернативну і відновлювальну електроенергетику, інші екологічно дружні види бізнесу.
- *Impact investment* – інвестиції «впливу» - спрямовані на досягнення певної соціальної або екологічної мети. Наприклад, підтримка підприємств, які працевлаштовують людей, що мають інвалідність.
- *Sustainable investment* – інвестиції «сталого розвитку» у найбільш ефективні компанії за ESG факторами (можливі для продовження у довгостроковому майбутньому).

Відповідальне інвестування стало особливо актуальним з часу світової фінансової кризи 2008 р., оскільки однією з її ключових причин вважають їхню безвідповідальну інвестиційну політику. Тому в більшості країн із розвиненими фінансовими ринками усвідомлюється необхідність інтеграції соціальної відповідальності у діяльність фінансових інститутів. Сьогодні із загальної суми активів у США частка активів відповідальних інвестицій складає 33%. Кожен третій долар у США вкладений з урахуванням ESG факторів. Такі тенденції розширює можливості по залученню інвестиційних ресурсів, а також зниження їх вартості. В кінцевому рахунку це призводить до підвищення стійкості компанії, а отже, до поліпшення показників її діяльності в довгостроковому періоді.

Також серед основних тенденцій відповідальних інвестицій варто зазначити:

- зростання попиту на ESG продукт серед інвесторів (у результаті, зростає частка компаній, які все частіше включають вищезазначені фактори в інвестиційний аналіз);
- актуальність і попит «зелених» інвестицій (характерно для ринку відповідальних інвестицій у США);
- активне впровадження обліку ESG критеріїв, що сприяє зростанню ринку відповідального інвестування;
- створення законодавчої бази відповідальних інвестицій, так як наразі вона не розроблена повністю у жодній країні світу.

Відповідно до названих тенденцій, очікується зростання частки інвесторів, які зацікавлені в ESG проектах. У перспективі з'являтиметься все більше вимог до прозорості нефінансової звітності комерційних організацій, до розміщення і зростання активів відповідального інвестування.

В Україні тенденція розвитку відповідального інвестування зародилась не так давно, однак вже набирає значних обертів. Перспективними напрямками подальших досліджень є зміни тенденцій у розвитку відповідального інвестування по всьому світу, а також зростання його обсягу на українському ринку.

Список використаних джерел:

1. What is responsible investment? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unpri.org/download?ac=10223>
2. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі : Критичний огляд досліджень ; пер. з англ. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. — 88 с.
3. What is responsible investment? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.cisl.cam.ac.uk/business-action/sustainable-finance/investment-leaders-group/what-is-responsible-investment>.
4. Sustainable Investing Basics [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ussif.org/sribasics>.

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНА ДІДЖИТАЛ-ВАЛЮТА

Криптовалюта — це децентралізована діджитал-валюта, яка базується на технології блокчейн. У свою чергу, блокчейн — це відкрита розподілена система, яка записує транзакції в код. На практиці її можна порівняти з чековою книжкою, котра поширюється на незліченних комп'ютерах по всьому світу. Транзакції реєструються в «блоках», які потім з'єднуються в «ланцюжок» попередніх криптовалютних операцій. Увесь процес можна співставити з книгою, у котрій ведеться запис про щоденні витрати. Кожна сторінка схожа на блок, а вся книга, група сторінок, є блокчейном. За допомогою блокчейну кожен, хто використовує криптовалюту, має власну копію цієї книги для створення єдиного запису транзакцій. Програмне забезпечення реєструє кожен нову транзакцію, а коли процес відбувся, кожна копія блокчейну оновлюється одночасно з новою інформацією, зберігаючи всі записи ідентичними та точними. Такий складний процес потрібен для запобігання шахрайству.

Технологія блокчейн застосовується в різних галузях. Наприклад, у розвинених країнах її інтегрують в ланцюги постачання. У геймінгу елементи гри можуть бути у формі токенів, котрі перераховуватимуться розробникам після покупки. Блокчейн дозволяє оцифрувати в єдиній базі даних медичні дані пацієнтів, державні реєстри, кадастри, що дозволяє ефективно розподіляти бюджет між регіонами. Технологія пришвидшує та здешевлює міжнародні банківські перекази, а також забезпечує прозорість переказів на благодійність.

Кожен із нас може використовувати криптовалюту як спосіб оплати товарів та послуг, проти багатьох людей обирають саме інвестування в криптовалюту. Цей засіб обміну є цифровим, зашифрованим та децентралізованим. На відміну від американського долара або євро, тут немає центрального органу, який управляє та підтримує вартість криптовалюти. Натомість ці завдання широко розподіляються серед користувачів криптовалюти через Інтернет.

Біткойн - це децентралізована валюта, що використовує однорангову технологію, основа якої полягає у тому, що емісія валюти, обробка та перевірка транзакцій здійснюється колективно мережею. Біткойни створюються цифровим способом за допомогою процесу «видобутку» або майнінгу, який вимагає потужних комп'ютерів для розв'язання складних алгоритмів. Зараз BTC створюються зі швидкістю 25 біткойнів кожні 10 хвилин і будуть обмежені 21 мільйоном, рівень яких, як очікується, буде досягнутий в 2140 році. Ці характеристики роблять біткойн принципово відмінним від фіатної валюти, яка підтримується повною вірою та кредитом уряду. Децентралізація та анонімізація біткойнів зробили її улюбленою валютою для безлічі незаконних дій, включаючи відмивання грошей, торгівлю наркотиками, контрабанду та закупівлю зброї.

Деякі економічні аналітики прогнозують великі зміни в криптовалюті, коли інституційні гроші потрапляють на ринок. Крім того, існує ймовірність того, що криптовалюта буде розміщуватися на Nasdaq, що ще більше додасть довіри до блокчейну та його використання як альтернативи звичайним валютам. Дехто прогнозує, що для посилення позицій криптовалюті потрібен перевірений біржовий фонд (ETF – Exchange-traded fund). ETF, безумовно, полегшить інвестування в біткойн, але все ж має бути попит, аби люди хотіли інвестувати в криптовалюту, яка може не генеруватися автоматично з фонду.

Певні обмеження, з якими зараз стикаються криптовалюти — наприклад, той факт, що цифрове багатство може бути стерто внаслідок аварії комп'ютера або віртуальне сховище може бути розграбоване хакером — технологічні досягнення дозволять виправити з часом.

З іншого боку, хоч кількість продавців, які приймають криптовалюти у вигляді оплати, зростає, вони все ще знаходяться в меншості.

Криптовалюта, яка прагне стати частиною основної фінансової системи, повинна відповідати багатьом критеріям. Вона повинна бути математично складною (щоб уникнути шахрайства та хакерських атак), але легкою для розуміння споживачами; децентралізованою, але з відповідними гарантіями та захистом для споживачів; зберігати анонімність користувачів, не будучи каналом для ухилення від сплати податків, відмивання грошей та інших нечесних дій.

Список використаних джерел:

1. Investopedia/ The Future of Cryptocurrency in 2019 and Beyond. – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/articles/forex/091013/future-cryptocurrency.asp>.
2. Stanford Online/ What Does the Future Hold for Cryptocurrency? – Режим доступу: <https://online.stanford.edu/future-for-cryptocurrency>.
3. Forbes/ Myth Busted: Institutional Investors Are Not Investing in Bitcoin. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/danrunkevicius/2021/01/14/myth-busted-wall-street-is-not-investing-in-bitcoin/?sh=320a7bdb5510>.
4. Forbes/ What Is Cryptocurrency? – Режим доступу: <https://www.forbes.com/advisor/investing/what-is-cryptocurrency/>
5. Bloomberg/ Cryptocurrency Is Not Necessarily the Future. – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2020-12-29/bitcoin-hits-new-high-but-cryptocurrency-s-future-is-uncertain>.
6. Цифрова освіта. Дія/ Все про блокчейн, біткойн та криптовалюти. – Режим доступу: <https://osvita.dii.gov.ua/courses/blockchain-bitcoin-cryptocurrency>.

СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА ПЕРВИННОГО РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

З закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» відомо, що державні облігації мають основний розподіл за трьома видами [1]:

- облігації внутрішніх державних позик;
- облігації зовнішніх державних позик;
- цільові облігації внутрішніх державних позик.

Також вони бувають: короткострокові (до одного року), середньострокові (від одного до п'яти років) та довгострокові (понад п'ять років). Мають різну купонну ставку, можуть бути дисконтними, це залежить від строковості. Можуть бути виражені в іноземній валюті: долар, євро.

Ставка даних облігацій визначається декількома критеріями та встановлюється Міністерством фінансів.

Таблиця 1. Критерії формування ставок по облигаціям

Критерій визначення ставки	Мета критерію
Політична ситуація в країні	Якщо в країні стабільна політична ситуація, то ставка буде нижчою через меншу ризиковість активу
Рівень інфляції	Рівень інфляції входить в купонну ставку, тому чим вона вища, тим більша купонна ставка
Перспективи розвитку	За стабільного позитивного економічного зростання через зменшення ризику ставка по державним облигаціям буде меншою
Строковість	Чим довший строк облигації, тим більший ризик купувати її, тому ставка більша на довгострокові облигації
Валюта, в якій розміщуються	Залежно від валюти ставка є різною, так якщо облигація розміщена в доларах її ставка є меншою, за ставку облигації в гривнях

Складено авторами на основі даних [2]

Облігації внутрішніх державних позик розміщуються лише на внутрішньому фондовому ринку та є зобов'язанням сплатити тримачу облигації у визначений строк номіналу даного цінного паперу з виплатою доходів як зазначено в ньому [3]. Цільові відрізняються лише тим, що залучені кошти використовуються виключно для покриття дефіциту бюджету.

Внутрішні облігації з'явилися в Україні у 1995 році з постанови Кабінету міністрів від 23 серпня 1994 року № 586, в якому зазначалось, що Міністерство фінансів за погодженням Національного банку вирішує питання розміщення, обігу та погашення даного виду цінних паперів, а Національний банк виконує роль головного агента з обслуговування, випуску та погашення облігацій [4].

У 1996 році вийшла постанова Національного банку, яка зобов'язала комерційні банки тримати резерви внутрішніх державних облігацій, як страхування вкладів фізичних осіб [5].

Зовнішні державні облігації відрізняються від вищезгаданих тим, що розміщуються на міжнародних фондових ринках виключно в іноземній валюті. В Україні їх почали використовувати в 1997 році через те, що більшість внутрішніх державних облігацій знаходилися у Національного банку, Пенсійного фонду та Ощадбанку та через реструктуризацію внутрішнього державного боргу України в 1998 році, зовнішні облігації слугували доступом до іноземних інвесторів, таких як міжнародні організації [3].

Головна відмінність внутрішніх облігацій від зовнішніх в тому, що за внутрішніми облігаціями держава сплачує доходи за облігаціями здебільшого резидентам своєї країни, які отримують податкові пільги на даний вид облігацій. Тобто кошти залишаються в економічній системі однієї країни. Щодо зовнішніх облігацій держава сплачує за ними нерезидентам країни та відбувається відтік коштів закордон.

З 1997 року відбувалася оцінка кредитного рейтингу України за методикою Moody's, Standart&Poor's. За Moody's у 1997 році борговим зобов'язанням України було присвоєно кредитний рейтинг В2, що означає спекулятивні цінні папери з високим рівнем ризику [3]. З того часу кредитний рейтинг здебільшого зменшувався лише одного разу перевищив планку та досяг оцінки В1. За оцінками на 2020 рік українські боргові зобов'язання мають оцінку В3 [6].

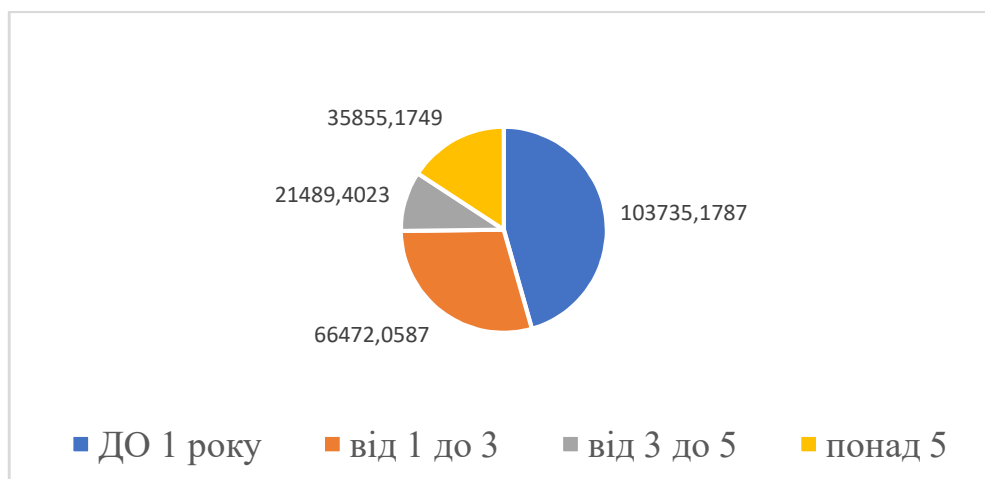

Рис. 1. Розподіл залучених коштів з ОВДП за строковістю у 2019 р.
Джерело: розрахунки авторів на основі даних [7]

Найбільшу частку у 2019 році в Україні, як загалом і в попередні роки займають залучені кошти до 1 року (див. рис. 1). Чим довший термін, тим менше залучених коштів за рахунок випущених облігацій, бо найбільше випускають

облігації з невеликим терміном дії та вони є більш безпечними, ніж довгострокові. Проте, у наведеному 2019 році прослідковується, що ставка зменшується зі збільшенням терміну дії облігації. Так облігації до одного року мають середню доходність за рік 18,4%, а облігації терміном від 1 до 3 років 16,73%. Щодо облігацій від 3 до 5 років та понад 5 років, то їх середня зважена купонна ставка 13,11% та 15,31% відповідно.

Загалом найбільша кількість залучених коштів за рахунок облігацій внутрішньої державної позики в 2014, 2019 та 2020 роках (див. рис. 2). Найвища середньозважена доходність була у 2018 та 2019 роках, маючи найбільшу позначку у 17,79 відсотків. Загалом кількість залучених коштів є досить волатильною, проте починаючи з 2014 року набагато більше коштів залучаються завдяки випуску внутрішніх державних облігацій.

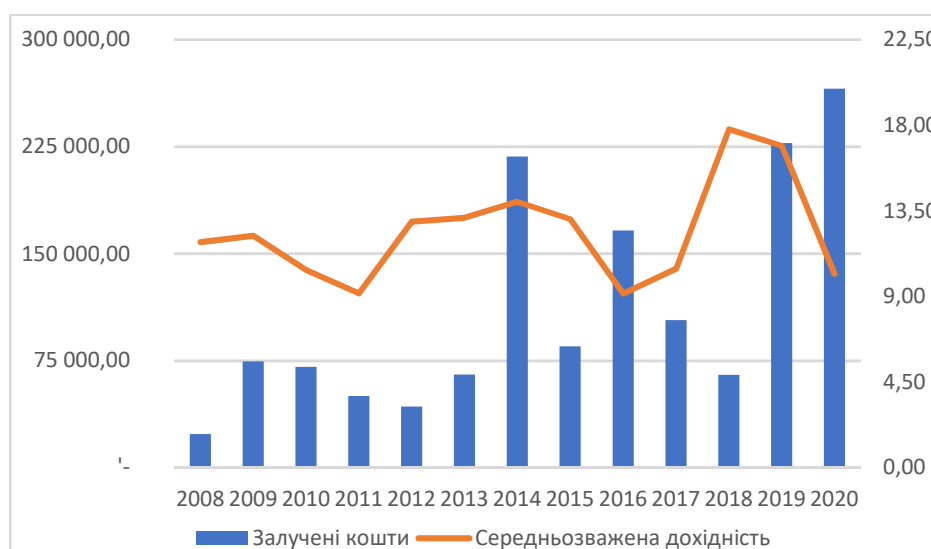

Рис. 2. Динаміка залучених коштів завдяки ОВДП та середньозважена ставка за ОВДП в Україні з 2008 по 2020 рр.

Джерело: створено авторами на основі даних [7]

Також державні внутрішні облігації можуть бути номіновані у іноземній валюті. Так в Україні державні внутрішні облігації також випускають у євро та доларах. Їх набагато менше, ніж гривневих, відповідно коштів залучених завдяки ним також менше. Ще одна специфічна риса внутрішніх державних облігацій у іноземній валюті, ставка набагато менша за ставку облігацій з гривневим номіналом. Це пов'язано з валютним курсом. Так у 2019 році було залучено 4,3 мільярди доларів за рахунок доларових внутрішніх облігацій та їх середньозважена ставка становила 5,88% [7].

Загалом внутрішні та зовнішні державні облігації є одними з основних інструментів боргової політики держави. Невміле поводження з випуском облігацій та розпорядженням залучених коштів може призвести до необхідності реструктуризації боргу, що негативно вплине на кредитний рейтинг держави. Також важливо правильно встановити купонну ставку за облігаціями, звертаючи увагу на макроекономічні фактори, а також політичне становище в державі, а

також на саму структуру облігацій. Кошти залучені за рахунок випуску внутрішніх державних облігацій збільшуються, проте основними їх застосуваннями є страхування коштів вкладників банків, погашення минулого боргу або покриття дефіциту. Також зі збільшенням кількості внутрішнього боргу потрібно більше приділяти уваги залученим коштам та виплатам по облігаціям.

Список використаних джерел:

1. Закон України. Про цінні папери та фондовий ринок. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
2. Боринець С. Я., Могилко Л. В. Економічна природа та призначення державних цінних паперів.
3. Базилевич В. Д. Цінні папери практикум. Навчальний посібник. Київ. 2013. 200 – 338 с.
4. Кабінет міністрів України. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики 1995 року. Постанова від 23 серпня 1994 року № 586. Київ.
5. Правління Національного банку України. Про тимчасовий порядок формування комерційними банками фонду страхування вкладів фізичних осіб. Постанова № 125 від 28.05.96. Київ.
6. Кредитні рейтинги боргових зобов'язань України станом на 15 червня 2020 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/credit_ratings_2019-345
7. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/primary-ovdp/chart?date=10.01.2008&valcode=UAH>

Буй Т. Г.
Доцент кафедри фінансів, НаУКМА
Русіна К. В.
Студентка 4 р.н., НаУКМА

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізація влади може здійснюватися в декількох напрямках: адміністративному, бюджетному, ринковому, політичному. Реформа бюджетної децентралізації, розпочата в Україні в 2014 році, сьогодні вважається однією з найбільш успішних реформ у сфері державних фінансів. З того часу ухвалили більшість нормативно-правових актів, необхідних для ефективного функціонування спроможних громад, завершили процес об'єднання територіальних громад. Наразі в Україні існує 137 міських територіальних громад.

Для ефективного виконання децентралізованих функцій органами місцевого самоврядування, вони повинні розпоряджатися достатнім обсягом доходів, а також мати можливість самостійно приймати рішення щодо їх розподілу. Бюджетна децентралізація полягає у передачі частини повноважень

та відповідальності за видатки та/або доходи бюджету на нижчі рівні влади. Особливості формування та використання бюджетів найбільшою мірою впливають на фінансові можливості місцевого самоврядування виконувати покладені на нього зобов'язання. Водночас варто зазначити, що фінансова автономія територіальних громад залежить не лише від обсягів та структури їх бюджетів, а й від ефективності управління активами громади. У публічних обговореннях акцент часто зміщується на перелік податків чи інших видів доходів, які можна використовувати на рівні громади, проте завжди важливо насамперед дослідити природу й потенціал цих джерел фінансів. Тому питання розвитку фінансової спроможності включатиме в себе розвиток ресурсів його формування.

Джерела формування бюджетів міських громад були закладені у 2015 р. відповідними змінами до Бюджетного та Податкового кодексів України. Згодом 17 вересня було ухвалено Закон України 907-ІХ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо приведення у відповідність положень бюджетного законодавства у зв'язку із завершенням адміністративно-територіальної реформи».

Найбільшу вагу у структурі місцевих бюджетів загалом мають податкові надходження та офіційні трансферти. Водночас, власними доходами місцевих бюджетів з цим двох категорій є лише податкові надходження.

Податкові надходження можна розділити на дві великі групи: закріплені за громадами загальнодержавні податки та збори та місцеві податки та збори. Саме місцеві податки та збори мають найвищий рівень автономії, адже на них місцева влада може прямо впливати [1].

Серед закріплених податкових надходжень найбільшу вагу найчастіше має податок на доходи фізичних осіб, а серед місцевих – єдиний податок. Обидва ці джерела тісно пов'язані з розвитком підприємницької діяльності на території громади. Місцеве самоврядування зацікавлене в розвитку локального бізнесу, адже це сприятиме наповненню бюджету. У цьому питанні міські територіальні громади наразі часто мають більш вигідне становище, ніж сільські та селищні, через низку факторів. По-перше, центром міської громади є місто. Така адміністративно-територіальна одиниця переважно має більш розвинену інфраструктуру та довший досвід співпраці з підприємцями. По-друге, податки переважно сплачуються за місцем реєстрації юридичної або фізичної особи. Тому бюджет міської громади має великий потенціал отримання ПДФО за рахунок фізичних осіб, працевлаштованих на місцевих підприємствах. По-третє, за рахунок більшої чисельності населення, у міських громадах переважно кращі передумови для розвитку сфери послуг, у якій створюється більша додана вартість ніж, приміром, у сільському господарстві. Водночас, варто зауважити, що міська громада може втратити щонайменше другу з вищенаведених переваг, якщо вона межує з іншою, більш розвиненою міською громадою.

Неподаткові надходження та доходи від операцій за капіталом традиційно мають невелику вагу у структурі місцевих бюджетів. На їх обсяг зокрема впливають кількість адміністративних послуг, які надає місцева влада, обсяг її капіталу та якість управління активами громади. Доходи від операцій з капіталом

є досить вичерпним ресурсом, адже складаються з продажу капітальних активів, які не є нескінченними.

Офіційні трансферти розподіляються на нецільові (дотації) та цільові (субвенції). Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування, для місцевих бюджетів пріоритетними є дотації, адже вони дають самоврядуванню більше свободи вибору щодо напряму витрат цих коштів. Водночас, в Україні на етапі об'єднання громад важливу роль відіграли саме субвенції: освітня, медична, на формування інфраструктури ОТГ, Нової української школи тощо. Вони сприяли рівномірному розвитку громад, а також допомагали налаштувати низку процесів, переданих у повноваження місцевого самоврядування, в умовах невизначеності та перехідного періоду.

Згідно з Бюджетним кодексом, усі міські ради можуть здійснювати зовнішні запозичення від міжнародних фінансових організацій. Крім цього, міські ради з адміністративним центром у місті обласного значення мають право здійснювати й інші зовнішні місцеві запозичення [2].

Розвиток фінансової спроможності міських територіальних громад передбачає ефективне управління активами громади. До них можна віднести всю комунальну власність: будівлі, землю, інфраструктуру, історичні й культурні пам'ятки тощо. Менеджмент цих активів дозволяє досягти збільшення надходжень до місцевого бюджету, оптимізації його видатків, підвищити інвестиційну привабливість регіону, а також її привабливість для життя – і як наслідок, сприяє комплексному фінансовому зростанню.

Таким чином, результатом реформи децентралізації стало підвищення зацікавленості органів міської влади у збільшенні надходжень до міських бюджетів, пошуку резервів для їх наповнення та збільшенні ефективності адміністрування податків та зборів. З іншого боку увага зосереджена на необхідності формування оптимальної структури видатків бюджету, розвитку управлінського персоналу, проведенні моніторингу видатків з метою попередження нераціональних витрат.

Список використаних джерел:

1. Т. Вуй, О. Ковалчук. Financial decentralization and fiscal imbalance of local budgets in Ukraine // Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. — 2020. — С. 21-26.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI // Відомості Верховної Ради України, 2010, №50-51. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Лук'яненко, І., Віт, Д. (2017). Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДЕТІНІЗАЦІЇ

Детінізація економіки є одним із стратегічних завдань державної політики у сфері соціально-економічного розвитку України. Рівень тіньової економіки України протягом минулих 5 років за різними джерелами коливався у межах 30-45%, що є одним із найвищих показників у Європі. Водночас пришвидшення технічного прогресу, поява нових проривних технологій, наприклад блокчейну, та їх активне застосування громадянами та бізнесом створюють необхідність «цифровізації» державного управління.

Саме тому важливо розглянути можливі ефекти «цифровізації» на рівень тіньової економіки, а також перспективні напрями застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у державних органах, зокрема використання механізму адміністрування податку на додану вартість (ПДВ) на основі технології блокчейн.

Автоматизація процесів державного управління, електронне урядування, зокрема у сфері податків та митниці, створення цифрових державних платформ, збільшення відкритих даних, використання технології блокчейн, застосування великих даних, штучного інтелекту та просунутих аналітичних інструментів різними державними структурами є одними із найбільш актуальних напрямів використання ІКТ у державному управлінні і вони мають позитивний вплив на процеси детінізації.

Позитивні наслідки «цифровізації» державного управління у контексті детінізації:

1. Протидія корупції та тіньовій політиці.
2. Зменшення адміністративного тягаря на бізнес і населення.
3. Більш сприятливе інституційне середовище.
4. Підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості України.
5. Зниження витрат на забезпечення роботи державного сектору та підвищення ефективності використання бюджетних коштів.
6. Більш ефективна боротьба з тіньовими схемами.

До негативних наслідків «цифровізації» у контексті детінізації можна віднести:

1. Зростання потенційних збитків від кібератак та ризиків втрати конфіденційних даних громадян;
2. Напівлегальні підприємства за умови більш ефективного державного контролю можуть повністю перейти у тіньовий сектор з метою уникнення виконання вимог законодавства.

Одним із найбільш перспективних напрямів «цифровізації» державного управління є використання технології блокчейн для адміністрування податків, зокрема ПДВ.

Надходження від ПДВ є одним і найбільш важливих джерел доходів бюджету України. Водночас, дуже поширеними нині є тіньові схеми, пов'язані як з ухиленням від сплати ПДВ, так і з незаконним бюджетним відшкодуванням ПДВ, зокрема карусельні схеми та «скрутки» або ж формування схемного ПДВ. За результатами дослідження Інституту соціально-економічної трансформації, яке було проведене у 2020 році, щорічні збитки державного бюджету тільки від «скруток» становлять 20-30 млрд. гривень [1].

Чинна система адміністрування ПДВ сформувалося значною мірою завдяки запровадженню:

- 1) Єдиного реєстру податкових накладних у 2011 році;
- 2) системи електронного адміністрування ПДВ у 2015 році;
- 3) системи моніторингу критеріїв оцінки ризику (СМКОР) у 2017 році.

Незважаючи на те, що перелічені реформи дозволили більш ефективно запобігати махінаціям з ПДВ і виявляти тіньові схеми, чинна система характеризується низкою проблем:

1. Низька швидкість адміністрування ПДВ (згідно із дослідженням компанії PwC та експертів Світового банку у 2020 році України за швидкість обліку ПДВ посідала 176 місце із 190 [2]).

2. Недосконалий алгоритм роботи СМКОР (наявність «привілейованої» частини платників податків із дуже позитивною податковою історією, відносно часті випадки невинуватого блокування податкових накладних [1]).

3. Недостатня результативність у боротьбі із тіньовими схемами.

Протягом минулих декількох років вчені і практики різних країн розвивали концепцію системи адміністрування ПДВ, створеної на основі блокчейну. Пропонується застосовувати приватні («permissioned», «private») блокчейн мережі, де податкова накладна буде оформлена у вигляді смарт-контракту, який буде виконаний за умови його підтвердження всіма сторонами, що беруть участь у транзакції, та сервером податкової служби, який у свою чергу буде здійснювати автоматичну перевірку накладної, використовуючи системи штучного інтелекту, які матимуть доступ до приватних та публічних баз даних. Один із найбільш доречних для подібної системи протоколів досягнення консенсусу в мережі є «proof of audit» («доказ аудиту»), який і відображує процес перевірки сервером податкової служби контракту. Доступ на перегляд змісту смарт-контракту матимуть лише зацікавлені сторони, а тому інформація платників податків буде захищеною. Подібні системи розробляються або вже тестуються у країнах Європейського Союзу та Перської затоки, Канаді, островах Фіджі та інших країнах [3].

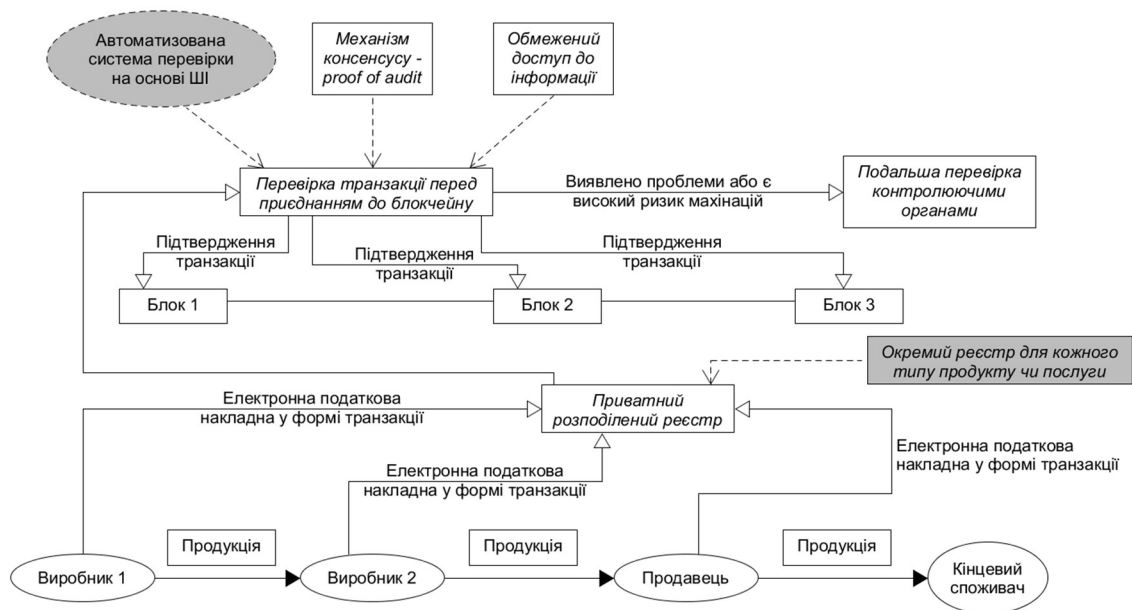

Рис. 1. Схематичний опис процесу визнання податкової накладної дійсною у системі адміністрування ПДВ, створеній на основі блокчейну

Переваги системи адміністрування ПДВ на основі блокчейну:

- підвищення стійкості системи до критичних неполадок (децентралізація даних дозволяє також розподілити відповідальність та ризик);
- підвищення швидкості опрацювання податкових накладних та зменшення потреби у обчислювальній потужності з боку податкових органів;
- спрощення відстеження товарних ланцюгів (збільшиться ефективність боротьби із тіньовими схемами, зокрема схемним ПДВ);
- пришвидшення адаптування міжнародних стандартів електронних даних в українську податкову систему і спрощення проведення національних та міжнародних податкових аудитів;
- спрощення та пришвидшення обміну інформацією між різними податковими юрисдикціями (збільшиться ефективність боротьби з «карусельними схемами»);
- зниження витрат на здійснення грошових переказів у процесі сплати та відшкодування ПДВ.

Недоліки системи адміністрування ПДВ на основі блокчейну та можливі перешкоди на шляху до впровадження системи в Україні:

- подібні зміни не призведуть до остаточного подолання тіньових схем, а тому витрати часу на проведення додаткових перевірок, хоч і знизяться, але все ж залишаться;
- цифрові активи мають бути визнані законним засобом платежу в Україні;
- недостатній рівень цифрової грамотності населення;
- необхідність значного розширення ІТ ринку, зокрема має збільшитися кількість компаній, що надають послуги аутсорсингу;
- є ризик появи нових проривних технологій, що дозволять успішно долати криптографічне шифрування, а тому у довгостроковому періоді блокчейн може стати більш вразливим до кібератак.

Отже, «цифровізація» державного управління є важливим фактором детінізації економіки України, адже призводить як до збільшення стимулів для переходу із тіньового сектору в офіційний, так і зниження кількості економічних злочинів. Впровадження системи адміністрування ПДВ на основі блокчейну може суттєво підвищити ефективність роботи ДФСУ, зокрема завдяки більш успішній боротьбі з тіньовими схемами. Водночас для повноцінного впровадження даної системи необхідно також підвищити рівень цифрової грамотності населення та стимулювати розвиток ІТ галузі, а тому досягнення даної мети може зайняти як мінімум декілька років.

Список використаних джерел:

1. Дубровський В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: нові виклики / В. Дубровський, В. Черкашин, О. Гетман. – Київ: Інститут соціально-економічної трансформації, 2020. – 51 с.
2. Коментар експертів PwC в Україні щодо результатів спільного зі Світовим банком проекту Paying Taxes [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pwc.com/ua/uk/press-room/2019/paying-taxes-2020.html>.
3. Ainsworth, Richard Thompson and Alwohaibi, Musaad and Cheetham, Mike, UK & KSA VATs: A Cutting-Edge Proposal – Mini-Blockchain and VATCoin (April 13, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3574381>.
4. Hoffman M. Can Blockchains and Linked Data Advance Taxation [Електронний ресурс] / Michał Hoffman. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/324638713_Can_Blockchains_and_Linked_Data_Advance_Taxation.

Волошин А. В.

Старший викладач кафедри маркетингу та управління бізнесом, НаУКМА

ДІАГНОСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ АНАЛІЗУ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Процес діагностики і оцінки конкурентоспроможності підприємства займає важливе місце в теорії конкурентоспроможності підприємства, оскільки категорія «конкурентоспроможність» розглядається як один з найважливіших об'єктів в системі управління соціально - економічними утвореннями від підприємства до національної економіки.

Відносність категорії “конкурентоспроможність” та її динамічний характер зміни дозволяють оцінювати конкурентоспроможність суб'єкта в двох напрямках: у порівнянні з конкурентами та відносно самого себе.

Більшість сучасних методик оцінювання конкурентоспроможності підприємства ґрунтуються переважно на оцінках відносно конкурентів [1], [2].

В той же час динаміка конкурентоспроможності підприємства відносно самого себе має більшу цінність з погляду управління, оскільки дозволяє надати оцінку зміни конкурентного потенціалу підприємства та динаміку ефективності окремих складових внутрішнього середовища щодо трансформації вхідних ресурсів у конкурентоспроможні ринкові пропозиції на виході.

Діагностування як метод використовують у наступних випадках:

- як метод управління, який можна використовувати в будь-якій організації, менеджерами, розміщеними на різних рівнях для причинного дослідження тих чи інших процесів у компанії;

- як початковий етап у будь-яких організаційних або управлінських змінах (реструктуризація, реінжиніринг управлінської діяльності, юридична реорганізація тощо) [2];

- основою стратегії організації, а також дослідження ринку, оцінки впливу на навколишнє середовище, національної стратегії та стратегії сектору.

Діагностування є дослідженням організації та її компонентів за допомогою специфічних інструментів з метою виявлення основних причин невдач і сильних сторін, а також розробка на цій основі рекомендацій, орієнтованих на усунення слабких сторін/ посилення сильних сторін [1].

Діагностичне дослідження, що виникає в результаті діагностики є елементом управлінської діяльності – спільним продуктом між емпіричним, поспішним управлінням, орієнтованим на "бачення і здійснення" і науковим менеджментом, орієнтованим на "передбачення і запобігання", в якому управлінські рішення базуються на аналізі сильних і слабких сторін.

Список використаних джерел:

1. Jones, E. & Sloman, J. 2011. Economics and the Business Environment, 3rd Edition. Harlow, GBR: Pearson Education Limited.
2. Ivanova, A.E., Mackaev, M.M., Platonova, K.T., Elagina, V.N. 2017. Theoretical Basis for Composition of Economic Strategy for Industry Development. European Research Studies Journal, 20(1), 246-256.

Воробей В. Ю.
Студентка 4 р. н., НаУКМА

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІСЦЯ БІРЖОВИХ ТОРГІВ НА РОЗМІР ВИПЛАЧЕНИХ КОМПАНІЄЮ ДИВІДЕНДІВ

Що впливає на компанії, коли вони виплачують дивіденди чи ні? Існує безліч факторів, які здійснюють вплив на прийняття такого рішення. Фондовий ринок в Україні явище непопулярне, у зв'язку з низкою факторів: низький фінансовий розвиток країни, недостатність інвестиційних ресурсів як на фондовому ринку, так і в національній економіці, низька якість корпоративного управління, яка включає культуру управління, методи роботи керівників компаній, проблеми з доступом до інформації і т. д. [1]. Все це впливає на

неефективну роботу фондового ринку в Україні. Попри це, існують компанії, які котируються на українських біржах.

Основне питання полягає в тому чи впливає місце біржових торгів на розмір випланих компанією дивідендів. По причині того, що фондовий ринок в Україні працює не так ефективно як закордоном, не є на стільки популярним, корпоративне управління на іноземних біржових ринках на багато краще, можна зробити припущення, що місце торгів здійснює свій вплив. Цей вплив полягає у тому, що саме котируючись на іноземних біржах, які мають чудові характеристики, фірма буде виплачувати дивіденди своїм акціонерам або ж вони будуть значно більшими, аніж ті, що виплачуватимуться фірмами, які котируються на українських біржах.

За допомогою економетричної моделі Tobit regression я спробую дізнатися, чи місце біржових торгів фірми впливає на розмір випланих компанією дивідендів. Залежною змінною Y виступає сума випланих компанією дивідендів, якщо ж компанія їх не платить $Y=0$. Цю модель я обрала, тому що Y (залежна змінна) не може бути від'ємною, як і дивіденди, виплачені компанією. Головна незалежна змінна – місце торгів в Україні чи закордоном. Інші незалежні змінні: Market Capitalization, EPS – прибуток на акцію, Debt-Equity Ratio – коефіцієнт фінансового левериджу або ж співвідношення позикового до власного капіталу, Market Price to Book Value Ratio – коефіцієнт ціни до балансової вартості [2], [3].

Дані були взяті за 2019 рік. Загалом, це 59 компаній. 40 торгуються в Україні з них 19 виплатили дивіденди, 19 закордоном і з них 5 виплатили дивіденди. Загальна сума випланих дивідендів складає 458 462 145,7 доларів.

Таблиця 1. Таблиця розподілу компаній за країнами та за фактом виплати дивідендів

Місце торгівлі Виплата дивідендів	Місце торгівлі		
	Україна	Закордон	Всього
Так	19	5	24
Ні	21	14	35
Всього	40	19	59

Серед українських бірж присутні PFTS та Українська біржа. А серед іноземних – Варшавська, Лондонська та біржа Торонто.

Всі 59 компаній перелічувати буде занадто, але я виокремила компанії, які мають найбільшу капіталізацію станом на 2019 рік серед інших – це понад 100 млн доларів. Тож серед компаній, які котируються в Україні – це Raiffeisen Bank Aval, Kernel, Motor Sich, Ukrnafta, ArcelorMittal та Турбоатом. Серед компаній, які торгують акціями закордоном лідерами за капіталізацією є: Ovostar Union, полтавський гірничо-збагачувальний комбінат Ferrexpro, аграрна компанія ІМК, агроіндустріальний холдинг МХП (котирується на українській та варшавській біржах) та агропромхолдинг Астарта-Київ.

Тож, переходячи до результатів дослідження, зупинимося на трьох таблицях. В таблиці 2 забрані результати значень коефіцієнтів по змінним. Значимим коефіцієнтом в моделі є Market Capitalization, та збільшення цього показника має позитивний вплив на виплату дивідендів.

Таблиця 2. **Coefficient of the Tobit regression**

	Estimate	Std. error	t value	Pr(> t)
(Intercept)	-16,228	7,89072	-2,0565	0,03973
MarketCap	0,1006	0,0098	10,2653	1,01E-24
EPS	-0,135	0,16001	-0,8445	0,39839
Debt.EqRatio	-0,011	0,2313	-0,0506	0,95963
MarkPrtoBookVal	-8,161	10,4734	-0,7793	0,43583
Ukraine	2,681	7,4542	0,35969	0,71908
logSigma	2,979	0,14476	20,5821	3,97E-94

В таблиці 3 наведені результати marginal effect on probability, що дивіденди не будуть виплачені, тобто $Y=0$. Можемо сказати наступне: якщо місце торгів Україна, ймовірність зменшується на 3,7%.

Таблиця 3. **Marginal effect on probability that dividends won't be paid**

	ME on probability
MarketCap	-0,001392187
EPS	0,001869611
Debt.EqRatio	0,000161984
MarkPrtoBookVal	0,112922221
Ukraine	-0,037097297

В таблиці 4 наведені результати від marginal effect on level. Market Capitalization значимий з ймовірністю 93,3%. Зі збільшенням цього показника на 1 млн доларів, виплата дивідендів зростає на 27,7 тисяч доларів.

Таблиця 4. **Marginal effect on level of dividend payment**

	Marg. Eff	Std. Error	t value	Pr(> t)
MarketCap	0,02776	0,014886	1,8649	0,06784
EPS	-0,03728	0,049376	-0,7550	0,45363
Debt.EqRatio	-0,00323	0,064094	-0,0504	0,96000
MarkPrtoBookVal	-2,25172	1,833322	-1,2282	0,22490
Ukraine	0,73974	2,087990	0,3543	0,72456

Проведене мною дослідження показало, що місце біржових торгів не впливає на розмір виплачених компанією дивідендів. На даному етапі дослідження можна сказати, що лише Market Capitalization має значимий вплив на розмір виплачених дивідендів. Тобто, моя теорія про те, що компанії, які торгують акціями закордоном виплачують більші дивіденди, ніж ті, що торгують в Україні не підтвердилася.

Список використаних джерел:

1. Третякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Фондовий ринок України: особливості функціонування в сучасних умовах. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2020/20.pdf
2. Odah, M. H., Bahr Kadhim, M. & Sadig Mohommed Bager Tobit Regression Model to Determine the Dividend Yield in Iraq: 3rd Central & Eastern European LUMEN International Conference New Approaches in Social and Humanistic Sciences | CEE NASHS 3rd edition, 8-10 June 2017, Chisinau, Moldova/ URL: https://www.researchgate.net/publication/323857678_Tobit_Regression_Model_to_Determine_the_Dividend_Yield_in_Iraq
3. Nida ABDİOĞLU On the determinants of corporate dividend policy: a tobit model approach. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/203613>

Воробйов К. І., Босий А. С.
Студенти 2 р.н., НаУКМА

РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Згідно з Глобальним рейтингом прийняття криптовалют, складеним компанією Chainalysis за обсягом операцій з криптовалютою і активністю користувачів Україна займає перше місце в світі. При цьому в Україні вже не раз намагалися ввести законодавчу базу для криптовалют і технології блокчейн, але криптоіндустрія у відриві від державного регулювання існує з 2013 року.

Зараз Україна стала на крок ближче до легалізації криптовалют, адже зареєстровано профільний законопроект №3637 "Про віртуальні активи", який надасть правовий статус віртуальним активам з точки зору українського законодавства. Визнання на державному рівні технології блокчейн і одного з продуктів її реалізації — криптовалюти, можуть суттєво трансформувати українську економіку та сприяти побудові цифрової держави. Законопроектом "Про віртуальні активи" пропонується встановити:

- правовий статус віртуальних активів як нематеріальне благо;
- розподіл віртуальних активів на забезпечені та незабезпечені;
- умови набуття, переходу та обсяг прав на віртуальні активи;
- обмеження щодо укладання правочинів з відчуження віртуальних активів;
- права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів;
- основні принципи державної політики у сфері віртуальних активів, в тому числі регулювання та контроль.

Законопроектом вносяться відповідні зміни до Цивільного кодексу України та законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності».

Державній реєстрації підлягатимуть постачальники послуг віртуальних активів, які працюють з фіатними грошима, при цьому регулятором ринку

віртуальних активів виступатиме Мінцифри. При наданні послуг, що стосуються фінансових віртуальних активів, необхідним буде отримання ліцензії відповідного регулятора — Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку чи Національного банку України.

Легалізація ринку віртуальних активів в Україні дозволить вивести операції з віртуальними активами на відкритий ринок, компаніям, що спеціалізуються на криптоактивах, реєструвати бізнес, офіційно працювати з банківською системою та залучати іноземні інвестиції, а місцевим блокчейн-спеціалістам — розвивати екосистему проєктів в українській юрисдикції.

Закон "Про віртуальні активи" сприятиме усуненню ризиків для роботи міжнародних блокчейн-компаній. Користувачі та учасники ринку зможуть задекларувати свої доходи у віртуальних активах і захистити власні криптоактиви від ймовірних зловживань чи шахрайства.

Міністерство цифрової трансформації України створює робочу групу, яка розроблятиме стратегію розвитку віртуальних активів, при цьому до роботи в групі залучать підприємців української криптоіндустрії та представників влади, а метою цієї групи буде отримання системної та узгодженої відповіді щодо розвитку ринку віртуальних активів з урахуванням різних факторів і позицій професійних учасників цієї індустрії.

Після обрання нового президента України питання необхідності регулювання крипторинку почали обговорювати з новою силою: розроблена концепція цифрової держави та розроблені деякі законопроекти для надання криптовалюти правового статусу (Закон про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів, що стосуються оподаткування операцій з криптоактивами" (№2461); "Закон про запобігання та протидію легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" (№2179); "Закон про віртуальні активи" (№3637)).

Список використаних джерел:

1. Як у світі регулюють криптовалюти і коли цього очікувати в Україні / М. Дем'янюк // Українське інтернет-видання "Економічна правда". – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/1/668690/>.
2. Чому Україна легалізує криптовалюту не з того кінця / Р. Родін // Українське інтернет-видання "Економічна правда". – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/26/670382/>.
3. Проєкт закону про віртуальні активи / Верховна Рада України, офіційний веб-портал. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110.
4. The 2020 Global Crypto Adoption Index: Cryptocurrency is a Global Phenomenon // Chainalysis. – Режим доступу: <https://blog.chainalysis.com/reports/2020-global-cryptocurrency-adoption-index-2020>.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Надмірне використання природних ресурсів, серйозні екологічні проблеми та соціальна нерівність, на які суспільство звернуло увагу в ХХ сторіччі, дали зрозуміти, що попередні концепції економічного розвитку застаріли. Люди зрозуміло, що подальше економічне зростання за рахунок експлуатації обмежених ресурсів планети може значно скоротити життя людства. Це зумовило появу концепції сталого розвитку, до якої наразі прагнуть розвинуті та країни, що розвиваються, у тому числі й Україна.

Одним з інструментів сталого розвитку, на нашу думку, може бути соціально відповідальне інвестування, яке зараз стає все більш популярним серед закордонних інвесторів. На початку 2018 року активи в 12 трильйонів доларів США були інвестовані в стратегії стійкого, відповідального та ефективного інвестування (SRI) по всій території Сполучених Штатів. Також 78 глобальних фондових бірж приєдналися до ініціативи "Стійкі фондові біржі", зобов'язуючись сприяти звітності про стійкість та прозорості на ринках капіталу [1]. Тренд на інвестування в ті компанії, які прикладають зусилля для досягнення соціальної справедливості, екологічної стійкості та переходять на використання альтернативної енергетики поступово доходить і до України. Саме тому ми вирішили розглянути роль соціально відповідального інвестування у забезпеченні сталого розвитку: дізнатися, чи зможе воно допомогти наблизитися до втілення цієї концепції в життя.

Ми вирішили знайти кореляцію між сталим розвитком і соціально відповідальним інвестуванням через аналіз ролі такого типу інвестування в досягненні цілей сталого розвитку. Задля реалізації концепції сталого розвитку наразі сформульована 17 цілей: ліквідація бідності; ліквідація голоду; здоров'я і добробут; якісна освіта для всіх; гендерна рівність; чиста вода та санітарія для всіх; недорога та чиста енергія; гідна праця та економічне зростання; індустріалізація, інновації та інфраструктура; зменшення нерівності; сталі міста й громади; відповідальне споживання та виробництво; боротьба зі змінами клімату; збереження підводних екосистем; збереження екосистем на суші; мир, правосуддя й ефективні інститути; партнерство в інтересах сталого розвитку [2].

Соціально відповідальне інвестування грає важливу роль у досягненні 14 з 17 цілей сталого розвитку. Ми вирішили розглянути його важливість на прикладі декількох з цілей [3].

По-перше, проаналізуємо подолання голоду. Одне із глобальних завдань для реалізації цієї цілі полягає у збільшенні інвестування в сільську інфраструктуру й сільськогосподарські дослідження задля розвитку нових технологій і створення генетичних банків рослин і тварин. Соціально відповідальне інвестування в сільськогосподарські дослідження допомагають Нідерландам реалізовувати лозунг «У два рази більше їжі, використовуючи в два

рази менше ресурсів». Завдяки дослідженням, залежність вирощування основної маси води скоротилося на 90% і Нідерланди зайняли друге місце за експортом продовольчих товарів, поступаючись лише Сполученим Штатам, у яких площа суші в 270 разів більше [4].

Друга ціль, яку ми розглянули, - забезпечення якісної освіти для всіх. Ця ціль зокрема передбачає інвестування в матеріально-технічне забезпечення шкіл та запровадження інноваційних підходів навчання для того, щоб зробити його доступним для кожного. Соціально відповідальне інвестування може допомогти в розробці нових технологічних рішень, які зроблять освіту більш доступною (онлайн школи та університети, програми, які дозволять дітям навчатися без вчителя, освітні програми, що передбачають залучення меншої кількості ресурсів) або навіть залучити вчителів і професорів у країни та райони, які цього потребують.

Третя ціль, яку ми вирішили навести в якості прикладу в нашій роботі, - це забезпечення чистої води та санітарії для всіх. Задля досягнення цієї мети важливим є підвищення якості води за допомогою зменшення забруднення, ліквідації скидання відходів і зведення до мінімуму викидів небезпечних хімічних речовин та матеріалів, скорочення вдвічі частки неочищених стічних вод і значного збільшення масштабів рециркуляції та безпечного повторного використання стічних вод у всьому світі. Це, по-перше, потребує інвестицій у розробку високоякісних очисних систем і, по-друге, підтримка інвестиціями тих компаній, що запроваджують ці системи на своєму виробництві. За допомогою ESG-рейтингу (Environmental, Social and Governance) інвестори можуть перевірити, чи рухається компанія в напрямку втілення в життя цілей сталого розвитку та зробити вибір щодо інвестування. Така можливість є навіть у тих інвесторів, які хочуть вкластися в українські компанії. Спеціально для цього було розроблено сайт sustainableukraine.com, на якому можна перевірити на «сталість» українські підприємства.

І четверта ціль – це забезпечення здоров'я та добробуту для всіх. 2020 рік показав те, наскільки важливим є досягнення цієї мети. Здоров'я стало першим пріоритетом для багатьох людей і країн. Тепер ми ще більше розуміємо, що невід'ємною частиною втілення в життя цієї цілі повинні стати інвестиції в наукові дослідження і розробку вакцин з метою забезпечення якісної імунізації населення з використанням інноваційних препаратів, а також упровадження інноваційних підходів до діагностики захворювань для зниження передчасної смертності населення. У тому числі завдяки соціально відповідальному інвестуванню була розроблена вакцина від COVID-19 BioNTech/Pfizer, що зараз активно використовується в країнах Європи. Інвестування також допомогло багатьом малозабезпеченим країнам отримати належну допомогу під час пандемії.

Отже, розглянувши роль соціально відповідального інвестування в досягненні цілей сталого розвитку можна дійти висновку, що такий тип інвестування є важливим інструментом у втіленні концепції сталого розвитку в життя. Він вже допомагає виконувати деякі завдання на шляху до 17 цілей в багатьох країнах, про які ми згадували вище. Саме через це, на нашу думку, дуже

важливо популяризувати ідеї соціально відповідального інвестування та й інвестування загалом серед українського населення.

Список використаних джерел:

1. 12 Profound Statistics About Socially Responsible Investing That Show Trillions of Dollars Being Allocated to Sustainability/ CAUSEARTIST – URL: <https://www.causeartist.com/statistics-socially-responsible-investing-trillions-dollars-allocated-sustainability/>
2. Shared Responsibility, Global Solidarity: Responding to the socio-economic impacts of COVID-19 / United Nations – URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_report_socio-economic_impact_of_covid19.pdf
3. Фермерство в Амстердаме: фермы и фермеры как есть / Евгений Тарасов – URL: <https://amsterdam10.ru/fermerstvo-v-niderlandakh-fermy-i-fermery-kak-est>
4. Соціально відповідальна інвестиційна діяльність як чинник сталого розвитку / Л. В. Ільченко-Сюйва, О. П. Слюсарчук – URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16100/Sotsialno_vidpovidalna_investytsiina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Abakumova J., Primierova O. Globalization, growth and inequality: testing causality and asymmetries // Ekonomicko-manazerske spektrum. – 2018. – Т. 12. – №. 2. – С. 83-95.

Ганіна К. О., Томіліна М. С.
Студентки 4 р.н., НаУКМА

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ ТА РЕАКЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Фінансові технології - це один із найбільших рушіїв цифрової трансформації фінансового сектору та поширення фінансової інклюзії. Протягом 2016-2019 років в Україні 58% від усіх створених компаній було зареєстровано саме фінтех, а в 2019 році з'явилося більше 20 нових стартапів. Тому, вже сьогодні фінтех-компанії можуть скласти справжню конкуренцію банкам, проте вони переходять на інший рівень та співпрацюють з фінансовими установами.

Раніше серед українських стартапів домінували платіжні системи, а в 2018 році почали розвиватися й інші напрямки, які вже набули популярності за кордоном, а саме: «insurtech» та «regtech». У 2020-2021 роках найбільш перспективними сферами фінтех-компаній додатково є управління капіталом («wealthtech»), кібербезпека, бігдата-аналітика, рішення для ринку нерухомості («proptech»), штучний інтелект та біометрика [1].

Також, варто зазначити, що наша держава посідає 4-те місце у світі за безконтактними платежами, хоча 37% населення до сих пір не мають банківських карт. В кінці листопаду 2019 року НБУ повідомив, що в Україні кількість безконтактних та токенизованих платіжних карток зросла на 70 % [1-2].

До того ж, в Україні, розвиваються необанки сегменту Banking as a Service, серед яких можна виокремити Monobank та SportBank.

Пандемія коронавірусу сприяє прискоренню цифрових зрушень у використанні фінансових сервісів. Відповідно до звіту McKinsey&Co, тільки за травень 2020 року рівень цифрового залучення у країнах Європи підвищився до 20%, тоді як використання готівки, навпаки, скоротилося у два рази. В Україні загальна кількість безготівкових операцій та операцій з отримання готівки з використанням платіжних карток українських банків зросла на 24,5% у першому кварталі 2020 року порівняно з аналогічним періодом 2019 року. Тому фінтех-революція протікає набагато швидше, ніж очікувалося, а саме перетворює ландшафт ринку в країнах, які розвиваються [3-4].

Згідно з дослідженнями World Fintech Report, 48% клієнтів у світі покоління Z незадоволені асортиментом товарів та послуг, який пропонують банки та визначають його вузьким. У зв'язку з цим корпорації та банки стикнулися з кризовим становищем генерування ідей. Насамперед, їм складно змінити вже усталену систему «на ходу», а кількість людей, які можуть цим займатися, є незначною. Через такий тиск усталений банкінг в Україні втрачає канали комунікації з молодими споживачами та все більше розбудовує цифровий банкінг [5].

Згідно з каталогом фінтех-компаній України за 2019 рік на ринку працює більше 100 компаній у галузі фінансових технологій, серед них 43% працюють на міжнародному ринку. Ще з 2010 року спостерігається тенденція, за якої більша кількість фінтех-компаній працюють на задоволення потреб бізнесу. Згідно з опитуванням українських банків та фінтех-компаній у 2019 році 88% респондентів надають B2B послуги, що суперечить традиційній глобальній моделі функціонування фінтех і вказує на необхідність вдосконалювати інфраструктуру фінансового сектору в Україні, залучати інвестиції у маркетинг проектів B2C [6]. У 2019 році частка компаній у сфері фінансових технологій, які обслуговують великий та малий і середній бізнес складають 37%, фізичних осіб масового сегменту – 21% та преміум сегменту – 6%. Серед глобальних напрямків фінтеху в Україні можна виокремити: «платежі/перекази», «технології та інфраструктура», «консультаційні/аналітичні системи» та «мобільні гаманці». Серед відомих компаній, які представлені в Україні в галузі фінансових технологій у різних сферах, можна виокремити: LIQPAY, iPay.ua, Wayforpay (платежі та грошові перекази); Corezoid, paucore.io (технології та інфраструктура); Wallet Factory, MAXI (мобільні гаманці); Finik.Pro, monobank (діджитал та необанки); EWA, ЦИВІЛКІН, Sureberry (іншуртех); Creditot, Moneyveo (кредитування фізичних осіб); Creditor AI, Bredley Holding, STARTER (кредитування МСБ та великого бізнесу); Finkee, FINMAP (персональні фінанси); YouControl, Ring (регтех); Alfa Protection, Safebase, Hideez Group (кібербезпека); Kuna, LiteGo (блокчейн та криптовалюта); Poster POS, POSJam та SkyservicePOS (хмарні каси та термінали для малого бізнесу) тощо. [7-9].

НБУ та Міністерство цифрової трансформації спільно працюють над цифровізацією банківської системи в Україні та результатом цієї співпраці мають стати доступні онлайн-послуги світового рівня. Відповідно, передбачається

створення цифрової держави, доступної з телефону або комп'ютера у будь-якому зручному місці. Згідно зі слів Михайла Федорова, у застосунку Дія клієнти банків, які мають електронний паспорт, можуть використовувати його для підтвердження своєї особистості у віділенні банку. Також, за допомогою послуги шерингу цифрових документів, а саме передачі електронних паспортів у Дії, можна відкрити банківський рахунок як на онлайн-ресурсах банку, так і у відділенні. Згідно з даними за жовтень 2020 року понад 25 млн. громадян України вже користувалися послугами банків за допомогою цифрових документів, які вже доступні у Монобанку, А-Банку та ПриватБанку. Якщо всі банки України перейдуть на новий формат взаємодії з клієнтами, то таким чином вони матимуть змогу оптимізувати свої процеси, скоротити бюрократичні процедури, підвищити конкурентоспроможність. До того ж, під час пандемії коронавірусу мінімізація соціальних контактів сприяє впровадженню онлайн-послуг [10].

Беручи до уваги до залученість банків України до співпраці з фінтех-компаніями, то найпопулярнішою моделлю є ведення спільного проекту банків з фінтех-компаніями (Ощадбанк, Укргазбанк, Райффайзен Банк Аваль, Альфа-Банк, Укрсиббанк, ПУМБ, ОTR Bank Ukraine), ніж розробка власних інноваційних проектів (ПриватБанк, Укргазбанк, Райффайзен Банк Аваль, Альфа-Банк, ПУМБ, Credit Agricole, ТасКомБанк) та власна інкубація (Укрсиббанк, ОTR Bank Ukraine) [7]. Відповідно, причиною того, що банківські установи ведуть саме спільні проекти з фінтех-компаніями є висока вартість створення власної команди. Спільні проекти найчастіше реалізується за моделлю profit-sharing, що дозволяє банківським установам уникнути додаткових інвестиційних витрат і зменшити ризики невдачі запуску продукту.

Загалом, банки зацікавлені у співпраці з компаніями, що пропонують інноваційні рішення, несуть реальну цінність для бізнесу та потребують значних ресурсів. Проте, фінтех-компанії виокремлюють певні проблеми, які, на жаль, стримують розвиток фінтех-компаній в Україні, а саме: відсутність сталої фінтех-екосистеми, обмежена кількість діджитал-спеціалістів фінансового ринку, важкість у формуванні партнерств, низька фінансова грамотність населення, недостатнє покриття країни широкосмуговим доступом до Інтернету, а також, консерватизм банків, які стримує розвиток ринку. Тоді як банківські установи вказують на низьку платоспроможність населення як перешкоду впровадження фінансових технологій. На противагу вище зазначеним недолікам існують і переваги розвитку фінансових технологій в Україні, а саме: постійно зростаючий попит на конкурентні фінтех-сервіси та продукти під час пандемії, розвинений ІТ-сектор, запровадження методів віддаленої ідентифікації й аутентифікації, проактивна роль центального банку у розвитку інновацій [7].

Очікується, що в найближчі роки основними сферами співпраці банків з фінтех-компаніями будуть платіжні сервіси, системи штучного інтелекту, автоматизація бізнес-процесів та кібербезпека. Проте характерним для українського ринку є відсутність фінансування розвитку фінтехкомпаній банками через кредитування чи інкубатори, а саме модель вимушеної співпраці. 61% українських фінтехкомпаній підтвердили, що спостерігали небажання традиційного банкінгу впроваджувати рішення, запропоновані такими

компаніями, особливо це було помітно серед державних банків [9]. Експерти технологічної платіжної компанії Visa вказують на наступні тенденції розвитку ринку фінтех: співробітництво банків та фінтех-компаній, для створення нових сервісів, полегшення та пришвидшення здійснення платежів; диверсифіковане інвестування у фінтех-стартапи; надання фінтех-компаніям доступу до банківських послуг; поширення безготівкових платіжних технологій та їх вплив на розвиток концепції розумного міста; розповсюдження альтернативних біометричних платіжних методів (Face ID та Touch ID); спрощення діяльності підприємств-представників малого та середнього бізнесу, як приклад, приймання безготівкових платежів за допомогою смартфонів та QR-коду, використання смартфона з технологією NFC як POS-терміналу за допомогою якого можна приймати оплату за товари/послуги [7]. Також дуже перспективним є впровадження рашень технологій розподіленого реєстру DLT/Blockchain у банківській сфері, де Україна значно відстає, порівняно з міжнародним досвідом. А це за підрахунками експертів дозволить скоротити на 30-70% витрати на фінзвітність, комплаєнс та бізнес-операції, а також покращить обмін даними і підвищить прозорість [6, 8].

У липні 2020 року НБУ представив «Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року», цілями якої є розвинена кешлес-економіка, стала фінтех-екосистема та високий рівень цифрової і фінансової грамотності. Для того, щоб досягти поставлених задач, було виокремлено принципи підтримки стабільності та ефективності фінансового ринку, поширення фінансових інновацій, прозорого регулювання цілісного фінансового ринку за новими стандартами. Відповідно до напрямку «Розвинена кешлес-економіка» передбачається застосування дистанційної ідентифікації, верифікації та відкриття рахунків, діяльність необанків та фінансових компаній з можливістю відкриття платіжних рахунків та емісії електронних грошей, здійснення миттєвих платежів за рахунок QR-кодів. Згідно із стратегічним напрямком «Стала фінтех-екосистема» очікується запровадження стандартів відкритого банківнгу та суб'єкти ринку працюють відповідно до стандартів PSD2, розроблена та затверджена Біла книга регтеху-суптеху та діє система автоматичної реєстрації та моніторингу кіберінцидентів фінансових установ. Відповідно до напрямку «Високий рівень цифрової та фінансової грамотності» передбачється розроблення освітньої програми з цифрової грамотності населення різного віку у фінансовій сфері з проактивною роллю НБУ [4].

Отже, пандемія коронавірусу пришвидшила розвиток фінансових технологій, особливо у банківській сфері, оскільки збільшилася кількість безготівкових платежів. До того ж, споживачі банківських продуктів та послуг прагнуть отримувати більше від фінансових установ, які їх надають, оскільки 48% клієнтів незадоволені асортиментом товарів та послуг, який пропонують банки, та визначають його вузьким. Саме тому українські банки вимушені співпрацювати зі світом фінтех для того, щоб залишитися конкурентноспроможними. Україна посідає 4-те місце у світі за безконтактними платежами, та постійно розвивається у галузі фінансових технологій. Відповідно, було розроблено «Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року», цілями

якої є розвинена кешлес-економіка, стала фінтех-екосистема та високий рівень цифрової і фінансової грамотності. В майбутньому розвиток фінтех в Україні в розрізі роздрібної співпраці буде забезпечений підвищенням загального добробуту населення та розбудовою інфраструктури фінсектору у малих містах, а у співпраці з банківською системою насамперед має бути підкріпленим відкритістю банків до партнерств та витрат на нові рішення.

Список використаних джерел:

1. Фінтех-компанії в Україні: експерт проаналізувала динаміку розвитку. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-economy/2853596-fintehkompanii-v-ukraini-ekspert-proanalizuvala-dinamiku-rozvitku.html>.
2. Популярність безготівкових розрахунків платіжними картками зростає завдяки інноваціям. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/populyarnist-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami-zrostaye-zavdyaki-innovatsiyam>.
3. Фінтех в минулому, теперішньому, майбутньому... і українських реаліях. URL: <https://ua-news.liga.net>.
4. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjdClp>.
5. Тютюн І. Нема лиха без добра, або Як коронавірус змінить фінтех. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/06/11/661591/>.
6. Опитування українських банків та фінтех-компаній у 2019 році. URL: <http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/12/FinTech-Survey-2019.pdf>.
7. Каталог фінтех-компаній України 2019. URL: <http://drive.fintechua.org/FintechCatalog19Ukr.pdf>.
8. Огляд фінринку в Україні. URL: <https://medium.com/стартап-джедай/обзор-fintech-rynka-ukrainy-18c8c4d56baa>.
9. Фінтех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/FinTech_Catalogue_feb2018_en_ua.pdf.
10. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsyuyut-nad-tsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini>.

Галицька Е.В.

Професор кафедри фінансів, НаУКМА

Донкоглова Н.А.

Провідний спеціаліст кафедри фінансів, НаУКМА

СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Статистичне дослідження – процес пізнання (вивчення) соціально-економічних явищ за допомогою статистичних методів і кількісних характеристик систем показників [5]. Статистичне дослідження педагогічної діяльності слід здійснювати в кілька етапів:

1. Статистичне спостереження.

2. Зведення, обробка та узагальнення статистичних даних.
3. Аналіз варіації, динаміки, взаємозв'язків.
4. Прогнозування розвитку явища в часі.

Вказана послідовність є лише загальною, а конкретний зміст того чи іншого етапу залежить від мети дослідження та характеру інформації (продукту збирання та обробки даних). Процес формування якісної інформаційної бази потребує чіткої спланованості першого етапу статистичного дослідження, вирішення основних методологічних і організаційних питань. Статистичне спостереження дає інформаційну базу для статистичних узагальнень і характеристики об'єктивних закономірностей. При дослідженні різних аспектів педагогічної діяльності використовують одноразові обліки, спеціальні обстеження, опитування.

Неодноразово автори проводили спостереження, зокрема, способом опитування думок, мотивів, оцінок, які реєструвались як зі слів респондентів, так і у формі анкетування. Опитування засвідчили необхідність дотримання певних вимог при формулюванні запитань анкет. Вони мають бути однозначними, простими, зрозумілими. Слід враховувати не тільки зміст та інформативність ознак, а й можливість їх статистичної обробки. Запитання анкет закритого (з певним набором відповідей) та напівзакритого типу (з переліком готових відповідей, а також вільного рядку для самовизначення) дозволяють отримати адекватні відповіді, формалізувати, нагромаджувати та кількісно обробляти їх. При необхідності можна використовувати і запитання відкритого типу, коли опитуваний самостійно формулює відповідь. В результаті статистичного спостереження отримують дані, які підлягають зведенню. Від якості статистичних даних залежать результати подальшого дослідження, вони мають відповідати певним вимогам (це їх вірогідність, повнота, своєчасність, порівнянність – у часі або просторі та за складом сукупності). В зазначених авторами дослідженнях, респондентами були або бакалаври, або магістри; дослідження проводилися в однаковому часовому періоді. Анкети розроблялись відповідно до мети дослідження [2; 3; 4].

Статистичне зведення полягає в класифікації та агрегуванні матеріалів спостереження. Зокрема, здійснюється розробка програми систематизації та групування даних; формується система показників, які характеризують групи та підгрупи й сукупність в цілому; здійснюється проектування макетів таблиць, в яких подаються результати зведення; відбувається безпосереднє зведення, узагальнення, розрахунок показників.

Для висвітлення певних аспектів конкретного дослідження використовують метод групування: за однією ознакою – просте, за двома і більше – комбінаційне.

При дослідженні педагогічної діяльності автори широко застосовували як прості, так і комбінаційні групування. В залежності від аналітичних функцій групування поділяють на три види: структурне, типологічне, аналітичне (табл.1).

Структурні й типологічні групування описові; на практиці не завжди можна провести чітку межу між різними типами групувань, оскільки вони характеризують структуру сукупності, виокремлюють характерні риси та особливості, але різняться за рівнем якісних відмінностей між групами.

Таблиця 1. Види статистичних групувань

Вид	Функція	Приклади
Структурне	Вивчення структури та структурних зрушень в якісно однорідній сукупності.	Розподіл респондентів за причинами виникнення конфлікту у так званому ланцюзі «студент → студент», «студент → викладач», ін. [2, с.3-5].
Типологічне	Визначення типів соціально-економічних явищ, розподілення неоднорідної сукупності на якісно однорідні групи.	Групування респондентів за статтю при дослідженні проявів маніпулювання у студентському середовищі [4, с.18-20].
Аналітичне	Виявлення та вивчення взаємозв'язків між явищами.	Оцінка взаємозв'язку життєвих цінностей респондентів залежно від їх статі [3, с.15].

Зведену інформацію слід викладати компактно, в зручній для порівняння та аналізу формі. Для найбільш раціонального та наочного викладення результатів зведення і групування використовують статистичні таблиці: прості, групові та комбінаційні. Статистична таблиця – це представлення зведеної інформації у зручній для сприйняття та аналізу формі, тобто уніфікована система подання результатів статистичного спостереження [5]. Складність таблиць залежить від мети та особливостей об'єкта дослідження, специфіки та обсягу наявної інформації [2,3]. Важливо зазначити, що на першому етапі – проектуються макети таблиць, а на другому – здійснюється заповнення таблиці статистичними даними.

Проведення сучасних наукових досліджень неможливо уявити без використання графіків – цієї своєрідної форми наукового мислення і узагальнення. Наочність, лаконічність, універсальність графічних зображень зробили їх незмінним інструментом науково-дослідної роботи. Особливу цінність графіки мають у дослідженнях масових соціально-економічних явищ і процесів, виявляючи закономірності розвитку, розподілу і поширеності явищ [6].

Для узагальнення інформації використовують статистичні показники, які характеризують розміри, пропорції, зміни в часі, інші закономірності соціально-економічних явищ. Слід застосовувати як відносні (однойменні та різнойменні), так і середні показники. За аналітичною функцією розрізняють такі види відносних величин: інтенсивності, динаміки, порівняння, структури та координації. В дослідженнях, проведених авторами, найширше було застосовано відносні величини структури, обчислення яких ґрунтується на використанні часток (питомої ваги складової до загального підсумку) [2; 3; 4].

Найпоширенішим узагальненням є середня величина. Саме середня, абстрагуючись від індивідуальних значень ознаки, представляє всю множину даних і розглядається як типовий рівень ознаки в розрахунку на одиницю цієї множини. В проведених дослідженнях, оскільки їх результатами були прямі

значення ознаки, було застосовано середню арифметичну, як просту, так і зважену. Розрахунок зазначених узагальнюючих характеристик здійснювався за відповідними методиками [5; 6].

Для оцінювання інтенсивності змін того чи іншого соціально-економічного явища в часі необхідно використовувати низку взаємопов'язаних характеристик: абсолютний приріст, відносний приріст, темп зростання, інші. Передумовою аналізу будь-якого динамічного ряду є порівнянність даних, які його формують; забезпечення однотиповості статистичних показників тощо. Даним вимогам слід приділяти увагу на етапах збирання та обробки статистичної інформації [5; 6].

Оскільки всі соціально-економічні явища пов'язані між собою (причинно-наслідковий зв'язок), то для вимірювання та оцінювання щільності зв'язку між ознаками застосовують різні методики: модель аналітичного групування, модель регресійного аналізу, коефіцієнти рангової кореляції, коефіцієнти взаємної спряженості тощо. Обов'язковим етапом при оцінюванні щільності зв'язку є перевірка його істотності [1; 5; 6]. Для вимірювання взаємозв'язку між ознаками, в проведених авторами дослідженнях, використовувались методи рангової кореляції.

Висновки. Застосування вищезазначених методів і прийомів аналізу дозволяє, підпорядковуючись меті дослідження, збирати, обробляти, узагальнювати та аналізувати інформацію. Результати даної роботи та попередніх досліджень авторів можуть використовувати науковці, студенти не тільки економічного профілю, а й соціологи, політологи та майбутні фахівці правової сфери, всі, хто прагне оволодіти статистичними методами дослідження.

Список використаних джерел:

1. Галицька Е. В., Донкоглова Н. А. Застосування статистичних методів у дослідженні психолого-педагогічних аспектів діяльності студентів вищих навчальних закладів // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах 2013 №32 Вип. 32. - С. 521-525. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_32_72
2. Галицька Е.В. Природа конфліктів у вищих навчальних закладах та шляхи їх розв'язання / Е.В. Галицька, Н.А. Донкоглова // Наукові записки НаУКМА. – 2010. – Т. 107. – С. 3-6.
3. Галицька Е.В. Імідж ділової людини та чинники впливу на його формування / Е.В. Галицька, Н.А. Донкоглова // Наукові записки НаУКМА. – 2011. – Т. 120. – С. 12-16.
4. Галицька Е.В, Донкоглова Н.А. Оцінювання впливу маніпулювання на студентське середовище // Магістеріум. Економічні студії. - 2014. - Вип. 56. - С. 18-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_ek_2014_56_7
5. Ковтун НВ, Галицька ЕВ. Теорія статистики: підручник. Київ: ВПЦ «Київський університет. 2008.
6. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2004. – 212 с.

ПОТЕНЦІАЛ ІНВЕСТИЦІЙ У ІТ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ

Проаналізуємо основні світові економічні тенденції. **Посилення ролі людського капіталу:** можна побачити, що вартість продукту, який генерує кожен окремий працівник зростає в рази за 55 років, за рахунок технологічного розвитку.

Висока швидкість змін: в умовах глобалізації та постійних інновацій, використання сучасних технологій у виробництві не дає конкурентну перевагу організаціям саме собою. Тому організаціям доводиться боротися за людський розумовий капітал, щоб впроваджувати креативні рішення, які потенційно дадуть їм конкурентну перевагу.

З цього випливає наступний тренд – **підвищення значення освіти.** В умовах автоматизації, першими в зоні ризику скорочення опиняються працівники, що виконують просту механічно роботу, яка не потребує високого рівня освіти. Натомість висококваліфікованих працівників, замінити важче всього. Сектор ІТ не тільки перебуває в зоні найменшого ризику, але й створює софт, що обслуговує автоматизацію всіх нових сфер діяльності.

Інший тренд, який з'явився дещо раніше це **посилення ролі Big Data.** Способів монетизувати великі масиви даних створюючи цінність для покупців та бізнесу з'являється все більше. Хоча цей тренд ще явно не досяг свого апогею, він уже приніс принципові зміни до принципів ведення маркетингу, а також R&D. Під найбільшим впливом опинилися високотехнологічні галузі. Знову ж таки, обслуговувати великі бази даних доведеться ІТ сектору.

Останній за порядком, але не за значенням – **персоналізація.** Цей тренд частково впливає з минулого. Завдяки софту, який аналізує масиви даних з'являється можливість впроваджувати таргетну рекламу, під конкретні сегменти аудиторії. Крім того, виділення окремих сегментів клієнтів є принципово важливим у банківській справі та страхуванні. Ми бачимо, що тренд не збирається спадати, через що ІТ компанії, які створюють софт для персоналізації тільки виграють.

Коронакриза тільки посилює загальні тенденції до автоматизації та діджиталізації. За даними опитування 800 голів компаній з доходами від 1млн до 1 млрд, 85% говорять про відчутне прискорення в межах у діджиталізації взаємодії між працівниками. Крім того, голови компаній почали значно більш відкрито ставитися до напів дистанційної найманої праці. Якщо до пандемії, лише 8% голів компаній були готові, щоб десята частина їх працівників працювала з дому 2 дні на тиждень або більше, зараз цей показник виріс до 15 %, практично в два рази. При чому показник різниться по галузях. У галузі ІТ він виріс з 22 по 34%.

Перш за все, за останні роки ми могли спостерігати стрімкий ріст у межах галузі. Кількість професіоналів з 2015 по 2019 рік зростає з 91 тисячі до 200 тисяч (більше ніж у два рази) із середнім темпом 19% на рік. Щороку Україна випускає 16 тисяч випускників. Разом з цим зростає і темп інвестицій у галузь, що в 2019 році склав рекордні 544 млн дол., а експорт в галузі у 2019 році досяг 4,5 млрд. Українські розробники дали життя багатьом успішним стартапам. Найбільші з них : Бітф'юрі, Гітлаб та Гремарлі зараз оцінюються вище мільярда доларів. Крім того:

- Країна #1 у Східній Європі за співвідношенням ціна/якість, згідно Gartner, Inc.
- Експортноорієнтована галузь, яка займає близько 20% усього експорту послуг.

Бар'єри, що перешкоджають розвитку ІТ галузі. Перш за все, слід зазначити, що сектор інформаційних технологій дещо відрізняється від інших галузей за структурою витрат.

Якщо в звичайних галузях витрати на оплату праці становлять 10-20% то в ІТ цей показник – 80-85%. Таким чином, оподаткування праці працівників особливо тисне на ІТ Фірми, адже для підтримання того самого рівня пропозиції робочої сили доводиться підвищувати зарплати. А збільшення витрат на зарплату кожного працівника відчутно збільшить загальний обсяг витрат.

Більшість працівників ІТ фірм формально працюють як ФОПи, однак держава не дає гарантій, що така система існувати постійно. Більше того, ця система є напів законною, а розмови про вжиття заходів проти системи спрощеного оподаткування, що використовують працівники у галузі чути все частіше. Більше того, ФОПи позбавлені гарантій трудового законодавства та цивільно-правових відносин.

Важливо розуміти, що зараз Існування спрощеної системи законодавства є фактором який в принципі дозволяє конкурувати з Польщею, Білоруссю, Румунією та Індією на ринку дешевої робочої сили. Загалом, через його відсутність ІТ фірмам значно важче організувати свою діяльність.

Найпростішим способом інвестицій з-за кордону є відкриття філії великої компанії, щоб скористатися вигідною робочою силою. Наприклад компанії ScienceSoft, Zensar Technologies, SENLA (Software Engineering Laboratory) та COHERENT SOLUTIONS потенційно можуть відкрити офіс в Україні.

Крім цього, можна ініціювати інвестиції у нові стартапи в Україні. Зокрема компанія Magento, більшість персоналу якої раніше працювали в Україні, займалася розробкою софту для створення сайтів для ритейлингових компаній.

Можна ініціювати створення подібного стартапу в Україні, який займався б виробництвом програмного забезпечення, який , наприклад, дозволяв би створювати компаніям свої додатки. Компанії на кшталт Amazon, Google та інші можуть бути зацікавлені в інвестиціях у такий стартап.

Розглянемо можливі стимули держави. Перш за все, необхідна розробка спеціалізованого стимулюючого законодавства для ІТ, яке зменшувало податкове навантаження при офіційному працевлаштуванні та надавало пільги галузі.

Подібний податково-правовий режим вже існує в Білорусі під назвою «Парк високих технологій». Він працює на засадах зменшення бюрократичного навантаження, пониження та зняття деяких видів податків, а також гарантії цього статусу галузі до 2049 року. Правовий режим показав значний успіх, адже експорт галузі виріс на 114,5% за 2 роки після ухвалення. Також знімається ПДФ та податок на дохід з іноземних компаній, які продають консалтингові та маркетингові послуги білоруським компаніям.

В Україні вже існують законопроекти 3979 та 3933-1, які передбачають зменшення податків для найманих працівників ІТ галузей. Вони стимулюватимуть перехід працівників укласти трудові договори по-суті не збільшуючи податки (ПДФО – 5%; або 2 страхових мінімуми). Однак законопроекти все, ще не було розглянуті. Крім того, крім зменшення ПДФО та ЄСВ вони не передбачають інших пільг.

Тому на разі необхідна розробка та ухвалення стимулюючого законодавства для ІТ на прикладі іноземного досвіду.

Отже, можна зробити наступні висновки:

- Тенденції Світової економіки тільки сприяють розвитку галузі.
- За останні роки ІТ сектор України міг похвалитися відчутним ростом.
- Україна дала життя багатьом успішним стартапам а ріст інвестицій у галузь тільки зростає.
- Існує багато варіантів потенційних іноземних інвестицій, як горизонтальних (відкриття філії компанії), так і вертикальних (інвестиції у основний капітал українських компаній, інвестиції у стартапи та проекти).
- Основними бар'єрами для розвитку галузі є , а також застаріла методологія менеджменту та відносно низьке знання англійської мови.
- Розробка відповідного законодавства має бути основним пріоритетом держави.

Гладких Д. М.

Доцент кафедри фінансів, НаУКМА

ВИКЛИКИ «КЛАСИЧНИМ» БАНКАМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Аналіз діяльності банківської системи України в умовах розвитку інформаційної економіки дозволяє визначити *нові можливості* та *ризики*, що надають банкам зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі. До *нових можливостей*, що надає банкам розвиток інформаційної економіки, слід віднести, зокрема, підвищення ефективності їх діяльності (за рахунок розширення бази клієнтів та збільшення обсягів продажу послуг, завоювання нових ринкових сегментів без необхідності відкриття нових «точок» продажу, збільшення доходів, скорочення операційних витрат на купівлю, оренду та обслуговування приміщень, оптимізації кількості персоналу та витрат на заробітну плату, підвищення рівня автоматизації процесів, прискорення процесу обробки інформації). До принципово нових банківських *ризиків*, пов'язаних із

стрімким розвитком інформаційної економіки, слід віднести: *ризик*, пов'язані з розвитком безготівкових розрахунків (посилення конкуренції з небанківськими установами, втрата комісійних доходів, зростання вразливості цифрової інфраструктури банків за рахунок розширення мережі обладнання, ризик шахрайських дій з платіжними картками, кіберризик, що загалом безпосередньо впливають на рівень банківської безпеки держави); *ризик*, пов'язані з поширенням криптовалют (висока волатильність курсу, що може провокувати значні збитки, потенційна втрата клієнтів, грошових потоків, процентних доходів, активів і пасивів, ризик ліквідності – зниження залишків внаслідок втрати клієнтів, ризик шахрайських дій з криптовалютами, підриг монетарної монополії держави, зменшення сеньйоражу центрального банку, зменшення попиту на національну валюту, що зумовлює її знецінення та зміну швидкості обігу, неможливість проведення ефективної грошово-кредитної політики, дестабілізація фінансового ринку загалом внаслідок падіння ринку криптовалют); *ризик*, пов'язані з поширенням електронних кредитних платформ (посилення конкуренції з небанківськими установами, потенційна втрата клієнтів, грошових потоків, процентних доходів, активів і пасивів, відсутність звітності та регулювання з боку НБУ, відсутність державної гарантії вкладів для інвесторів, ризик ліквідності, що може провокувати банкрутство банків, що загалом негативно впливає на рівень банківської безпеки держави).

Зміна умов існування банківської системи, пов'язана із стрімким розвитком інформаційної економіки, передбачає необхідність гнучкого реагування на виклики, пов'язані з цим, з боку держави. Зокрема:

1. Потребує всебічної підтримки з боку держави розвиток наступних найбільш перспективних видів безготівкових розрахунків як інструментів зміцнення банківської безпеки держави: приватні транскордонні грошові перекази, прийняття платежів готівкою для подальшого переказу, електронні гроші, системи мобільних платежів, у першу чергу – безконтактних.

2. Наявна в Україні нормативно-правова база не відповідає ступеню поширення криптовалют та рівню пов'язаних із ними ризиків, отже, існує необхідність вжиття низки заходів, спрямованих на впорядкування ринку криптовалют у короткостроковій та середньостроковій перспективі. Офіційна заборона транзакцій з використанням криптовалют на сьогодні є технічно неможливою, отже – недоцільною. Натомість державним органам України у короткостроковій перспективі доцільно дотримуватись позиції *позитивного нейтралітету* відносно цього ринку, що має включати попередження учасників ринку та інвесторів про наявні ризики і загрози та проведення іншої роз'яснювальної роботи. Державний контроль фактично працюючого в Україні «сірого» ринку криптовалют у *середньостроковій перспективі* вимагає здійснення заходів, спрямованих на його впорядкування, зокрема, внесення відповідних змін у Закони України «Про банки і банківську діяльність» [1], «Про Національний банк України» [2], «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [3]. На рівні НБУ та КМУ необхідним є формування докладної нормативно-правової бази, що має складатись із Постанов, Рішень, Наказів тощо.

Також потребує вирішення проблема формування інституційного та кадрового забезпечення майбутньої системи державного контролю за ринком криптовалют.

3. Чинна в Україні законодавча база також не відповідає рівню поширення електронних кредитних платформ та ступеню пов'язаних із їх діяльністю ризиків, що обумлює доцільність розроблення низки заходів, пов'язаних із нормативно-правовим регулюванням їх діяльності. Подальший розвиток електронних кредитних платформ за участі банків потребує внесення змін до Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [4], Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [5] в частині окреслення відповідальності та повноважень НБУ, кредиторів та позичальників, визначення стандартизованих підходів щодо оцінки операційних та кредитних ризиків даної схеми.

Список використаних джерел:

1. Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. «Про банки і банківську діяльність» (поточна редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р. «Про Національний банк України» (поточна редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
3. Закон України № 2346-III від 05.04.2001 р. «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» (поточна редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
4. Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (поточна редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
5. Постанова Правління НБУ № 351 від 30.06.2016 р. «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>

Горбенко Д. А., Багряк С. А.
Студенти 2 р.н., НаУКМА

ДОСТУП УКРАЇНСЬКИХ ІНВЕСТОРІВ ДО МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Цінні папери, розміщені на закордонних біржах, стали доступні не тільки для великих інвесторів, але і для будь-якого громадянина України. 6 лютого 2018 року вступило в силу рішення № 871 «Про внесення змін до Положення про допуск цінних паперів іноземних емітентів до обігу на території України» [5].

Наразі громадяни України можуть придбати іноземні цінні папери та вільно ними розпоряджатися: продавати, дарувати, передавати в спадщину тощо.

Україна вперше приєдналася до міжнародного депозитарію цінних паперів 27 травня 2019 року [1]. Clearstream та Національний банк підписали угоду про кореспондентські відносини, що дозволило Україні прискорити інтеграцію до світового ринку капіталів. З 29 липня 2019 року Україна додала в свій біржовий список акції компанії Apple. Окрім Apple, українцям стали доступні акції Google, Amazon і Facebook. Також на вітчизняній біржі можна придбати цінні папери таких іноземних підприємств з виробничими активами в Україні, як: Миронівський хлібопродукт (МХП) і Ukrproduct Group [2].

З 7 лютого 2019 року процедура інвестування в іноземний ринок значно полегшилась. Тепер немає необхідності оформлювати валютні ліцензії для виводу коштів закордон. Фізична особа може вивезти з України до 50 тис. євро на рік, а юридична особа – до 2 млн. євро [5].

Для того, щоб інвестувати в іноземний ринок капіталів, треба звернутись до ліцензованого брокера або інвестиційної компанії. Необхідно уважно перевірити ліцензію: орган, що її видав, номер і термін дії. Список ліцензій можна перевірити на сайті регулятора ринку цінних паперів. Також важливо уважно прочитати договір та звернути увагу на брокерську винагороду, комісію, терміни виконання, відповідальність сторін, звітність і рахунки для зарахування коштів та цінних паперів [4].

Далі, якщо у інвестора відкритий рахунок в іноземному банку, необхідно укласти договір про відкриття брокерського рахунку і надання депозитарних послуг. Після цього гроші перераховуються брокеру з особистого рахунку в іноземному банку. Брокер має доступ до торгівлі на біржі і за дорученням інвестора купує або продає акції [5].

Якщо у інвестора немає рахунку в іноземному банку і він не збирається його відкривати, то можна перерахувати гроші іноземному брокеру з рахунку в українському банку. Доведеться оформити одноразову е-ліцензію (електронний ліміт). Для цього треба написати заяву в банку, вказавши ціль перерахунку коштів, та надати документи, що підтверджують джерело надходження доходу. Необхідно також буде заплатити комісію за перерахунок. Незважаючи на те, що валютні ліцензії відмінили, в рамках валютного контролю та фінансового моніторингу банк зобов'язаний впевнитись в легальності та прозорості операції. Після перерахунку коштів, брокер купує або продає акції за дорученням інвестора [3].

Також можливий варіант укладення договору з українським субброкером. Український субброкер - це посередник, у якого є прямий договір з крупним іноземним брокером. Наприклад, якась українська інвестиційна група надає доступ до фондового ринку США через американського брокера. Тут також необхідно підписати два договори (про відкриття брокерського рахунку і надання депозитарних послуг). Після цього інвестор поповнює брокерський рахунок в гривні і оплачує послуги депозитарію [5].

Розглянувши розвиток ринку цінних паперів України, можна сказати, що країна ще не досягла достатнього рівня розвитку в цій сфері. В Україні за останні

роки, у своєму розвитку, неефективно забезпечує необхідними інвестиційними ресурсами економіку країни. Такий стан розвитку РЦП зумовлений проблемами в корпоративному управлінні, у наявності обмеженого кола інвестиційних інструментів, що необхідні інвесторам для інвестування, у фінансовій неграмотності населення країни, соціально-ментальних нормах та звичаях, недосконалому нормативно-правовому регулюванню тощо. В Україні існує низький рівень знань та проінформованості населення щодо функціонування ринку цінних паперів, що спричиняє низьку активність фізичних осіб, які є головними інвесторами на ринку у розвинутих країнах.

Список використаних джерел:

1. Украина впервые присоединится к сети международного депозитария [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2019/05/22/648041/>.
2. Как украинцам приобрести ценные бумаги зарубежных компаний [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://focus.ua/economics/455775-kak_ukraintsam_priobresti_tsennye_bumagi_zarubezhnykh_kompanii.
3. Как украинцу купить акции Google, Amazon, Apple или Facebook. Пошаговая инструкция [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nv.ua/amp/kak-ukraincu-kupit-akcii-google-amazon-apple-ili-facebook-poshagovaya-instrukciya-50008671.html>.
4. В самое «яблоко»: как купить иностранные ценные бумаги в Украине [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/v-samoe-jabloko-kak-kupit-inostrannye-cennye-356508/>.
5. Как в Украине купить акции иностранных компаний и не стать жертвой мошенников. Разбор всех вариантов [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vctr.media/how-ukrainians-bought-shares-13966/>.

Гринишин І. М.
Студент 4 р.н. НаУКМА

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Пандемія COVID-19 сколихнула без перебільшення усі світові галузі економіки. Не виключенням стала і страхова галузь. Проте, на відміну від банківської сфери та небанківського фінансового сектору, страхові компанії, внаслідок пандемії, постраждали щонайменше. Ринок страхування підійшов до карантину у стані прийдешніх змін - встановлення нових нормативів платоспроможності та перехід страхових компаній під регулювання Нацбанку.

З початком пандемії, незважаючи, що карантинні обмеження, введені урядом України, не забороняли роботу страхових компаній, чимало страховиків, задля запобігання поширенню коронавірусної інфекції, обмежили роботу своїх відділень та були змушені у швидкому режимі підлаштовуватися під діючі карантинні обмеження, впроваджуючи продажі в онлайн-режимі та випуск

нових страхових продуктів - страхування на випадок хвороби COVID-19. Банківські установи та компанії-посередники також імплементували продажі страхових продуктів на своїх платформах, зокрема, у мобільних додатках та на сайтах онлайн-банкінгу, що, безперечно, допомогло підвищити продажі страховиків.

Зі свого боку, Національний банк України, задля підтримки страховиків в умовах карантину, надав пропозиції Нацкомфінпослуг щодо пом'якшення регулювання страхових компаній в частині незастосування штрафних санкцій та надання додаткового часу для оприлюднення фінансової звітності за 2019 рік [1]. Окрім цього, 30 червня 2020 р. завершився перехідний період щодо впровадження вимог платоспроможності страховими компаніями. З початку 2020 року, за даними Нацбанку, ринок покинули 18 страхових компаній (загальна кількість - 215), станом на 1 жовтня 2020 р. - 45 страховиків не виконували нормативи платоспроможності та достатності капіталу через наявність неліквідних активів у структурі капіталу.

Порівнявши основні показники діяльності за 9 місяців 2020 р. та відповідний період 2019 р.:

- загальні активи по балансу страховиків з початку року зменшилися на 3,5%, водночас, активи, визначені ст. 31 Закону України "Про страхування" зросли на 7,8%, що пов'язано зі зменшенням загальної кількості страхових компаній та впровадженням нормативів вимог до капіталу;
- валові страхові премії за квітень-вересень 2020 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. зменшились на 21,3%, страхові виплати зросли на 13%;
- рівень чистих виплат зріс з 31,9% у 2019 до майже 37% у III кв. 2020 р.;
- уже в III кварталі 2020 р. страховий ринок почав відновлюватися: рівень валових страхових премій перевершив обсяг докарантинного періоду на 3% та зріс у порівнянні з II кварталом 2020 р. на 26%, традиційно, завдяки зростанню автомобільного страхування(КАСКО та ОСЦП).

Таблиця 1. Основні показники діяльності страхового ринку, млн грн

	2019				2020			Вплив COVID-19
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	
Активи по балансу	63126,20	65265,10	66950,60	63866,80	65114,90	61888,00	61626,35	-3,5%
Активи, визначені ст. 31 ЗУ"Про страхування"	41470,50	42729,20	44829,00	44609,90	47390,00	58764,42	48085,39	7,8%
Сформовані страхові резерви	28170,80	29019,70	29661,30	29558,80	31965,50	28467,25	29614,85	0,2%
Валові страхові премії	13331,10	27291,10	40561,90	53001,20	11548,80	21018,26	32967,07	-21,3%
Валові страхові виплати	3311,20	6667,60	9845,60	14338,30	3749,90	7043,88	11131,90	13,0%
Рівень валових виплат, %	24,80	24,40	24,30	27,10	32,50	33,50	33,76	-
Чисті страхові премії	9672,90	20120,60	30149,40	39586,00	9668,00	18716,79	29271,78	-2,9%
Чисті страхові виплати	3248,70	6526,90	9624,30	14040,50	3659,00	6853,66	10817,53	12,4%
Рівень чистих виплат, %	33,60	32,40	31,90	35,50	37,80	36,60	36,96	-

Джерело: створено автором на основі даних Нацбанку [2] та Нацкомфінпослуг [3]

Отож, страхові компанії, внаслідок пандемії, не тільки постраждали найменше, а й отримали величезні можливості для розвитку. Завдяки потужному ІТ-сектору та процесу цифровізації України, чимало страхових компаній уже

перебудувало свої бізнес-процеси, запустивши онлайн-продажі та в подальшому зможуть бути більш гнучкими та конкурентними.

Список використаних джерел:

1. Повідомлення Національного банку України. НБУ, 2020. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-nadav-propozitsiyi>.
2. Статистична база Національного банку України. НБУ, 2020. URL:<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial>.
3. Річні звіти Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Нацкомфінпослуг, 2020. URL:<https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-ryнку-Ukrainy.html>

Гурін А. Л.
*Аспірант, Інститут Кібернетики
ім. В.М. Глушкова НАН України*

МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ТА ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТРЕНДІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Розвиток економіки України має бути спрямований на підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності за різними напрямками. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни, а також зовнішньої торгівлі і фінансових потоків на міжнародному рівні набувають усе більшого значення в контексті інтернаціоналізації господарського життя і зростання економічної взаємозалежності країн [1].

За останні роки склалася ситуація, при якій Україна не має значного внутрішнього ринку, економіка країни базується на зовнішній торгівлі. Тому українські підприємства беруть на себе більше фінансових ризиків, ніж європейські. Українські підприємства відчують на собі всі загальносвітові тенденції та протистоять багатьом іншим ризиками, що виникнуть сьогодні. Українські підприємства шукають можливості за межами країни та диверсифікують свої торгові операції, оскільки міжнародна торгівля містить серйозні ризики. Активізація зовнішньоекономічної діяльності повинна стати для України і її підприємств одним з найважливіших завдань, чим активніше Україна вступатиме у міжнародний поділ праці, тим швидше її підприємства пристосовуватимуться до умов ринкової економіки.

У 2018 році Україна проводила зовнішньоторговельні операції з партнерами із 215 країн світу, експортувавши товарів на суму 47339,9 млн дол. США, або 109,4 % порівняно з 2017 р. Імпорт товарів у 2018 році складає –57141,0 млн дол., або 115,2 %. У підсумку сальдо відображає негативний показник у сумі – 9801,1 млн дол. (у 2017 р. також негативне – 6342,5 млн дол.). Природньо сформувалася тенденція, що за три роки обсяг торгівлі між Україною та країнами Європейського Союзу збільшився на 55 %. А у 2018 році ЄС купив українських товарів більше, ніж за весь час двосторонньої співпраці. Що стосується РФ,

порівнюючи з даними 2017 року, то варто зазначити, експорт товарів зменшився на 7,7 %, а імпорт упав на 14,2 % [2].

Використання методів дискретної оптимізації та апроксимації дає такі результати. Поліноміальний прогноз імпорту на 2 наступні періоди має коефіцієнт апроксимації 0,8819, що вказує на «сильний» кореляційний зв'язок:

$$f(x) = 0,0375x^6 - 2,594x^5 + 72,09x^4 - 682,11x^3 + 2714,55x^2 + 2018,85x + 3011,4.$$

Поліноміальний прогноз експорту на 2 наступні періоди має коефіцієнт апроксимації 0,9243, що вказує на «сильний» кореляційний зв'язок:

$$f(x) = 0,0298x^6 - 1,913x^5 + 51,22x^4 - 465,77x^3 + 1879,04x^2 + 2530,12x + 4287,25.$$

Експорт товарів з України до Європейського Союзу за останні 10 років подвоївся. Тенденції наведено на рис. 1.

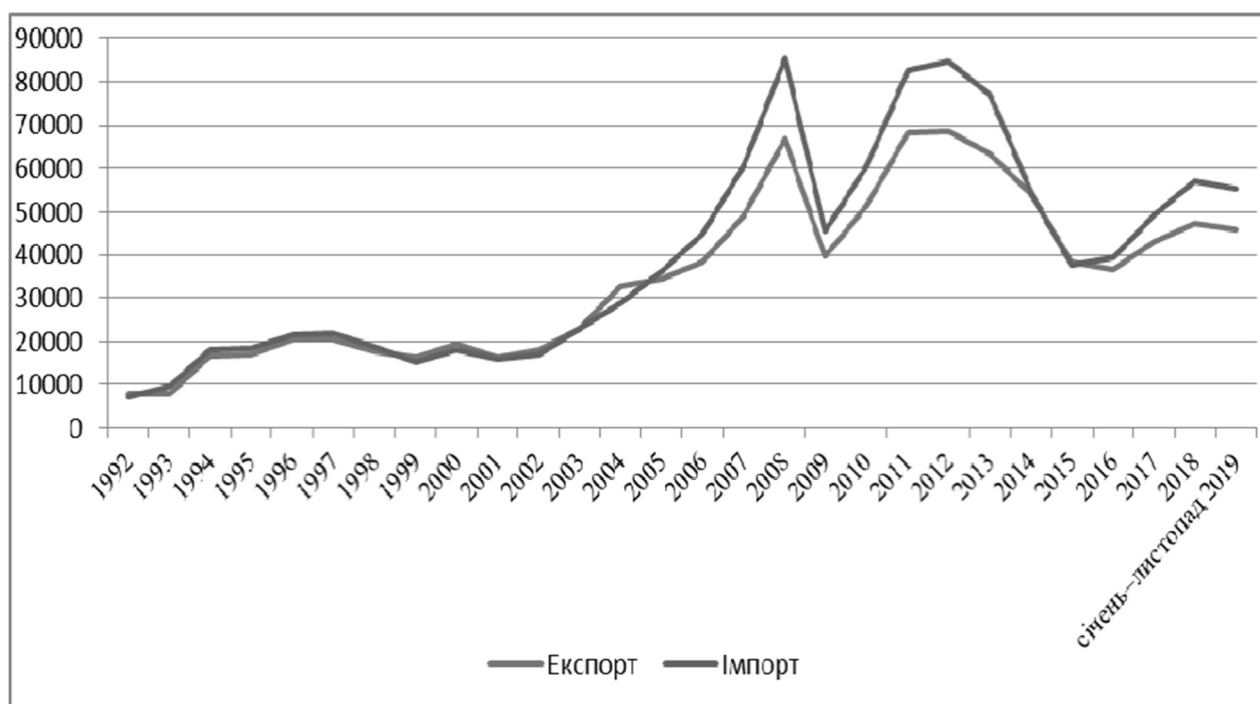

Рис.1. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС, млн.дол.США [1, 3]

Особливість інформаційної економіки ХХІ ст. надає широку різноманітність підходів до самого поняття економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі і його фінансових інструментів, що дозволяє виділити наступні групи державного економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Перша група заходів, методів або інструментів впливу мають вибіркового характеру щодо підприємств або галузей чи загальноекономічний характер і мета яких – збільшення експорту внаслідок поліпшення конкурентних умов, зміни умов торгівлі та інвестування з використанням владних повноважень і державних коштів. До них належать пряме і опосередковане фінансування певної категорії суб'єктів економіки; здійснення державою повністю або частково функцій ринкового механізму ціноутворення з метою штучного формування цін на

окремі види продукції; зорієнтована на вирівнювання платіжного балансу; політика дефляції і девальвації [3].

До другої групи відносяться фінансові інструменти і заходи, що використовуються державою із застосуванням ринкових та державних організаційних засобів і коштів з метою допомогти суб'єктам економіки в освоєнні нових ринків збуту, шляхом створення додаткових стимулів для зовнішньоекономічної діяльності і зближення умов діяльності на внутрішньому і зовнішніх ринках, в основному через страхові програми. Держава, використовуючи та оптимально поєднуючи важелі економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечує захист економічних інтересів України, законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та захист внутрішнього ринку, що спирається на загальноприйняті міжнародні норми і правила, і використовує весь арсенал передбачений українським законодавством фінансових інструментів - створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати усі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів ці здійснення інвестицій [1].

Висновки. Формування міжнародної конкурентоспроможності України не можливо без сприятливих умов розвитку зовнішньо-економічної діяльності, та зовнішньої торгівлі зокрема. Експортно-імпортна політика України з країнами ЄС повинна враховувати конкурентні переваги своєї країни у світовому торгово-економічному співробітництві та інтереси країн-партнерів при зовнішньоекономічних зв'язках і міжнародні правові аспекти торгівлі. Інтеграційні процеси сьогодні вказують на те, що уряд України застосовує всі необхідні важелі економічної політики, механізми тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, валютно-фінансові прийоми для досягнення її стійкого положення на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Гращенко І.С., Донець А.Г., Онопрієнко О.Д. Тенденції та прогноз розвитку зовнішньої торгівлі України / Моделювання та інформаційні системи в економіці: Зб.наук.праць. – К.: КНЕУ ім. В.Гетьмана. – 2020. – №98 – С.62-69
2. Діденко С. Рекордний обсяг з ЄС і зниження частки з РФ: з ким і як торгувала Україна у 2018-му [Електронний ресурс] / Сергій Діденко //ua.news. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.news/ua/rekordnyj-obsyag-z-yes-i-znyzhennya-chastky-s-rf-s-kym-i-yak-torguvalaukrayina-u-2018-mu/>.
3. Експорт товарів з України до Європейського Союзу за останні 10 років подвоївся [Електронний ресурс] // Журнал "Бізнес". – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://business.ua/economy/4564-eksporttovariv-z-ukrainy-do-yevropeiskoho-soiuzu-za-ostanni-10-rokiv-podvoivsia>.

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ КРАУДФАНДИНГУ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Сьогодні ринок фінансових послуг посідає важливе місце в економіці будь-якої країни. І від його ефективного функціонування в першу чергу залежить функціонування підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ). Оскільки, якщо ринок недостатньо розвинутий, то не вдається повноцінно використовувати усі його можливості та інструменти, як наслідок виникає проблема недофінансування, яку особливо гостро й відчувають МСБ. Зокрема, така проблема існує і на ринку фінансових послуг України, тому необхідно створити новий механізм залучення фінансових ресурсів, або ж імплементувати зарубіжний досвід.

На світовому ринку альтернативного фінансування такий механізм вже давно винайшли і активно використовують, він отримав назву «краудфандинг». Краудфандинг розглядається як один з альтернативних методів залучення коштів для фінансування різного роду проектів, за рахунок невеликих внесків великої кількості інвесторів, зазвичай фізичних осіб. На даний час, можна виділити такі основні його види, як краудфандинг на основі пожертв та винагороди, акціонерний краудфандинг та краудлендинг. А найважливішу роль у забезпеченні процесу крауд-фінансування відіграють крауд-платформи – інтернет-майданчики, які використовують власники проекту, для його висвітлення та збору коштів на його реалізацію, та інвестори, що бажають вкласти свої кошти в той, чи інший проект [1].

Варто зауважити, що не тільки світовий, а й європейський краудфандинг досить стрімко розвивається впродовж останніх років. Як бачимо з рисунку 1, станом на 2018 рік обсяг залучених коштів на основі краудфандингу становить 7,7 млрд дол. А середній темп зростання, протягом усього досліджуваного періоду, дорівнює 92,3%, що є високим значенням для ринку фінансування.

Достатньо великий вплив на такий стрімкий розвиток здійснює регулювання зі сторони держави. В менш розвинутих країнах Європи, регулювання діяльності крауд-платформ базується на адаптації існуючих законів, які регулюють кредитну та інвестиційну діяльність, що відповідно створює для платформ альтернативу або функціонувати як традиційні фінансові інститути за межами системи альтернативних фінансів, або продовжувати діяльність у нерегульованому правовому полі. Проте, такі країни як Бельгія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Португалія, Іспанія, Велика Британія досить вдало перейняли досвід державного регулювання краудфандингу в США, як наслідок, маємо значні обсяги залучень [2].

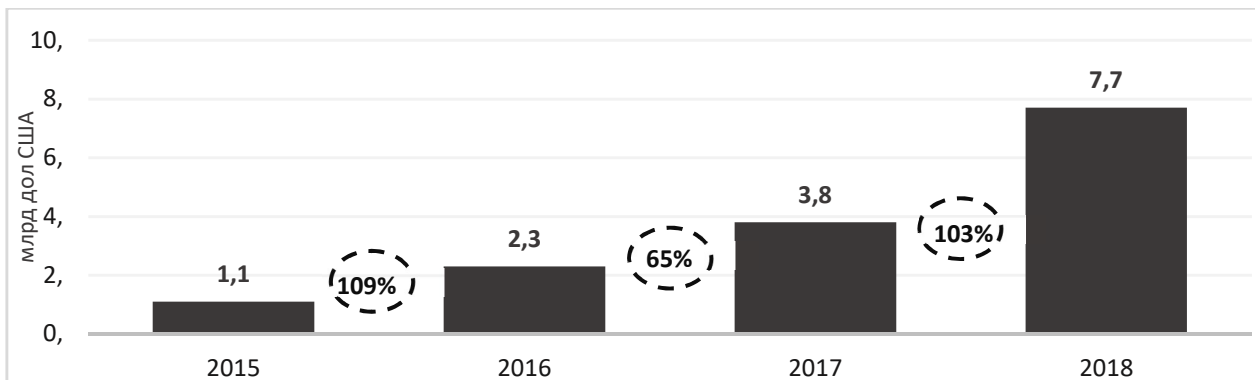

Рис. 1. Динаміка залучених коштів на основі краудфандингу у країнах Європи, за винятком даних Великої Британії у 2015-2018 рр.

Джерело: створено автором на основі використання [3].

Крім того, політика зі сторони держави, достатньо впливає і на використання бізнесом такого альтернативного методу фінансування. Тому Європейський Союз активно досліджує використання краудфандингу, як методу фінансування МСБ. Зокрема, у Великобританії саме краудфандинг на основі винагороди вже забезпечив фінансування великої кількості МСБ протягом останніх років [3].

Щодо інших європейських країн, то протягом 2018 року їх платформи залучили 2,62 млрд дол, що становить 140% у порівнянні з 2017 роком і водночас це приблизно 34% від усіх залучених коштів за допомогою краудфандингу у регіоні (рис. 2).

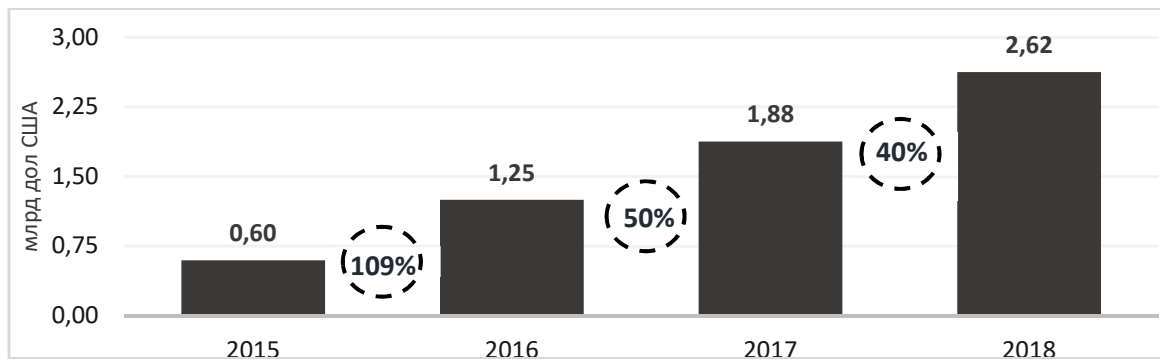

Рис. 2. Обсяги залучених коштів для фінансування МСБ на основі краудфандингу на ринку європейських країн, за винятком даних Великої Британії у 2015-2018 рр.

Джерело: створено автором на основі використання [3].

Фінансування бізнесу за допомогою краудфандингових платформ, в переважній більшості, відбувається за рахунок краудлендингу. Таку тенденцію можуть пояснити декілька аспектів. По-перше, в порівнянні з традиційним кредитуванням на ринку фінансових послуг, краудлендинг має достатню кількість відносних переваг як для позичальника, так і для кредитора, серед яких менші витрати, відсутність значних вимог до позичальника, а також відсутність посередників. По-друге, існує більша ймовірність залучити потрібну суму коштів саме за допомогою краудлендингу, адже це менші ризики для інвесторів,

тому вони охочіше вкладають свої кошти. І ще однією причиною може бути – чітке державне регулювання такого виду краудфандингу, що мінімізує наявні істотні ризики для обох сторін фінансування.

У 2018 році за допомогою краудлендингу було залучено 2,125 млрд дол, що становить 81% всього обсягу фінансування бізнесу. Щодо інших видів, то на основі акціонерного краудфандингу було залучено 17% загального обсягу фінансування бізнесу (438 млн дол) та лише 2% - на основі винагороди та пожертвувань (61 млн дол) [3].

Загалом, наведені вище обґрунтування та світовий досвід підтверджують, що на сьогодні краудфандинг займає достатньо помітну позицію серед інноваційних способів акумулювання необхідних для розвитку бізнесу інвестиційних ресурсів, а його стрімке зростання свідчить про великий потенціал і перспективність. Він вже знайшов свою нішу на світовому ринку фінансових послуг і має перспективні напрями на ринку фінансових послуг України.

Список використаних джерел:

1. Тягунова З.О. Краудфандинг: світовий досвід та практика / З.О. Тягунова, В.М. Бондаренко //Інноваційна економіка. – 2015. – № 3 (58). – С. 25–32.
2. Torris, T. (2017), “The ECN Updates Review of Crowdfunding Regulation in the EU, Israel & the USA”, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/v1Z94K>
3. Ziegler, T., Shneor, R., Wenzlaff, K., et al. (2020). The Global Alternative Finance Market Benchmarking Report, Cambridge, UK, Cambridge Centre for Alternative Finance [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.crowdfunding-research.org/reports>

Дяченко А. В., Круп'яник А. І.
Студентки 2 р.н., НаУКМА

ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ ПРИ ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Фіскальними ризиками - це чинники, які призводять до відхилення доходів, видатків, дефіциту державного бюджету та державного боргу від запланованих показників. До ключових чинників, які формують фіскальні ризики відносяться: зміна зовнішнього середовища, інші можливі фактори внутрішнього та зовнішнього характеру.

Основними є макроекономічні ризики. У другому кварталі 2020 року зафіксовано багаторічні мінімуми економічної активності як в розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються, у тому числі і в Україні.

Бюджетний ризик - може реалізуватися через збільшення річного планового показника дефіциту бюджету та невиконання плану надходжень від приватизації державного майна.

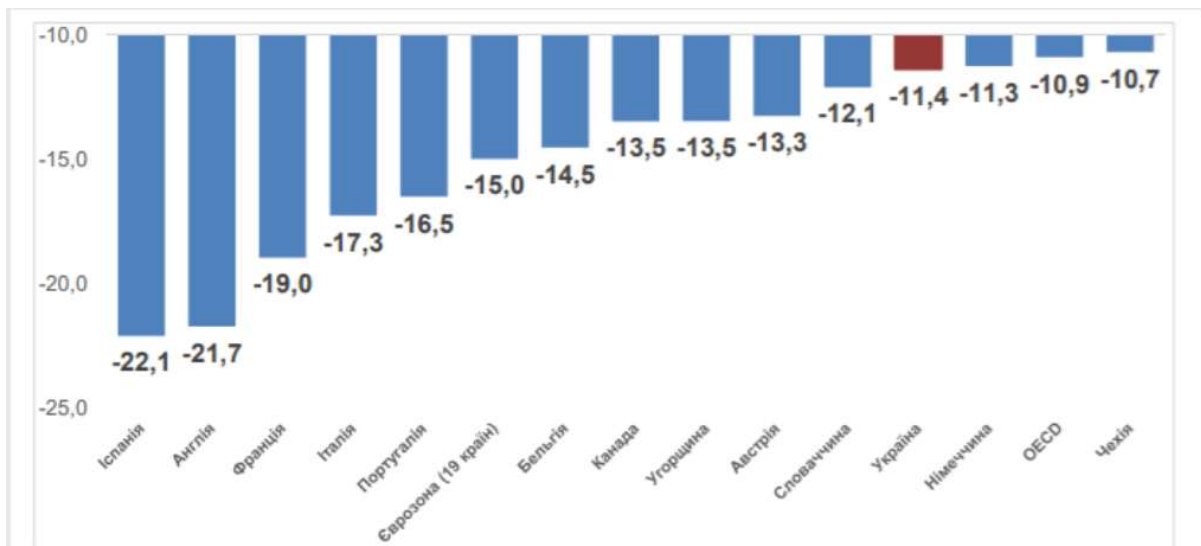

Рис. 1. Динаміка падіння темпів реального ВВП у другому кварталі 2020 країн Європи та України

Рис. 1. Динаміка падіння темпів реального ВВП у другому кварталі 2020 країн Європи іа України

Валютний ризик - реалізується через помірні темпи девальвації національної валюти та питому вагу державного боргу в іноземній валюті (більше 60 відсотків).

Відсотковий ризик - частка державного боргу з фіксованою ставкою очікується не більше 70 відсотків.

Ризик ліквідності - очікується, що обсяг міжнародних резервів України буде достатнім для виконання її зобов'язань.

Ризик рефінансування - значне навантаження за борговими платежами, внаслідок необхідності погашення позики перед МВФ.

В минулому році не були реалізовані ризики через збільшення витрат держави на підтримку, державних банків та забезпечення стійкості фінансової системи, підтримку системи гарантування вкладів фізичних осіб у зв'язку з визнанням неплатоспроможності банків.

У першому півріччі 2020 року не були реалізовані фіскальні ризики, пов'язані зі функціонуванням фінансового сектору, а саме: збільшення витрат держави на підтримку державних банків та забезпечення стійкості фінансової системи, підтримку системи гарантування вкладів фізичних осіб у зв'язку з визнанням неплатоспроможності банків.

Щоб мінімізувати ризики фінансового сектору необхідно: прискорення реалізації стратегії реформування державних банків, прискорення реалізації заходів, спрямованих на поступовий вихід держави із банківського сектору, впровадження ефективних механізмів для роботи з непрацюючими кредитами, забезпечення контролю кредитних ризиків та ефективного банківського нагляду, продовження запровадження макропруденційних нормативів, які спрямовані на посилення стійкості банківської системи до можливих шоків, поглиблення співпраці з міжнародними партнерами.

У першому півріччі 2020 року не були реалізовані фіскальні ризики, пов'язані зі функціонуванням фінансового сектору, а саме: збільшення витрат держави на підтримку державних банків та забезпечення стійкості фінансової системи, підтримку системи гарантування вкладів фізичних осіб у зв'язку з визнанням неплатоспроможності банків.

У подальшому головним викликом для прибуткової діяльності банків будуть втрати від погіршення якості кредитного портфеля. Точна оцінка кредитних втрат за результатами кризи все ще неможлива через невизначеність із темпами відновлення окремих секторів і тривалістю кредитних канікул.

Проте вже в 2021 році можливе виникнення дефіциту коштів у сумі близько 8 млрд гривень. Фонд не має змоги впливати на зазначені ризики в банківській системі України, тому оцінює свої фіскальні ризики на такому рівні. Вірогідність реалізації таких ризиків є помірною і реалізація їх можлива лише в умовах важкого затяжного погіршення економічного стану в країні.

За оцінкою Державної служби з надзвичайних ситуацій, у 2021 році ймовірність настання фіскальних ризиків, пов'язаних із ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій є низькою.

Стан техногенної і природної безпеки відносно стабільний, проте спостерігається негативний вплив змін клімату, який призводить до збільшення суми завданих НС збитків, насамперед від гідрометеорологічних НС та НС унаслідок пожеж в природних екосистемах.

Кабінет Міністрів України затвердив в 2019 році методику оцінювання фіскальних ризиків яка встановлює механізм визначення можливого вартісного впливу фіскальних ризиків на показники державного бюджету та визначає види фіскальних ризиків, які підлягають оцінці, органи, відповідальні за проведення такої оцінки, та порядок її проведення, заходи з мінімізації фіскальних ризиків.

Ідентифікація фіскальних ризиків та вдосконалення практики управління ними з метою врахування їх впливу на бюджетні показники та вжиття заходів з мінімізації є важливим напрямом підвищення стійкості державних фінансів, забезпечення макроекономічної стабільності та повного і вчасного фінансування основних зобов'язань держави.

За підсумками зустрічей експерти місії МВФ відзначили виразний прогрес Міністерства фінансів у розбудові системи управління фіскальними ризиками в Україні та висловили готовність у подальшому надавати технічну підтримку Мінфіну, зокрема, з наступних питань:

- підготовки інформації про фіскальні ризики для її включення до складу бюджетної документації;
- проведення стрес-тестування діяльності суб'єктів господарювання;
- оцінки фіскальних ризиків при наданні державних гарантій;
- підготовки рекомендацій щодо мінімізації фіскальних ризиків.

За результатами підсумкової зустрічі МВФ з Міністром фінансів України Сергієм Марченко, яка відбулась 14 січня 2021 року, досягнуто домовленості про продовження тісної співпраці щодо розвитку управління фіскальними ризиками в Україні.

Список використаних джерел:

1. Звіт Міністерства фінансів за 2021 рік. URL: <https://mof.gov.ua/uk/zvity>
2. Постанова Кабінету Міністрів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-2018-%D0%BF#Text>
3. Фіскальні ризики. URL: <https://taxlink.ua/ua/analytics/bjudzetne-zakonodavstvo/fiskalni-riziki/>
4. Мельник, О. (2018) Фіскальні ризики: поняття, суб'єкти управління / О. П. Мельник // Фінансова безпека України на сучасному етапі : зб. тез IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28 листопада 2018 р. – С. 243–247.
5. Лук'яненко, І., Віт, Д. (2017). Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації.
6. Лук'яненко, І., Віт, Д., Оліскевич, М. (2020). Фінансова політика в умовах тінізації та дисбалансів на ринку праці: методологія та інструментарій.

Ізотов Г. Ю.

Студент магістерської програми, НаУКМА

ПРОГНОЗУВАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

В Україні де-факто з початку 2016 року Національний банк впровадив режим інфляційного таргетування, за якого основною і першочерговою ціллю монетарної політики є дотримання проголошеного значення офіційного показника інфляції (таргету) протягом визначеного періоду часу. Інструменти грошово-кредитної політики впливають на інфляцію зі значним часовим лагом (3-6 кварталів), через що досягнення цінової стабільності потребує дій від регулятора, які мають проактивний характер, а грошово-кредитна політика повинна орієнтуватись на майбутнє – прогноз інфляції, ВВП, тощо [1, 2].

Одним із можливих інструментів для прогнозування інфляції є моделі векторної авторегресії (VAR). На відміну від моделей сімейства ARIMA, VAR моделі дозволяють не лише будувати прогноз, а й оцінити взаємозалежність між часовими рядами. Для прогнозування інфляції за допомогою VAR було обрано сім місячних часових рядів з січня 2003 року до листопаду 2020 року, які попередньо були прологарифмовані: ІСЦ (LNCPI) доступний на сайті ДССУ [3], обмінний курс гривні за 100 доларів США (LNEXR), облікова ставка НБУ (LNINT), грошовий агрегат М3 (LNM3), навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) (LNUNP) доступні на сайті НБУ в розділі статистика [4], реальний ВВП (LNGDPSA) та реальна середня заробітна плата (LNWAGESA), скориговані на сезонність, розраховані, використовуючи дані TheGlobalEconomy.com та ДССУ [5, 3]. Отримані часові ряди були перевірені на стаціонарність за допомогою розширеного Дікі-Фуллер тесту, результати якого свідчать про стаціонарність в рівнях лише ІСЦ. Повторний розширений Дікі-Фуллер тест часових рядів в перших різницях свідчить про їх стаціонарність, тому VAR модель будується, використовуючи перші різниці часових рядів.

Для визначення оптимальної кількості лагів в моделі було застосовано тест довжини лагу, який розраховує п'ять інформаційних критеріїв для обраної кількості лагів. За результатами тесту, критерії вірогідності (LR)), Акайка (AIC) та критерій помилки кінцевого передбачення (FPE) визначають вісім лагів до включення, критерій Хана-Квіна (HQ) і Шварца (SC) – три і один відповідно. Оскільки більшість інформаційних критеріїв вказують на вісім лагів до включення, то на даному етапі модель специфіковано, як VAR(8). Після цього був застосований тест на виключення лагів, за результатами якого, другий, четвертий і п'ятий лаги були визначено, як незначимі і виключені з моделі. Таким чином, до остаточної моделі було включено: перший, третій, шостий, сьомий та восьмий лаги. Характеристичні корені отриманої VAR моделі лежать у межах одиничного кола, жодного одиничного кореня не виявлено – модель стабільна, адекватна.

На рисунку 1 зображені функції імпульсних відгуків, які показують явну динаміку зміни ІСЦ всередині системи у відповідь на зміну на одне середньоквадратичне відхилення однієї з обраних змінних у моделі.

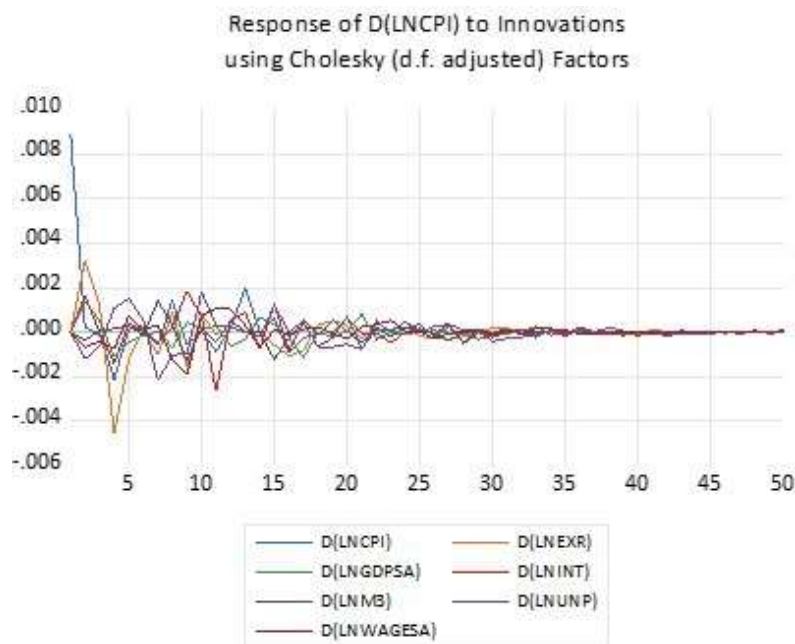

Рис. 1. Імпульсні функції відгуку ІСЦ

Джерело: розраховано автором

Як видно з рисунку 1, ІСЦ найбільш чутливий до шоків самого ж ІСЦ і обмінного курсу, крім того ІСЦ повертається до початкового рівноважного стану після кожного з шоків. На рисунку 2 зображено декомпозицію дисперсії ІСЦ, за допомогою якої можна оцінити ступінь його залежності інфляції від інших показників.

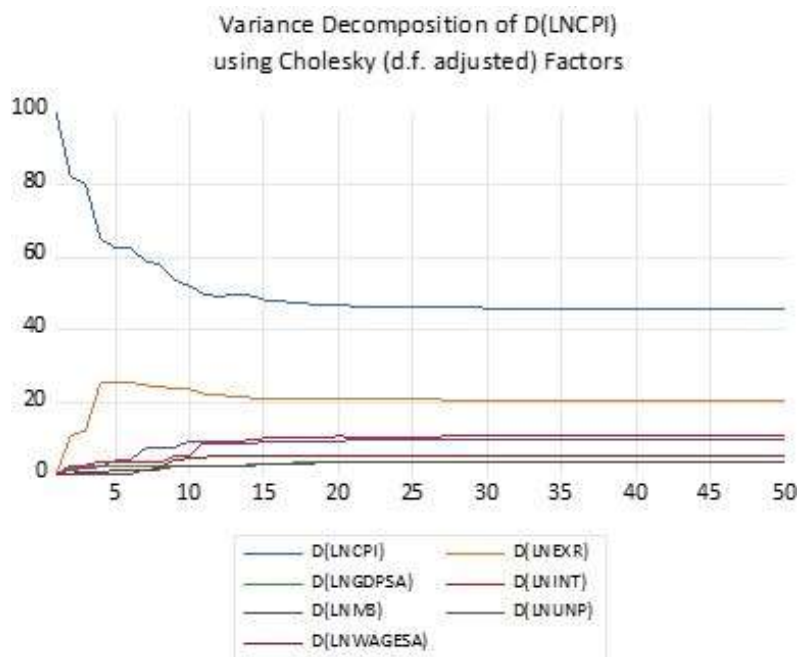

Рис. 2. Декомпозиція дисперсії ІСЦ

Джерело: розраховано автором

Декомпозиція дисперсії демонструє найбільшу залежність ІСЦ від попередніх значень ІСЦ (46%), обмінного курсу (21%). Менша залежність ІСЦ спостерігається від облікової ставки (11%), навантаження на одне робоче місце (10%) і реальної середньої заробітної плати (5%). Найменше ІСЦ пояснюється грошовим агрегатом МЗ (4%) і реальним ВВП (4%).

Отже, оскільки отримана модель стабільна, вона може використовуватись для прогнозу за допомогою стохастичного методу. На рисунку 3 зображено прогноз річної інфляції на вісім періодів упередження.

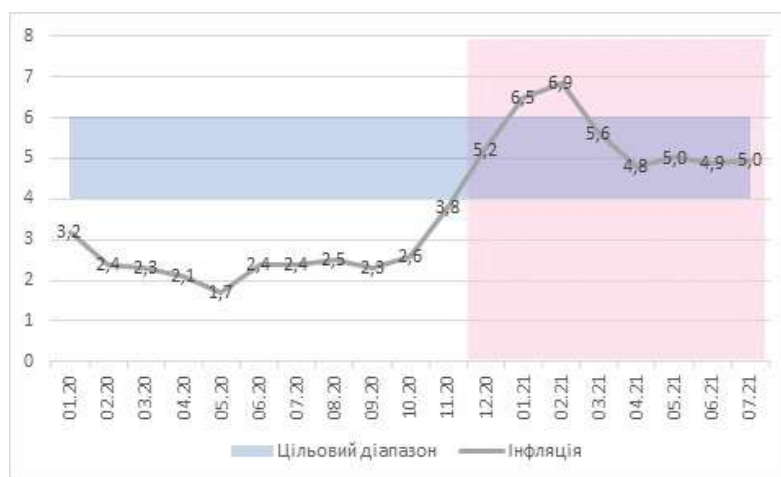

Рис. 3. Прогноз ІСЦ, % (до відповідного місяця попереднього року)

Джерело: розраховано автором

З результатів прогнозу видно, що інфляція продовжуватиме зростати до лютого 2021 року, досягнувши піку в 6,9%, ІСЦ почне скорочуватись і вже у квітні повернеться до цільового діапазону із подальшим наближенням до таргету у 5%.

Отримана досить точно прогнозує ІСЦ, що підтверджують критерії прогнозної якості MARE і Theil, які дорівнюють 0,13 та 0,0009 відповідно. Отримані прогнози значення відрізняються від прогнозу оприлюдненому в жовтневому інфляційному звіті НБУ, хоча загальний тренд до зростання інфляції майже до 7% збігається [6]. Враховуючи повернення ІСЦ до цільового діапазону, нинішня м'яка монетарна політика є цілком виправданою.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України / Таргетування інфляції. – Режим доступу: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123682&cat_id=123322
2. Офіційний сайт Національного банку України / Режим інфляційного таргетування. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/inflationtargeting>
3. Державна служба статистики України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Національний банк України / Статистика. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
5. TheGlobalEconomy.com. – Режим доступу: <https://www.theglobaleconomy.com/download-data.php>
6. Національний банк України / Інфляційний звіт. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2020-roku>
7. Лук'яненко, І., Віт, Д. (2017). Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації.

Комарова А. Є., Швець А. Ю.
Студентки 2 р.н., НаУКМА

ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ ТА НАУКУ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Зв'язок між видатками бюджету на освіту та науку, що є каталізатором збільшення освіченості населення, та економічним зростанням зацікавив вчених ще давно. Саме тому постає питання в розробці шляхів їх оптимального використання.

Щорічні глобальні витрати на освіту становлять приблизно 4,7 трлн доларів США, з яких 65% витрачається у країнах з високим рівнем доходу, а лише 0,5% у країнах з низьким рівнем доходу. Наступний графік (рис.1) відображає тенденції державних витрат на освіту як частку ВВП [1]. Зокрема, можна прослідкувати, що більшість країн, починаючи із 1970 року, збільшили державні витрати на освіту. Однак, із графіку видно, що існує значна і стійка неоднорідність між освіченістю нації та відсотком ВВП, який витрачається на освіту. Наприклад, відсоток частки ВВП в останні десятиліття в Україні та Болівії вищий, ніж у Великобританії та США, де рівень освіти набагато вищий. Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що національні витрати на освіту неточно пояснюють різницю між результатами навчання у країнах.

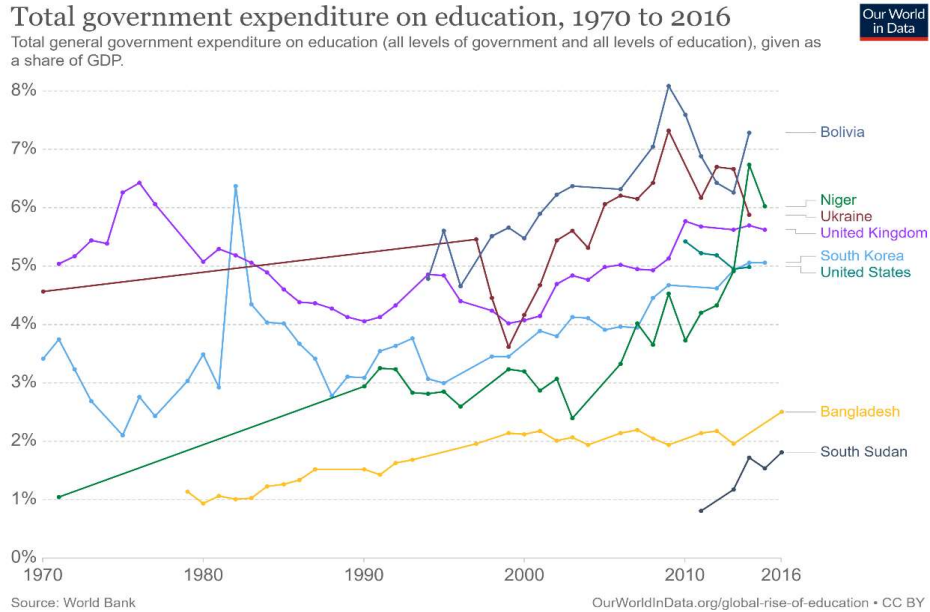

Рис.1. Динаміка видатків на освіту як частки ВВП у різних країнах світу

Джерело: дані Світового банку [1]

За оцінками ОЕСР COVID-19 спричинив зниження річного приросту ВВП на 2 процентних пунктів за кожен місяць, протягом якого проводяться суворі заходи стримування коронавірусу. Крім того, саме закриття шкіл має великий економічний вплив на видатки. Згідно з дослідженнями, закриття шкіл в США протягом одного місяця коштує 50 млрд доларів США (або 0,2% ВВП) [2].

Дистанційна освіта вимагає додаткових коштів. Звичайно, що країни з низьким рівнем доходу не можуть виділити велику частину бюджету. Пандемія може посилити дефіцит фінансування освіти на роки вперед, а також збільшити нерівність у результатах навчання серед дітей у країнах з різними рівнями доходів. Скорочення державних витрат на освіту може мати згубний вплив на результати освіти.

Використовуючи дані Світового банку, можна проаналізувати зв'язок між державними видатками на освіту та ВВП у великій вибірці країн. Оцінки показують, що на кожен долар, який уряд витрачає на освіту, ВВП зростає в середньому на 20 доларів [3].

Так як віддача від інвестицій в освіту простежується лише в довгостроковій перспективі, на наступному графіку (рис.2) ВВП вимірюється за рівнем річного приросту між 2000 і 2010 роками, а витрати на освіту вимірюються як частка загального ВВП за період 1990-99. Позитивний нахил червоної лінії вказує на те, що країни, які витрачали більше на освіту, як частки ВВП, зазнали більш швидкого зростання в наступне десятиліття [3].

Також у середньому за всіма дослідженнями, вплив витрат на освіту на зростання є позитивним, хоч і малим, так економічне зростання відбувається на 0,2-0,3% при збільшенні витрат на 1% ВВП.

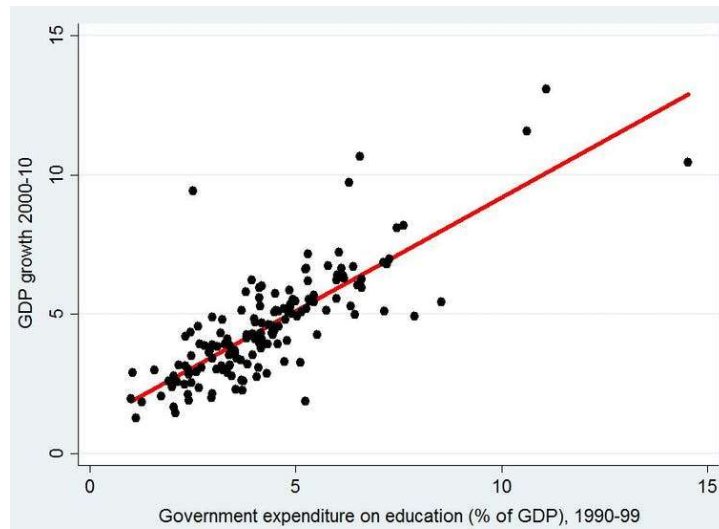

Рис. 2. Вплив витрат на освіту як частки ВВП на зростання ВВП

Джерело: Стаття «Does government spending on education promote economic growth?» [3]

Причина такого мультиплікативного ефекту полягає в тому, що відповідно до функції споживання, вищий рівень доходу призводить до вищого рівня споживання.

Таким чином, дослідження показують, що зв'язок між видатками на освіту та економічним зростанням варіюється від країни до країни залежно від її розвитку. Це можна побачити на прикладі України, як вже було зазначено нами раніше: 2020 року на освіту у відсотках закладалося 5,7% ВВП, це більше, ніж у деяких країнах Європи, проте, використання цих коштів є менш ефективним, через що відбувається менша віддача від цих інвестицій в майбутньому. В умовах економічної кризи фінансування освіти і науки в повномасштабному обсязі здається неможливим, проте, як ми вже побачили, змінивши систему, можна досягти вищих результатів з тією ж кількістю ресурсів.

Їхню ефективність можна підвищити реформуванням структури галузі, шляхом збільшення видатків, що безпосередньо визначають якість освітніх послуг та створюють сприятливу освітню інфраструктуру, окрім цього:

- впровадження прозорих фінансових інструментів, що допоможуть ефективно накопичувати та використовувати кошти, необхідні для реалізації прав громадян на освіту.

- здійснення переходу від виключно бюджетного фінансування освіти до альтернативних джерел фінансування (комерційний бізнес, фандрайзинг).

- стимулювання власників підприємницької діяльності до інвестування ними в проведення наукових досліджень [4].

Отже, видатки на освіту та науку демонструють вплив на економічний розвиток, якщо вони оптимізовані в довготерміновій перспективі та націлені на сукупну віддачу інвестицій в освіту в майбутньому. Тому, аби оптимізувати бюджетні видатки на освіту та науку необхідно не просто нарощувати їхню кількість, а й підвищувати їхню ефективність.

Список використаних джерел:

1. Official site of Our World in data [Electronic source] - Access mode: <https://ourworldindata.org/grapher/total-government-expenditure-on-education-gdp?tab=map&time=2017>
2. Official site of World bank data [Electronic source] - Access mode: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33739/The-Impact-of-the-COVID-19-Pandemic-on-Education-Financing.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Fabrizio Carmignani *Does government spending on education promote economic growth* [Electronic source]/ The Conversation. – Режим доступу: <https://theconversation.com/does-government-spending-on-education-promote-economic-growth-60229>
4. Коверник Н.В. Особливості планування і фінансування видатків бюджету на освіту / Коверник Н.В. // Молодий вчений. – 2016. – №11 (38). – с.614

Королук К. О.
Студентка 4 р.н., НаУКМА

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ

У 2019 році Covid-19 став рушієм трансформації економік усіх країн світу. Певні галузі економіки паралізувало, ринок нерухомості та праці зазнав значних змін, відбулася зміна звичного життя людей. Деяким країнам вдається оговтатися від наслідків швидше, іншим доводиться відновлюватися довше. В залежності від певного переліку економічних, політичних, соціальних обставин та політики управління існує кілька сценаріїв розвитку економіки країн. Кожна країна має свої особливості та політичні, соціально-економічні умови, тому сценарії потребують адаптації до кожної країни окремо. Можна виділити такі сценарії-напрямки розвитку: песимістичний, найімовірніший та оптимістичний.

Загальними рисами виступають поглиблення кризових явищ та ускладнення їх внутрішніми і зовнішніми шоками. Ситуація погіршиться також через кумулятивний ефект декількох хвиль та локдаунів. Відбуватиметься збільшення розриву між різними країнами світу, наприклад між Німеччиною, Англією, скандинавськими країнами і Грецією, Італією. В країнах може відбуватися зменшення виробництва і надходження коштів, що стимулюватиме збільшення боргу. Збільшення боргу та швидкозростаюча конкуренція інших світових країн може призвести до дефляційних явищ, боргову дефляцію або навпаки у країнах може виникнути гіперінфляція. З огляду на статистику Євростату та World Bank до коронавірусу відбувалося постійне зростання економіки, а під час пандемії економіка скорочувалась і борги стрімко зростали: у 2021 році борг до ВВП становив у США - 133%, Японія - 263,97%, Канада - 114,97%, в Греції більше 200%, у Італії близько 158%, а у Португалії 130% (за даними МВФ). Тому існує ймовірність виникнення фінансових шоків на фондовому ринку або ринку нерухомості. В довгостроковій перспективі існує загроза ще однієї світової кризи схожої на Велику депресію та кризу 2007-2008 року.

За даними міжнародних досліджень найбільше постраждав середній та малий бізнес. Відбудеться монополізація ринку вижившими компаніями. Відновлення відбуватиметься повільно. Певні сфери бізнесу матимуть перманентну кризу через відсутність вкладень у них та структурних змін (туризм, розваги, події, транспорт, рітейл, частина ринку нерухомості). Через скорочення ділової активності існувати дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу. Загалом відбудеться скорочення платоспроможного попиту та посилення неплатоспроможності реального сектору економіки.

Відсутність фінансування та потрібних інструментів від влади розвиток технологій та імплементація інновацій будуть дуже повільними. Через швидкий перехід в онлайн та скасування багатьох професій відбуватиметься зростання бідності та безробіття. Розвинуті країни краще виходитимуть з ситуації, адже населення має більше ресурсів для отримання нових навичок та краще пристосуватимуться до нових умов. Через відсутність кваліфікації та низьку швидкість пристосування праця в цих країнах ставатиме низькооплачуваною, а розрив доходу між кваліфікованими та не кваліфікованими збільшуватиметься.

Найімовірніший сценарій. Відбудуватиметься повільне відновлення економік. Вже до 2024 року прогнозується зростання ВВП від 3 до 5% (за даними МВФ). Після пандемії розпочнеться четверта промислова революція, проте розвиватися вона буде повільно і не рівномірно. Розвинуті країни пришвидшуватимуть свій розвиток і підтримуватимуть інші країни. Збільшення розриву між країнами впливатиме на добробут населення.

Відновлення бізнесу відбуватиметься поступово, проте розпочнеться стрімкий розвиток окремих галузей (медицина, маркетинг, онлайн продукти тощо). Найскладніше буде країнам, де туризм, розваги становили суттєву частку ВВП. Інвестицій також будуть нерівномірними, тобто відбуватиметься стагнація певних сфер.

В розвинутих країнах з стабільною економікою та банківською системою до пандемії будуть розвиватися цифрові системи, економіка переходитиме в цифровий формат, а периферія значно відставатиме. Інновації імплементуватимуться в менш розвинуті країни повільно за допомогою транснаціональних компаній та міжнародних інвестицій.

Ринок праці також зазнає змін: з'являться нові професії, але зростатиме безробіття. Наслідком стане збільшення державних витрат та необхідність впровадження інструментів перекваліфікації населення. Перевагою буде те, що трансформація відбуватиметься поступово, що дозволить поступово перелаштовуватися ринок праці.

Ринок нерухомості зазнає змін: офісні приміщення втрачають попит через дистанційну роботу, попитом починають користуватися квартири поза центром тощо.

Оптимістичний сценарій. Після пандемії почне формуватися новий технологічний уклад з новими навичками, технологіями, методами ведення бізнесу тощо. Нововведення створять підґрунтя для розквіту економіки, зростання ВВП (Китай та Індія уже показують близько 8% зростання (за даними

МВФ)), посилення конкурентоспроможності країн. Стрімко відбуватиметься четверта промислова революція. Цьому сприятимуть вакцинація та грамотний менеджмент, управління, політика уряду.

Після спаду бізнес активності під час карантину утвориться розчищене поле для побудови нових бізнесів. Це переросте у бізнес бум. Також бізнес, що пристосувався до карантину, матиме змогу розвиватися ще більше. Карантин стане не проблемою, а можливостями для бізнесу створення нових послуг, оптимізації роботи, розширення функцій.

Особливий поштовх буде у сфері медицини: медичні розробки препаратів та обладнання, новітні технології профілактики захворювань або швидкого визначення хвороби.

Пришвидшення темпів модернізації – нова хвиля-новий світ. Економіка переходить у цифровий формат, спрощується процеси отримання коштів, оподаткування, декларування та розподілу коштами, аналітика великих баз даних, цифрові платформи, інтернет речі. Інвестиції надходитимуть саме сюди, а стартапи будуть розвиватися.

Заробітчани та іммігранти повертаються у власні країни, але через пандемію зростає рівень безробіття. Активна стимулююча політика та програми для набуття нової кваліфікації дозволить поширювати фріланс (freelance) та заохочуватиме роботу віддалено. А розвиток нових сфер та відновлення бізнесу відкриє нові робочі місця. Зміна потреб роботодавця швидка, а трансформація людей повільна. Тому високо ймовірно, що за рахунок стрімкого зростання виробництва, будуть збільшуватися соціальні виплати безробітнім. На коротко-строковий період цього може бути і достатньо. Але на довго-строкову перспективу потрібно створити план зниження рівня безробіття.

Список використаних джерел:

1. United Nations. Impact of the covid-19 pandemic on trade and development transitioning to a new normal. United nations conference on trade and development. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/osg2020d1_en.pdf
2. Gad Levanon, What The Post-Pandemic Economy Will Look Like. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/gadlevanon/2020/08/17/what-the-post-pandemic-economy-will-look-like/?sh=2e0e5d278358>
3. How to boost long-run growth after COVID-19. URL: <https://www.brookings.edu/research/how-to-boost-long-run-growth-after-covid-19/>
4. Gross debt position. IMF. URL: https://www.imf.org/external/datamapper/G_XWDG_G01_GDP_PT@FM/ADVEC/FM_EMG/FM_LIDC
5. Abakumova, J., Primierova, O. (2018). Globalization, growth and inequality: testing causality and asymmetries. Ekonomicko-manazerske spektrum, 12(2), 83-95.
6. Jeremy Bulow, Carmen m. Reinhart, Kenneth Rogoff, Christoph Trebesch. The debt pandemic. IMF. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2020/09/debt-pandemic-reinhart-rogoff-bulow-trebesch.htm>

ANALYSIS OF PIZZERIA’S BUSINESS PROCESSES WITH AGPSS

In the modern world, the price of the failure is extremely high, so many companies use modelling as a tool, which help to investigate the effect of proposed changes in doing business on the business outcomes. The main purpose of this paper is to simulate the daily operations of pizzeria for one week with the help of a simulation program to see the potential opportunities for improvements. The main objectives are the optimization of queue length, profitability of the pizzeria, level of service. It is especially essential now to consider these indicators, because of the pandemic restrictions, when cafes and restaurants must set limitations of the number of the customers inside.

For conducting an analysis, the following software were used: aGPSS, Microsoft Excel, Lucidchart app. aGPSS is a streamlined version of GPSS, a General Purpose Simulation System, which is a discrete time simulation general-purpose programming language, where a simulation clock advances in discrete steps. It is well suited for modelling business processes of enterprises.

To better understand business processes, the flowcharts with some simplifications were made. The flowchart below (Fig. 1) shows the process of pizza preparation for customers entering pizzeria. The customers have two options: whether they want to have a takeaway, or take a seat based on their preferences.

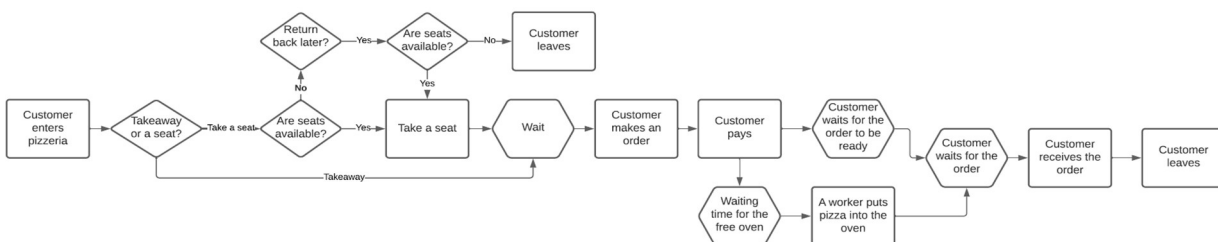

Figure 1. Flowchart of the pizzeria business processes

At the same time, some customers prefer to order a delivery of pizza. It is especially important during the pandemic times, as many customers prefer to stay at home and make an order online or the government restrictions are too strict to go out from home (Fig. 2).

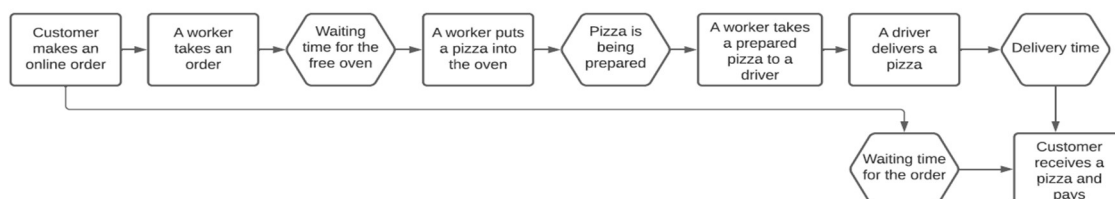

Figure 2. Flowchart of the pizzeria delivery business process

As pizzeria uses frozen pizza, an important part of business processes is its re-ordering, so they are always in stock for the customers. Orders are delivered relatively quickly, that is why staff do not make new orders, if they have an order in process (Fig. 3).

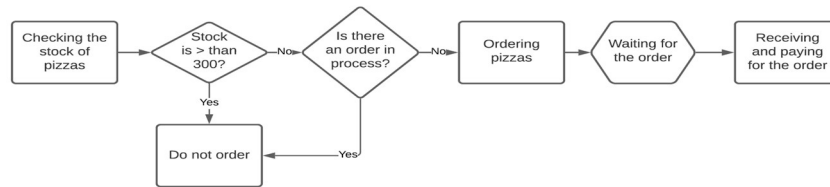

Figure 3. Flowchart of the pizzeria reordering business process

Simulation of business processes of pizzeria showed that it is likely to have loss in the end of the working week in 8 out of 10 simulations. That means that the current model of the pizzeria functionates in disadvantageous way and needs improvements. After examining the present model, two main suggestions for improvement were made. The suggestions are: 1) enhancement regarding the capacity of the pizzeria by increasing the number of workers; 2) increase the capacity of equipment in both delivery and in-house services by buying new ovens and refrigerators.

To estimate the impact of improvement suggestions, the initial model was modified and some experiments were made with the help of aGPSS. The main indicators that were observed are: waiting time of customers; average utilization of the facilities; profit of the pizzeria.

To assess how changes in number of employees and capacity of equipment influenced the initial model, a comparison table for the weekly process has been made below based on the 5th run (Table 1).

Table 1. Outputs for initial and improved model based on the 5th run

Average data	Initial	Improved	Growth rate
Revenue(UAH)	56648	94754	67,27%
Profit(UAH)	-7134	35480	597,34%
Utilization of drivers(%)	82,46	51,41	-37,65%
Time to wait delivery	272,63	32,51	-88,08%
Time to wait order inside pizzeria	192,85	24,11	-87,50%

According to the table above, the improvements made in the model had a positive impact on the pizzeria's business processes. The main visible result is an increase in profit. Besides the income effect, increase of delivery drivers lead to a reduction of waiting time of customers for their deliveries. Such actions also decreased the utilization rate of the drivers which made them less loaded. Hence, hiring one more chef in the pizzeria department leads to a decrease of waiting time for customers served inside pizzeria. aGPSS showed its ability and advantages to provide simulation analysis of the firms' business processes and can be used further for simulating any changes

proposed in day-to-day activities prior the actual implementation. The proposed analysis can be improved in the future studies by complicating the initial hypothesis and developing the model with adding more business activities.

References:

1. aGPSS – Simulation made simple. URL: <http://agpss.com/>.
2. Dataset provided by pizzeria.
3. R. Anupindi, S. Chopra, S.D. Deshmukh, J. Van Mieghem, E. Zemel, Managing Business Process Flow: principle of operation management, Person education, 2012.
4. R. Born, I. Ståhl, Modelling Business Process with a General Purpose Simulation System, SSE 2013.

Мертенс О. В.
Професор кафедри фінансів, НаУКМА
Шевченко Д. І.
Аспірант кафедри фінансів, НаУКМА

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ M&A

Розвиток сегменту злиття і поглинання (M&A) є звичним та прийнятним серед компаній у геоeкономіці. В Україні зацікавленість до цього процесу почала виникати з 2006 року, коли були зняті законодавчі обмеження для міжнародних суб'єктів господарювання в цьому фінансовому секторі.

Однією з ключових особливостей українського сегменту такої економічної діяльності стало використання процедури Takeover, яка присутня в більш як 98% угод. Саме її недружній характер та відсутність транспарентних правил діяльності призвели до укорінення цього виду активності серед інвесторів.

Стосовно розвитку сегменту злиття і поглинання на початках свого існування в Україні, до 2008 року сумарна вартість цих процедур перебувала на рівні 14.9-15.5 мільярдів доларів США. Такий показник визначався світовими експертами як «динамічний розвиток» на теренах Східної Європи. Провідною галуззю в цій сфері був банківський сектор, який за рахунок розбудови вертикальних багатопрофільних компаній активно скуповував активи матеріального та нематеріального типів.

Однак майбутня світова криза, яка активно розпочалася у третьому кварталі того ж року, серйозно вплинула на потенційний розвиток – кількість та об'єм угод суттєво скоротилися (до 3.5 мільярдів доларів), а сегменти, в які було проінвестовано, почали видозмінюватися не лише за структурними, але й за галузевими ознаками.

Після спаду геоeкономіки, ключовим інтересом для інвесторів в українські галузі господарювання стали активи з «чистою» репутацією, які продукують стабільний грошовий потік, а також здатні до швидкого конвертування та продажу. Відсутність підозрілих та токсичних цінних паперів, облігацій і позик дозволяли продовжити активну діяльність зі злиття і поглинання.

Якщо до початку вищевказаних подій, основним гравцем ринку цієї діяльності були міжнародні компанії (до 72% від загальної кількості угод), то вже у 2011 році відбулося зростання та пошвавлення до позначки у 7.7 мільярдів. Головною причиною слід визнати роботу українських фінансово-промислові груп (більше 50% від всього числа актів злиття і поглинання).

Головними причинами спеціалісти називають консолідацію компаній спеціалізованих профілів (гірничо-рудна справа, нафтогазовий сектор, АПК), зростання кількості «війн» корпоративного характеру, більш успішна конкуренція фінансово-промислових груп як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Переважним успіхом користувалося використання такого алгоритму: укладається угода про злиття і поглинання між двома підприємствами, які могли прямо чи опосередковано належати одному бенефіціару, а для зменшення чи уникнення оподаткування реальна вартість суттєво занижувалася.

Протягом 2011 року в Україні сума М&А угод складала 3.07 мільярди доларів, тоді як середня вартість бізнес-активів зменшилася утричі – з 280 до 83 мільйонів доларів. Аудитори відзначають головну проблему – це неспівмірність заявленої та фактичної вартості власності в угодах.

Ще однією особливістю посткризового періоду є система залучення капіталовкладень. Якщо раніше найчастішим сценарієм був процес купівлі компанії з її активами, то у період з 2011-2012 років майже дві третини угод були спрямовані на частковий продаж власності, а третина – на повну зміну власника. Це свідчить, що інвестори розглядають можливість здобуття нематеріальних активів. Головною причиною таких різких змін є високий відсоток застарілості та зношення матеріальних ресурсів, їхнє серйозне фізичне та моральне відставання від сучасних новинок.

Останнім важливим критерієм М&А до 2013 року є зміна сфер інтересів. У період 2006-2008 років ключову роль відігравали різні галузі. У 2006 році провідними були банківський та страховий сектори, а наступного року – видобувна царина, нерухоме майно та будівельний профіль, промислово-харчовий сектор. Надалі сегментування стало більш строкатим: найбільшу долю ринку залишив за собою промисловий комплекс, далі – агропромислова сфера, будівництво, фінанси. У період з 2010 по 2012 роки конкуренцію цих царинам почали складати енергетика, металургія та нафтогазовий ринки.

Наразі варто відзначити кілька поточних тенденцій, які домінують в системі угод М&А та потребують більш ретельного наукового та спеціалізованого дослідження. Адже процес злиття і поглинання компаній в Україні перебуває на стадії формування, зазнає змін від локальних та міжнародних гравців і вимагає як економічної, так і політичної стабільності держави.

Першою тенденцією є запит на зрозумілу систему проведення процедури М&А, затверджену в законодавчому порядку. Відсутність чітко встановлених правил, план та умови проведення, терміни та врахування ризиків сприятимуть зростанню кількості таких угод не лише у провідних галузях, (енергетичний та металургійний комплекси, АПК, промислово-харчовий комплекс), але й для

вразливих царин економічної діяльності. Розробка і створення законодавчої бази допоможе внормувати алгоритм здійснення М&А за зразком таких країн, як Німеччина, Франція та США.

Друга тенденція полягає в запобіганні зростання монополій у цілих галузях економіки України. Процес злиття та поглинання компаній вже призвів до одноосібного стану певних секторів (енергетика, металургія, нафтогазовидобування тощо). Впроваджена легальна процедура розриву неприродних монополій, контроль за діяльністю крупних конгломератів та консорціумів допоможуть не тільки запобігти появі монополій, але й покращать загальний інвестиційний клімат.

Третя тенденція – це розробка науково-обґрунтованих систем для аналізу та оцінки ризиків при здійсненні угод М&А. Це зменшить втрати активів, допоможе якісно покращити цей сектор економічної діяльності, поживить попит та збільшить інтерес іноземних інвесторів до входження на український ринок.

Однак зауважимо, що успіхом у цій царині слід вважати врахування всіх трьох тенденцій, реалізація яких виведе процедуру злиття та поглинання в Україні на якісно новий рівень.

Список використаних джерел:

1. Горовий Д.А. Розвиток ринку М&А в Україні // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики - 2013. - Vol. 1, No.14
2. Эффективные слияния и поглощения – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-executive.ru/knowledge/announcement/338280/>
3. Уманців Ю. Активізація процесів злиття та поглинання як чинник глобалізації світової економіки / Ю. Уманців // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – No 2. – С. 129-131.

Nazarenko V.
Master Student, NaUKMA
Jefferson K.
Master Student, UiB

RESILIENCE OF FARMER'S LIVELIHOOD IN AUSTRALIA

The first major problem of the food system in Australia is its distance from people through industrialization. Thus, healthy and nutritious food is not available to all citizens, leading to a decline in social cohesion, economic prospects, and well-being of the people involved. In addition, the decline is exacerbated by the lack of resilience and sustainability of food system – the second major problem. Among the factors that reduce the resilience of farmer's livelihood – drought, floods, fires, climate pollution, Covid-19 and others. The results of reduced resilience can be seen in the following outcomes.

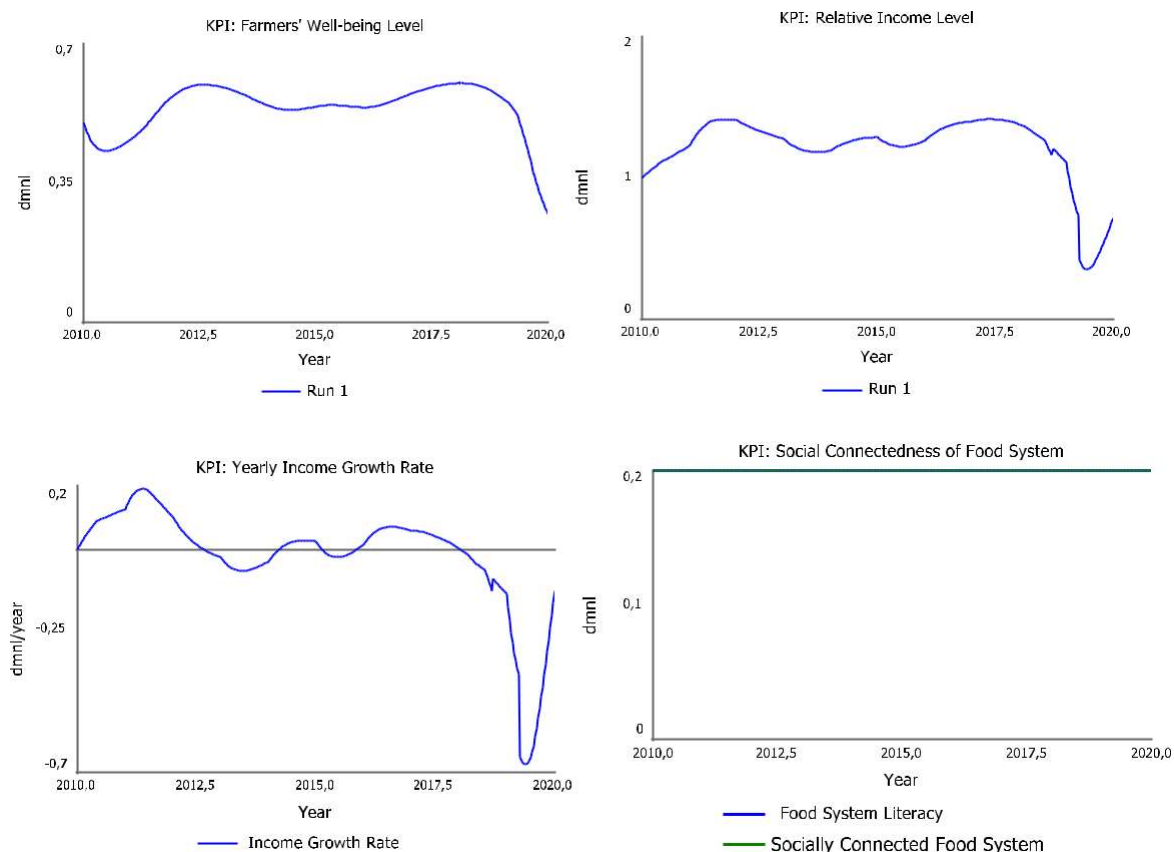

Figure 1. The historical behavior of KPIs – farmer`s well-being, relative income level, yearly income growth rate, and social connectedness of the food system – during 2010-2020

The main attention of this team`s project is focused on the problem of sustainability of small and medium-scale farmers, as the livelihoods of large farmers are more stable and less volatile with various factors.

According to figure 1, there is a significant decline in all key performance indicators, except social connectedness of the food system. In recent years, the farmer`s well-being has declined from about 0.6 to 0.3. The relative income level and yearly income growth rate in 2019 decreased by 0.9 and 0.5 points, respectively. Social connectedness was equal to 0.2 during 2010-2020. The decrease in KPI during last years can be explained by a decline in the resilience of small and medium farmers (one of the main reasons may be Covid-2019).

Appropriately, the main hypothesis of this project is the next – increasing food system literacy, and thereby the social connectedness of the food system, improves the resilience of small and medium-hold farmers` livelihood. The conceptual system dynamics model was created to test this hypothesis.

Next, the model is simulating to answer two main questions:

1. Does increasing food system literacy affect the income of small and medium enterprise farmers into the future?
2. Does increasing food system literacy affect the well-being of small and medium enterprise farmers into the future?

The structure of the model is generally divided into 9 sectors: Food Supply, Food Demand, Price Setting, Farm Production Capacity, Farm Finances, Food System Knowledge, Sustainable Technology Adoption, Subsistence Gardens, and Livelihood Outcomes (KPI).

So the model was built to test the only policy idea – the impact of food system literacy on the resilience of small and medium-hold farmers’ livelihood. The policy can be explained by the following causal loop diagram.

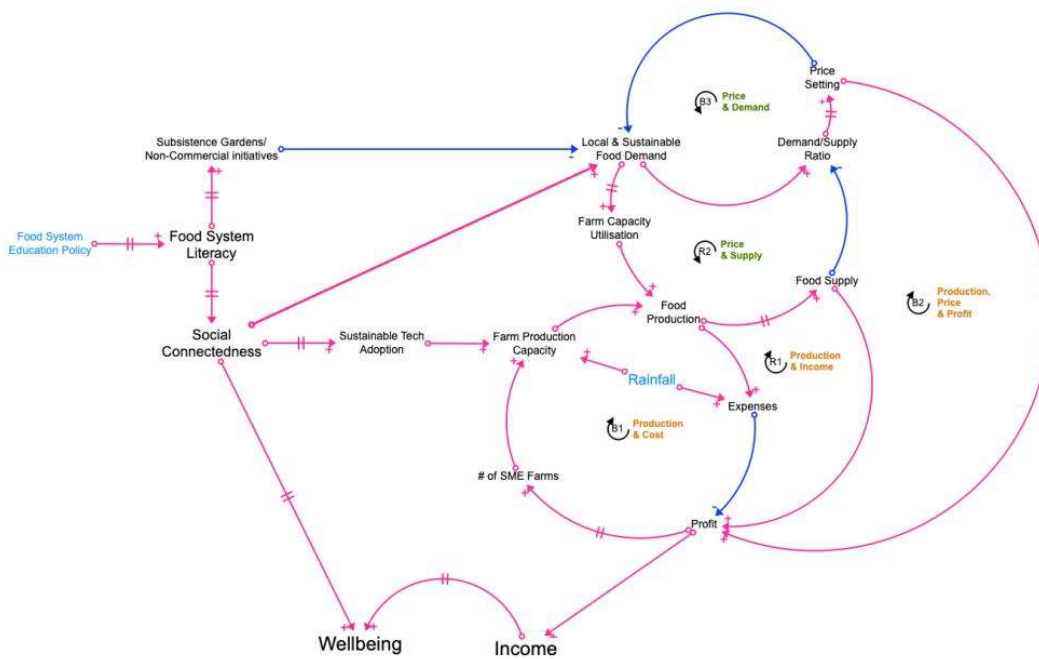

Figure 2. The causal loop diagram

According to the CLD, income has impact on the well-being. Income shows interconnection between the volume of production of the farm’s, their expenses, and price of the products. The demand and supply sides determine the price of the product.

If the policy is on, then food system literacy and social connectedness increase. Exploring the food system creates the social connections, the inclusion, and the support that (along with income) helps sustain the wellbeing of the farmer not only in normal operations, but also in the face of shocks and stressors. Thus, people produce some food by their own – subsistence gardens and other non-commercial initiatives are encouraged – and the food demand reduce. The social connectedness influences the adoption of sustainable technology (farmers learn from each other) too, increasing production. Similarly, demand of local and sustainable food will also rise.

Except this, the effectiveness in disseminating and quality of information will determine the degree of impact on the system and, ultimately, the resilience of farmers as measured by well-being and income over time. In order to explore the systems response to disruptions in production, times of drought are included to simulation.

The effect of food system literacy policy on the KPIs can be explored below.

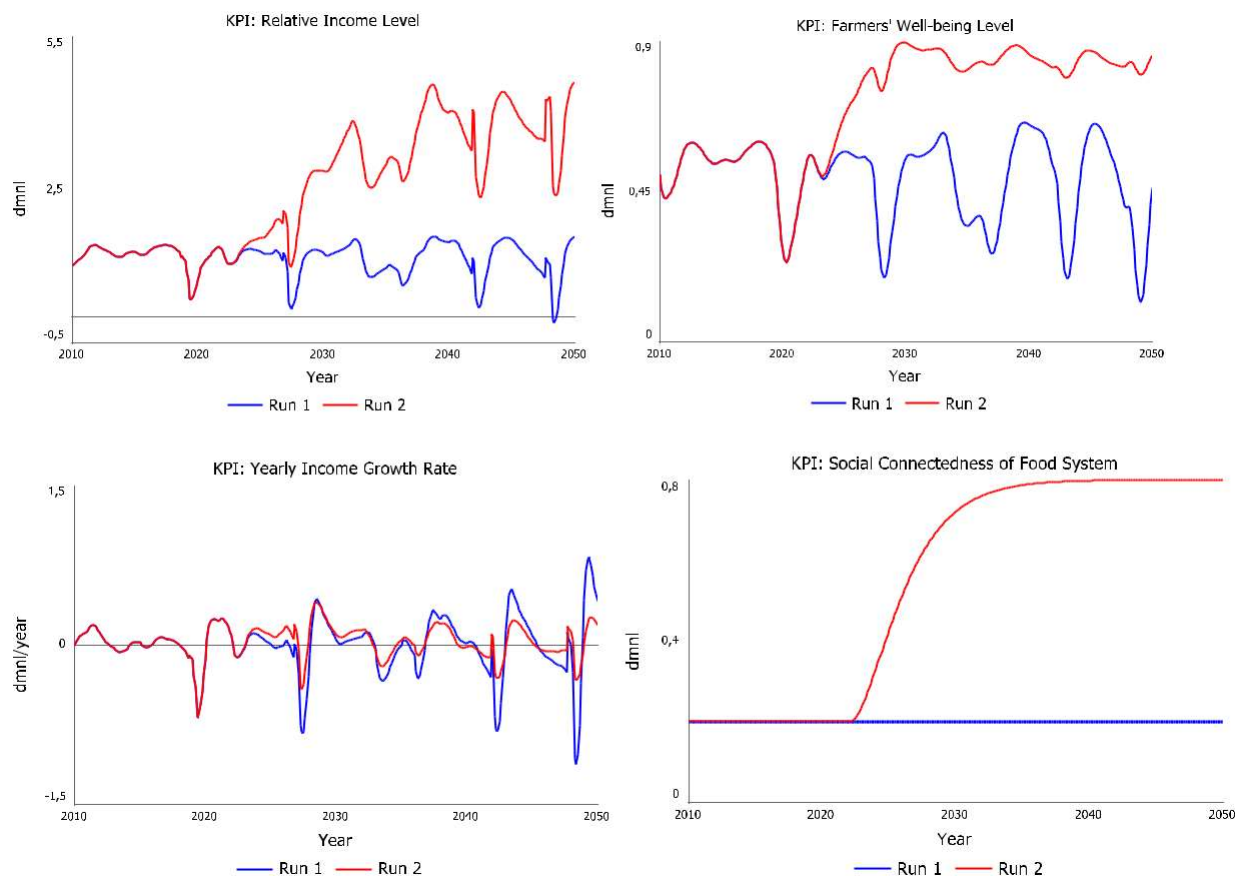

Figure 3. BAU and policy run

From the results we can see that if policy is on (optimistic scenario), key performance indicators increase during 2020-2050: farmer's well-being level rises by 0.4-0.7 and its volatility is reduced, relative income level rises by 2-3, and social connectedness of food system rises by 0.6 points. Another positive aspect – yearly income growth rate is less volatile with active policy.

It is necessary to know that this is a conceptual model, which aims to show the proof of the concept. This means that numerical accuracy is beyond the scope of this project.

According to testing of different scenarios, both income and wellbeing improve under the food literacy policy conditions. So the answer to the two main questions of the model is positive. Respectively, the main hypothesis of this team's project – increasing food system literacy, and thereby the social connectedness of the food system, improves the resilience of small and medium-hold farmers' livelihood – is confirmed.

Therefore, the livelihood of SME farmers improves with increasing food system literacy and social connectedness respectively. Thus, the changes in the livelihood of SME farmers cause improvements in their resilience. The increased resilience leads to rise and less volatility of well-being under the policy scenario. Income increases too, but still is quite volatile. However, the higher level of relative income and social connectedness of the food system acts as a reserve for well-being and keeps it from declining significantly even in times of crisis.

References:

1. Лук'яненко, І., Віт, Д. (2017). Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації.
2. Лук'яненко, І., Віт, Д., Оліскевич, М. (2020). Фінансова політика в умовах тінізації та дисбалансів на ринку праці: методологія та інструментарій.

Orlovska O.
4th Year Student, NaUKMA

ANALYZING MONETARY POLICY OF CENTRAL BANKS THROUGH LIMITED DEPENDENT VARIABLE MODEL

One of the main monetary tools that Central banks use, especially in countries, which set an inflation target, is a key policy rate. A lot of discussions and researches are held on this topic. While implementing monetary policy Central banks take into consideration a transmission mechanism concept that is about interdependence and interaction of macroeconomic indicators.

However, decisions whether to change a key rate or not are made based on complex analysis, using lots of variables, formulas, calibration coefficients and so on. Such models are difficult to prepare because of unreliable or not full due to some security reasons data, also Central banks make lots of adjustments through years of their work.

I suggest that key macroeconomic trends might be observed through Limited Dependent Variable Model that is much easier in preparation than quarterly projection model or etc. This model allows to test the hypotheses whether there is a statistically significant influence of economic indicators on the main monetary tool – key policy rate (KPR). These hypotheses might be useful for market participants other than National Bank, because it doesn't require lots of resources and is easy in explanation.

Main hypotheses I want to test are that consumer price index (CPI), nominal gross domestic product (nGDP) and exchange rate (ER) have a statistically significant impact on policy rate change. In this work I suggest using Ordered Probit Model, where dependent variable is ranged from 1 to 5 regarding the volume of change of the KPR.

Table 1. Dependent variable change and its respective strategy

Y	Volume of change	KPR change
5	large increase	≥ 1
4	small increase	from 0 to 1
3	no change	0
2	small decrease	from -1 to 0
1	large decrease	≥ -1

Source: created by the author

Theoretical model is based on the utility from change of policy rate.

$$U_i = a * X_i + b + e_i$$

Empirical model is Ordered Probit Model.

$$P(Y_i = 1) = P(U_i \leq y_1) = P(a * X_i + b + e_i \leq y_1) = P(e_i \leq y_1 - a * X_i - b) = F(y_1 - a * X_i - b)$$

$$P(Y_i = 2) = P(U_i > y_1 \text{ and } U_i \leq y_2) = P(U_i \leq y_2) - P(U_i \leq y_1) = F(y_2 - a * X_i - b) - F(y_1 - a * X_i - b)$$

$$P(Y_i = 3) = P(U_i > y_2 \text{ and } U_i \leq y_3) = P(U_i \leq y_3) - P(U_i \leq y_2) = F(y_3 - a * X_i - b) - F(y_2 - a * X_i - b)$$

$$P(Y_i = 4) = P(U_i > y_3 \text{ and } U_i \leq y_4) = P(U_i \leq y_4) - P(U_i \leq y_3) = F(y_4 - a * X_i - b) - F(y_3 - a * X_i - b)$$

$$P(Y_i = 5) = P(U_i > y_4) = P(a * X_i + b + e_i > y_4) = P(e_i > y_4 - a * X_i - b) = 1 - P(e_i \leq y_4 - a * X_i - b) = 1 - F(y_4 - a * X_i - b)$$

Based on p-values, coefficients for CPI, exchange rate and nominal GDP are statistically significant as p-value < 0.1. Variables γ_1 “1|2”, γ_2 “2|3”, γ_3 “3|4”, γ_4 “4|5” are also statistically significant.

	value	Std..Error	t.value	p.value
CPI	0.03574042	0.01468745	2.433399	0.014957826
ER	-0.05907981	0.02427202	-2.434070	0.014930104
nGDP	1.17836807	0.54585008	2.158776	0.030867549
1 2	5.12269609	2.70676252	1.892555	0.058417115
2 3	5.55559520	2.71689007	2.044836	0.040871008
3 4	6.99139192	2.72833006	2.562517	0.010391653
4 5	7.23199358	2.72943914	2.649626	0.008058086

Figure 1. Estimating coefficients

Source: created by the author in RStudio

Estimation of marginal effects depicts how CPI, ER and nGDP change influence the decision of NBU on changing the key rate.

	effect.1	effect.2	effect.3	effect.4	effect.5
CPI	-0.010	-0.003	0.005	0.002	0.006
ER	0.017	0.005	-0.009	-0.003	-0.010
nGDP	-0.344	-0.097	0.178	0.066	0.197

Figure 2. Estimating marginal effects

Source: created by the author in RStudio

Let consider the effect of CPI: if CPI increases by 1 then the probability of selecting Strategy 1 (decreasing discount rate more than by 1%) decreases by 0.010, of Strategy 2 decreases by 0.003, of Strategy 3 increases by 0.005, of Strategy 4 increases by 0.002 and of selecting Strategy 5 increases by 0.006.

These effects prove the point that an increase in CPI will drive NBU board to choose a strategy, which represents the discount rate rise. NBU rises the discount rate in order to slow down the economy and move inflation to its target that is lower than the actual value. For exchange rate the trend is the opposite. If the exchange rate of UAH rises (UAH becomes weaker) NBU board is most likely to choose strategy 1, and low the discount rate more than 1%.

The model has a very low McFadden value – 5,3%, which is lower than excellent model fit (20-40%). This value is quite low, because the model explains only 51% of choices. I would suggest including some investment indicators in order to make model more accurate and useful for business or academic research.

After predicting a choice of the strategy main conclusion is that the model suggests only two strategies – Strategy 1 (that NBU will largely decrease KPR) and Strategy 3 (that NBU will remain the KPR at the same level). Such results may be a consequence of too high KPR among the years and a successful inflation targeting policy. Low inflation during recent years provides NBU with an opportunity to heat Ukrainian economy and provide GDP growth without a risk of high inflation. From this point conclusion is that NBU is pursuing expansionary monetary policy.

Estimated model fits into hypotheses provided at the beginning. Moreover, all coefficients are statistically significant at the 90% confidence. Marginal effect also fits into underlying theoretical assumptions.

Previously for estimating discount rates mostly autocorrelation or semi-structural models were used, so this research may be a starting point for exploring transmission mechanism through limited dependent variable models. Although this model explains decisions that had already been made, it is possible to make some predictions based on expected values of nominal GDP, exchange rate and inflation that are quarterly published in inflation report by NBU.

References:

1. National Bank of Ukraine (2020). Inflation Report, July 2020. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2020-roku>
2. National Bank of Ukraine (2015). Main Principles of Monetary Policy for 2016-2020. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MP_strategy_e.pdf?v=4
3. National Bank of Ukraine (2018). Strategy of NBU monetary policy. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-monetarnoyi-politiki-natsionalnogo-banku-ukrayini>
4. Official site of the National Bank of Ukraine [Electronic source] – Access mode: <https://bank.gov.ua/en/>
5. Official site of the State Statistics Service of Ukraine [Electronic source] – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. International Financial Statistics of IMF [Electronic source] – Access mode: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b>
7. Лук'яненко, І., Віт, Д. (2017). Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації.
8. Лук'яненко, І., Віт, Д., Оліскевич, М. (2020). Фінансова політика в умовах тінізації та дисбалансів на ринку праці: методологія та інструментарій.

THE ROLE OF ESG FACTORS IN THE COUNTRY'S ANALYSIS

The rapid pace of economic development, along with the depletion of natural resources, political and social crises, globalization processes and the long-term impact of current decisions, have led to new goals of social interest and sustainable development. Investors have realized that it is necessary to take into account their impact on society and the environment, and this impact should lead to a positive result. Therefore, investors began to consider not only a certain rate of return, but also compliance of the object of investment with a number of social, environmental criteria and standards of corporate governance. So it is becoming more and more common to take into account the so-called ESG factor when making investment decisions.

The ESG approach involves assessing the risks and opportunities identified by analyzing factors related to the environment, social sphere and governance for the analyzed company or country (table 1). The majority of the relevant studies focus on identifying the influence of ESG indicators on the cost of corporate bonds. However, there is a linkage between ESG rate and country's investment attractiveness and cost of borrowings. Considering not only macroeconomic and financial factors in the investment process can bring comparative advantages in terms of improved profitability and better risk management.

Table 1. Sovereign ESG Data Framework

Sovereign ESG factors		
<i>Environmental</i>	<i>Social</i>	<i>Governance</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Emissions & Pollution • Natural Capital Endowment and Management • Energy use & Security • Environment/Climate Risk & Resilience • Food Security 	<ul style="list-style-type: none"> • Education & Skills • Employment • Demography • Poverty & Inequality • Health & Nutrition • Access to Services 	<ul style="list-style-type: none"> • Corruption • Institutions • Human Rights • Stability & Rule of Law • Economic Environment • Gender • Innovation

Source: based on [1, 3]

Investors use country's ESG indicators as a potential extra-guard against losses. Before making a decision on investing financial resources together with the investment analysis of the company or country, the investor analyzes the ESG performance. For example, if a company or country shows poor results after valuing and analyzing ESG factors, an investor may decide to sell the securities of such a company or country or

refrain from investing. Governments with low ESG scores should present a higher risk of sovereign default and investors would then charge a higher interest rate on debt.

In addition, analysis of ESG indicators can be a determining factor in choosing investments between companies or countries with similar financial performance. All other things being equal, the investor will choose a company or country with higher ESG.

In fact, it is about taking into account the social and environmental consequences of the country's activities (both positive and negative) and integrating them into the classical investment decision-making process. The main reason for focusing on ESG criteria is that investors and government agencies believe that the application of these criteria allows identifying non-financial factors that can have a long-term impact on the country's development and ability to generate budget income and pay its debts.

Sovereign debt investors tend to pay more attention to the analysis of social and governance rather than environmental aspects associated with a particular country, in particular as these factors become more relevant in the longer time horizon of investing in sovereign debt. Special attentions potential investors and creditors pay to such factors, as level of corruption in the country and quality of institutions. The investor who assumes a link between the level of corruption and the willingness of a state to meet its debt obligations can, based on these assumptions, adjust the credit rating and projections, which, in his opinion, did not initially reflect the level of corruption in that state. Also through appropriate political institutions, a government may have a broad support, useful when it decides to carry out fiscal policy. The ability to implement a stabilization program in difficult periods hence creates a reputational wealth for the government that can ultimately affect its sovereign risk.

To conclude, ESG factors are now more and more often considered by investors and creditors. According to the results of a joint study by CFA Institute and PRI, survey participants believe that ESG factors affect the price of stocks, corporate bonds and sovereign debt securities, and in nearest years their influence will become even more noticeable. Therefore, an important task of governments, including Ukraine, is to introduce best practices in regulating areas related to the ESG and increase the attractiveness of the country for potential creditors and investors.

References:

1. Capelle-Blancard, G., Crifo, P., Diaye, M. A., Scholtens, B., & Oueghlissi, R. (2016). Environmental, Social and Governance (ESG) performance and sovereign bond spreads: an empirical analysis of OECD countries. *Available at SSRN 2874262*.
2. Guidance and Case Studies for ESG Integration: Equities and Fixed Income. URL: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/survey/guidance-case-studies-esg-integration.ashx>.
3. Sovereign ESG Data Framework. URL: <https://datatopics.worldbank.org/esg/framework.html>.

REGULATORY SANDBOX AS A PART OF FINTECH ECOSYSTEM

The innovation expansion within the financial sector all over the world has created various FinTech ecosystems. These ecosystems differ but, according to Lee and Shin, we can identify five common structural elements: FinTech startups, technology developers, financial customers, traditional financial institutions, and government [1] (figure 1).

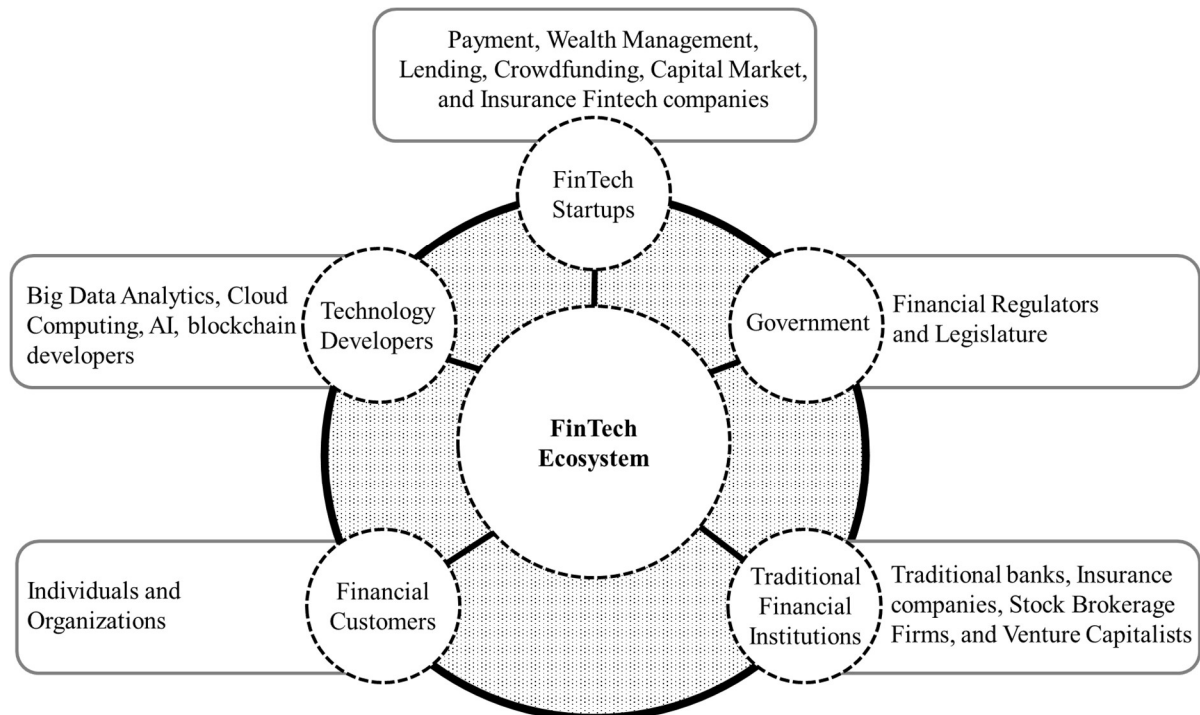

Figure 1. Structure of a FinTech ecosystem

Source: Lee and Shin [1]

For safe and efficient development of the Fintech ecosystem, local financial regulators use special tools like regulatory sandboxes, innovation hubs, accelerators, or other facilitators.

Regulatory sandboxes are safe spaces in which FinTech start-ups and other innovative enterprises can develop and test their innovations without being subject to the full extent of financial regulation [2].

The first regulatory sandbox was launched by the United Kingdom's Financial Conduct Authority in 2016. As for November 2020, according to the World Bank Group, 73 regulatory sandboxes have been announced globally [3].

Regulatory sandboxes can be categorized into two groups – narrow and broad. A narrow regulatory sandbox often operates with an innovation hub and has a general purpose of providing regulatory relief to accepted entities (figure 2). While a broad regulatory sandbox provides a wider range of assistance [4]. Moreover, lots of resources are needed to launch a regulatory sandbox, it can cost up to 1 million US dollars [3].

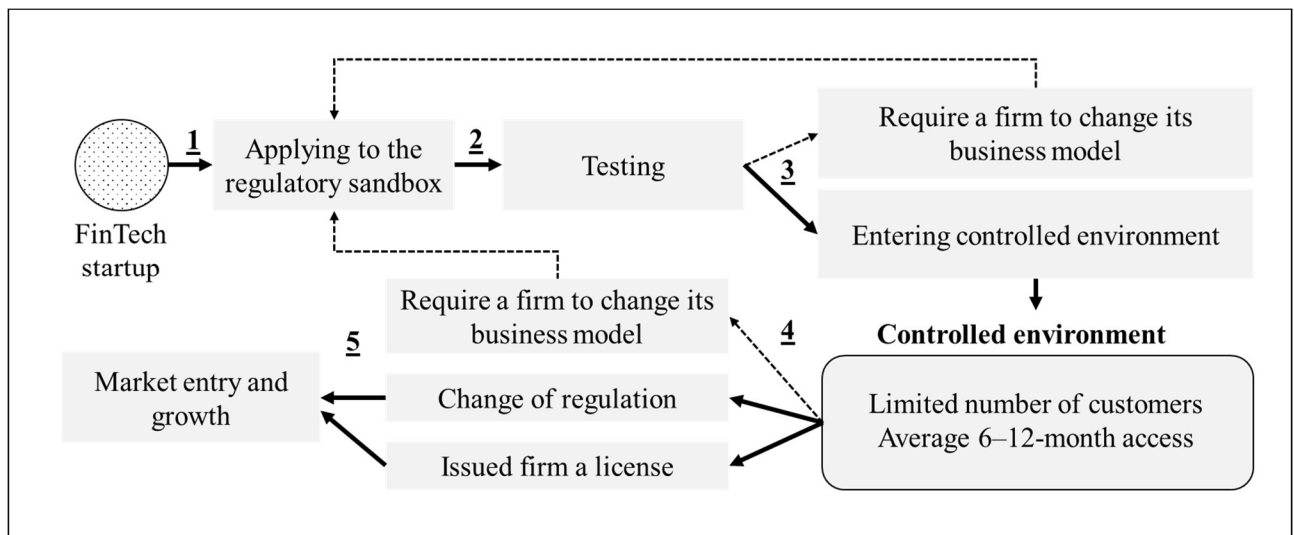

Figure 2. Simplified narrow regulatory sandbox workflow

Source: created by the author

Not every country ready or need to establish a local regulatory sandbox. It is essential to take into consideration all benefits and potential risks.

Table 1. Main benefits and risks related to regulatory sandboxes

Benefits	Risks
the ability to test products and services in a controlled environment	low efficiency
support in identifying appropriate consumer protection safeguards	high operational cost for regulator
enhance supervisory understanding of new risks brought by FinTech	potential for regulatory arbitrage
increasing competition	lack of participants

Source: Global Financial Innovation Network [5]

The regulatory sandbox approach is used by local regulators to keep up with the market innovations, but FinTech startups, especially in developing countries, cannot grow within limited local markets. To solve this issue The Global Financial Innovation Network (GFIN) was launch in January 2019. It enables cross-border testing and information sharing between more than 60 regulators and related organizations. [5]

According to the white paper, released by the National Bank of Ukraine, the regulator expects to join GFIN and launch a regulatory sandbox by the end of 2021[6], despite the low trust from the local FinTech companies, shown in USAID FST survey 2019. [7] In countries with a low rate of financial sector development and lack of trust from market participants, the framework of a broad sandbox is preferable.

The main aim of regulatory sandboxes is to increase the efficiency of the financial sector, without reducing safety and protection standards. It can be reached by a non-discriminatory selection of the participants, cooperation with innovation hubs, and international regulators.

References:

1. Lee I. Fintech: Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges. *Business Horizons* / I. Lee, Y. J. Shin., 2018. – 46 p.
2. *Regulating a Revolution: From Regulatory Sandboxes to Smart Regulation* / D.Zetsche, R. Buckley, D. Arner, D. Barberis., 2017. – 64 p.
3. *Global Experiences from Regulatory Sandboxes* // World Bank Group. – 2020. – №8.– P. 1.
4. *Building FinTech Ecosystems: Regulatory Sandboxes, Innovation Hubs and Beyond* / D.Arner, R. Veidt, D. Zetsche, R. Buckley. // *Washington University Journal of Law and Policy*. – 2020. – №61. – P. 55–71.
5. Official site of Global Financial Innovation Network (GFIN). [Electronic source] – Access mode: <https://www.fca.org.uk/firms/innovation/global-financial-innovation-network>
6. Official site of National Bank of Ukraine. [Electronic source] – Access mode: <https://bank.gov.ua/>
7. 2019 Ukrainian FinTech & Banks Survey. USAID FST and EY. [Electronic source] – Access mode: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/12/FinTech-Survey-Report_ENG-12-12-2019.pdf
8. Parenti R. *Regulatory Sandboxes and Innovation Hubs for FinTech* / Radostina Parenti. // European Parliament, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies. – 2020. – P. 45–53.

Sakh A.

Student, NaUKMA

Rustambek R.

Student, European University Viadrina

WHAT ARE GENDER DIFFERENCES IN THE USAGE OF FACEBOOK?

There is a popular thought in sociology literature that females communicate and manage their relationship differently compared to males. To be more precise, that women are more oriented on relationship and social time spending and men are mostly task oriented. (Deaux, 1987) (Tommy K. H. Chan, 2015). In this seminar paper the goal is to find out whether these thoughts are applicable to Facebook.

According to We Are Social, DataReportal and Hootsuite (2021) 44% of Facebook users declare to be a woman. This topic is extremely important in today's digitalized world. Since the Internet appeared it started commercializing. In a few decades it became the main marketplace for many groups of goods or even whole industries. In the last year due to the Covid-19 pandemic internet market share grew drastically because of inability of many people to go shopping offline. Small businesses couldn't hold the pressure and left the market. Middle and even some big companies in many countries closed their retail points but moved to the Internet. And one of the main marketplaces on the Internet are social networking sites (further SNS). According to We Are Social, DataReportal and Hootsuite (2021) the most popular one is Facebook

with its 2853 millions monthly active users in the first quarter of 2021 (Facebook Quarterly Earnings Slides Q1 2021, page 3).

In real life this research can be helpful for many companies when optimizing their selling platforms and business in overall. PR - departments of corporations can improve their employees' photos to encourage new employees. Dating sites can make instructions for users about how to choose the best picture and users of SNSs can make a right choice depending on their goals. (Sigal Tifferet, 2014)

The first aim is to find out why people use Facebook and if there are gender differences in terms of motivation. Then - to research the problem of addiction and to find out if any gender is more prone to Facebook addiction. After that - to research behavioral differences between two genders in terms of both interaction and use of profile photos.

This research found that women mostly used Facebook in educational purpose, for social interactions and relationship maintenance. Men - in order to make new friends, to find new information, to entertain. Adolescent male's motivation to use Facebook is caused by the need to belong more often than female's.

Results about addiction research are quite contradictory, because some researches found females more prone to addiction, Irshad, Saleem and Kausar (2015), (Rimsha Irshad, 2015), According to Thompson & Loughheed (2012), while others measured equal addiction rates between two genders. (Rimsha Irshad, 2015), Sabeen Rahim, Saima Pervez and Salma Andleeb (2020).

Talking about behavioural findings the majority of studies conclude that women are more active in most of the cases. Thus they spend more time on Facebook, commented and messaged more, spend more energy on their profile photos and were more interested in relationship status of others. While males are more task oriented and independent. They are more interested in a number of friends of others than females. Such points like number of likes or being a celebrity tend to depend more on other factors but gender.

In terms of photo attitudes females spend more energy on their profile photos, as they perceive them as an impression management tool. On profile photos they are more relaxed on the photos, show emotions and wanted to represent a soft feminine image. Men want to show their masculinity, status, power and smile less. The only gender difference between cover photos is higher probability between females to choose a family photo for a cover image.

If we talk about limitations, one of the most important one I found is a methodology of all the beforementioned studies. First of all, those researches were based on a too small part of Facebook society to make a conclusion about all the users. It would have much more sense to use an artificial intelligence program to parse a bigger part of the open data from Facebook and cover all the open profiles. Another limitation is that some conclusions were based on subjective assessments of respondents which is not very reliable in questions of self-esteem. Despite all the limitations I believe that this study shed some light on gender differences in using of Facebook.

References:

1. Jöreskog, Karl G. (1993), Testing Structural Equation Models, in Bollen, Kenneth A./Long, J. Scott (Hrsg.), *Testing Structural Equation Models*, Newbury Park, CA: Sage, 294-316.
2. Packard, Vance (1957), *The Hidden Persuaders*, New York: Random House.
3. Smith, Michael (1999), *Understanding Digital Markets: Review and Assessment*, [Online], Available: <http://ecommerce.mit.edu/forum/papers/ERF140.pdf> [28.04.2000].
4. Vargo, Stephen L./Robert F. Lusch (2004), Evolving to a New Dominant Logic for Marketing, *Journal of Marketing*, 68 (January), 1-17.

Семко Р. Б.

Доцент кафедри фінансів, НаУКМА

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ТА ДОСТУПНОСТІ ДАНИХ ДЛЯ ПОБУДОВИ ФІНАНСОВИХ МОДЕЛЕЙ: КРИТИКА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СТАТИСТИКИ ТА ІНШИХ СТАТИСТИЧНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Будь-яка найкраща економічна модель може мати своїм результатом хибні висновки чи прогнози, якщо вона побудована на даних поганої якості (так званий принцип GIGO «garbage in, garbage out»). Проблеми неточності даних, відсутності ключових показників чи їх запізненої появи можуть ще більше посилюватися складними нелінійними характеристиками економіко-математичної моделі й врешті-решт негативно впливати на ефективність монетарної та фіскальної політики на макрорівні чи інших економічних реформ та практик на регіональному [2].

Крім того, недоступність даних та їх представлення у поганій формі сильно ускладнюють роботу українських дослідників та знижують конкурентоспроможність університетів і наукових установ на міжнародній арені. У таких умовах навіть провідні світові вчені, які спробують включити економіку України як об'єкт в орбіту своїх дослідницьких інтересів, зіштовхнуться з багатьма перепонами, що знизить зацікавленість країною і ще більше відштовхне її на світову інтелектуальну периферію.

Саме тому точні, надійні та легкодоступні дані є важливим чинником для розвитку науки та запорукою ефективної економічної політики, що ґрунтується на основі фактів.

Ключовим джерелом статистичної інформації в Україні є Державна служба статистики. Левову частку фінансово-економічної інформації збирає Національний банк України (НБУ). Інші державні органи, як правило, відповідають за галузеві показники. Наприклад, Міністерство економіки регулярно проводить оцінку розміру тіншового сектора, а Податкова служба України відповідає за статистику збору податків, кількості перевірок тощо.

Предметом запропонованого дослідження є виявлення проблем в опублікованих статистичних даних, які потенційно використовуються для побудови економічних та фінансових моделей. Зокрема, розглянемо три ключові недоліки: відсутність інформації, погана форма представлення даних та одруки.

Відсутність даних. Відповідно до розрахунків на основі різних економетричних критеріїв (наприклад, інформаційного критерію Акайке), мінімальна кількість спостережень у найпростішій лінійній регресії повинна становити 25 одиниць [1]. Чим складнішою є модель (багато незалежних змінних чи нелінійностей), тим ще більшим повинен бути розмір вибірки (наприклад, часто рекомендується мати 8 додаткових спостережень на кожен нову змінну). Враховуючи недовгий період незалежності України, макроекономічні часові ряди є і так досить короткими. Наприклад, за 30 років незалежності не може бути більше ніж 120 кварталних спостережень. Крім того, сучасні макромоделі (динамічні стохастичні моделі загальної рівноваги, сім'я векторних авторегресійних моделей тощо) вимагають, щоб дані були у базисній формі, коли можна порівнювати два послідовні квартали, а не у ланцюговій, коли кварталний показник пов'язується тільки з відповідним минулорічним значенням. Саме такі базисні індикатори збираються у рамках Спеціального стандарту поширення даних Міжнародного Валютного Фонду (ССПД МВФ), до якого Україна приєдналася тільки у 2003 році. А це означає, що теоретично дані для макромоделей розраховуються тільки з початку 2000-их років. Незважаючи на такий вимушений короткий часовий ряд, Держслужба статистики ще більше штучно його скорочує подаючи на своєму сайті архів тільки з 2010 року та ігнорує ціле десятиліття 2000-2009 років [3].

Представлення даних. Подання інформації зі ССПД МВФ відбувається у формі HTML-документа (а не таблиці Excel) на розрізнених сторінках, що сильно збільшує витрати часу на первинну обробку. Власне індикатори, як показано для прикладу на рисунку 1, розділені на розряди пропусками, що знову ж таки ускладнює їх попереднє опрацювання статистичними програмами.

Одиниця виміру	Дані			Примітки
	Період останніх розрахунків	Останні дані	Дані попереднього періоду	
РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР				
				Національні рахунки (ВВП)
Млн. грн. у поточних цінах	3 кв. 2020	1 156 797	867 782	

Рис. 1. Національні рахунки (ВВП) ССПД МВФ – скріншот із сайту Держслужби статистики.

Одруки. Така подача даних приводить до частих одруків та помилок. Наприклад, як показано на рисунку 2, державні внутрішні боргові зобов'язання помилково вказані ідентичними в першому та другому кварталі 2014 року.

1 квартал 2014	2 квартал 2014	3 квартал 2014	4 квартал 2014
285 791,21	303 691,22	391 907,29	461 003,62
2 677,77	2 047,00	5 645,84	8 352,89
168 977,42	176 742,05	186 419,95	219 316,61
114 136,02	124 902,17	199 841,50	233 334,12
303 691,21	303 691,22	391 907,29	461 003,62
282 914,72	300 847,79	389 096,92	458 226,32

Рис. 2. Державні внутрішні боргові зобов'язання ССПД МВФ – скріншот із сайту Держслужби статистики.

З другої сторони слід зазначити, що Держслужба має і позитивний досвід представлення даних. Наприклад, показники у категорії «Національні рахунки» подаються також у формі Excel документа, де, відповідно, кількість одруків є значно меншою завдяки перехресній перевірці з допомогою формул, контролю типу показників (числовий) тощо. Паралельно, інші інституції, як-от НБУ у низці випадків (валютний курс) стараються подавати максимально довгі часові ряди [4].

Підсумовуючи, Державна служба статистики України та інші статистичні органи повинні надавати користувачам максимально довгі часові ряди у зручній формі (csv, json, xlsx тощо) з мінімальною кількістю одруків та помилок. Для цього їм потрібно поширити свої кращі практики на всі категорії індикаторів та переймати досвід надання інформації статистичними агентствами провідних країн світу та міжнародних організацій.

У підсумку, це підвищить якість наукових досліджень та покращить ефективність економічних політик в Україні.

Список використаних джерел:

1. Jenkins, D., Quintana-Ascencio, P. (2020). A solution to minimum sample size for regressions. PLoS One, 15(2). doi: 10.1371/journal.pone.0229345
2. Lokshin, M. Data quality in research: what if we're watering the garden while the house is on fire? World Bank Blogs [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://blogs.worldbank.org/opendata/data-quality-research-what-if-we-re-watering-garden-while-house-fire> (дата звернення 01.02.2021).
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 01.02.2021).
4. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення 01.02.2021).

Симонов Д. І.

Аспірант, Інститут кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України

Першин В. С., Чернецький Р. Р.

Студенти 2 р.н., НаУКМА

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Поява перспективних технологій, заснованих на використанні великих даних, телематики і хмарних обчислень сприяє технологічній революції глобальної торгівлі. Цифрові трансформації Четверту промислову революцію, особливу за своїми швидкістю, сферою впливу і системністю [1].

Нові технології дозволяють трансформувати процеси, роблячи їх максимально зручними та доступними для всіх учасників ланцюга постачання. Поточна світова криза в галузі охорони здоров'я, пов'язана з пандемією COVID-19, виявила гостру потребу у використанні цифрових технологій комунікацій та документообігу, як для органів державного регулювання, так і для всіх учасників ланцюга постачання.

Впровадження цифрових технологій з використанням міжнародних стандартів, таких як WCO Data Model, дозволяє досягти ефективної співпраці між усіма зацікавленими сторонами торгового процесу.

Дослідження щодо впровадження деяких нових технологій, таких як блокчейн, біометрія, штучний інтелект та Інтернет речей (IoT), активно ведуться в митних органах. Передбачається, що їх використання може забезпечити прозорість митних операцій, підвищити ефективність і продуктивність операцій, а також поліпшити ситуацію з контрабандою. В контексті пандемії COVID-19 стало очевидно, що автоматизовані системи оформлення та видачі декларацій, управління ризиками, проведення валідації та видачі дозволів здатні значно скоротити втрати, пов'язані із затримками проведення регламентованих процедур через карантинні обмеження, знизити ризики зростання захворюваності обслуговуючого персоналу і, як наслідок, знизити навантаження на сектор охорони здоров'я.

Стрімкий розвиток технологій виробництва та комунікацій сприяє радикальним економічним і соціальним змінам. З червня по вересень 2020 року для World Economic Forum 2020 було проведено опитування учасників, що займаються міжнародною торгівлею, по результату якого був підготовлений звіт. Учасники TradeTech опитування визначили, що «fundamental» технології, такі як цифровий документообіг, цифрові платформи, цифрові платежі та хмарні обчислення, вважаються найбільш актуальними в короткостроковій перспективі, поряд з IoT, цифровими послугами та 5G [2]. В таблиці 1 зображена інформація про розподіл думок опитаних респондентів.

Таблиця 1. Рейтинг революційних технологій для міжнародної торгівлі

Найбільш трансформаційні технології	Відсоток відповідей
Інтернет речей (IoT) у ланцюгу постачання	59%
Цифрові платежі	56%
Платформи електронної комерції	53%
Хмарні обчислення	52%
5G	49%
Штучний інтелект / машинне навчання	45%
Цифрова документація / Цифровий підпис / Цифрова ідентичність	44%
Технології блокчейну	37%
Робототехніка та автоматизація	36%
Цифрова послуга, крім цифрової оплати	34%
Відкриті інформаційні системи ланцюгів постачання	34%
Віртуальна реальність / Доповнена реальність / Змішана реальність	26%
3D друк	19%
Інші	1%

Деякі нові та інноваційні торгові угоди, такі як Data Free Flow with Trust в рамках Osaka Track, та узгоджені принципи навколо новітніх технологій, такі як Принципи Організації Економічного Співробітництва і Розвитку (OECD) сприяють широкому впровадженню TradeTech. У той же час міжнародна

напруженість щодо торгівлі та технологій, особливо навколо технології 5G, ризикує вийти за межі законних гарантій безпеки і перейти до технонаціоналізму.

Експерти вважають, що 5G, електронна комерція, цифрові платежі, хмарні обчислення, IoT, цифрові сервіси та документи будуть технологіями, які суттєво вплинуть на розвиток міжнародної торгівлі. У той час серед перспективних технологій експерти зазначили технології віртуальної реальності (VR), 3D-друк (3DP), робототехніка та штучний інтелект. На думку експертів, використання вище зазначених технологій дозволить покращити існуючі ланцюги постачання, розробити нові цифрові продукти, значно скоротити шкідливі викиди в атмосферу, дозволити малим підприємствам буди гравцями на світових ринках. Але також передбачається негативний вплив на рівень зайнятості населення, та можливість зміцнення позицій великих міжнародних корпорацій.

Дослідження показують, що близько 80% компаній, які беруть участь в міжнародній торгівлі за допомогою електронної комерції, є малими підприємствами. Це обумовлено високим ступенем мобільності при прийнятті рішень. Розвиток електронної комерції в країнах, що розвиваються, стикається з дефіцитом висококваліфікованих кадрів та інфраструктурними проблемами, в тому числі якістю зв'язку банківськими послугами, або відсутністю якісних логістичних послуг.

На початку 2020 року виникла пандемія COVID-19. Вона значно прискорила впровадження цифрових технологій і відкрила можливості для стимулювання технологічних інновацій в торгівлі. Організації по всьому світу були змушені швидко реагувати на виклик, та впроваджувати нові технології в існуючі процеси, щоб продовжувати своє функціонування.

Розвиток сучасних технологій глобальної торгівлі стикається з деякими серйозними проблемами, вирішення яких необхідно для забезпечення подальшого розвитку та для усунення ризиків та бар'єрів для компаній при виході на нові ринки. Серед найбільш поширеної проблеми є безпека використання та зберігання даних [3].

Богато сучасних пристроїв IoT розроблялося для використання в приватних домогосподарствах, або в невеликих офісах, що може свідчити про наявність ризиків забезпечення безпеки доступу к пристрою. Значне зростання кількості підключень IoT-пристроїв може викликати надмірне навантаження на телекомунікаційні мережі, що спричинить необхідність розвитку інфраструктури та розробки нових стандартів для запобігання проблем сумісності пристроїв. Для забезпечення якісного функціонування глобальної торгівлі необхідно забезпечити стандартизацію даних та процесів.

Використання IoT дозволить знизити ризики фінансових втрат, наприклад, за рахунок прогнозування з використанням точної оцінки товарних запасів та часу прибуття товару, управлінням заторами в портах і на вантажних станціях, а також відстеження швидкопсувних вантажів або ліків, які могли зіпсуватися через температурні відхилення. IoT може допомогти підприємствам підвищити свою операційну ефективність за рахунок більш якісного профілактичного обслуговування обладнання.

Серед найбільш поширених проблем, пов'язаних з даними, експерти визначають проблему збору, обробки та збереження даних, які не мають стандартизованого формату. За оцінками ІВМ більш дев'яносто процентів згенерованих даних не підлягає обробці. Відсутність сумісного використання накопичених даних усіма організаціями, що складають ланцюг постачання, значно знижує ефективність всього ланцюга та негативно впливає на собівартість процесів.

Підтримка бездротових мереж наступного покоління - 5G, великі дані та штучний інтелект можуть сприяти відкриттю ряду нових можливостей для надання послуг: від автоматичного перекладу та розпізнаванню мови до автоматизації маршрутизації вантажів, від дистанційної освіти до телемедицини. Усі послуги можливо продавати на міжнародному рівні.

За прогнозами, до 2023 року світовий ринок бездротової передачі даних досягне \$1867,8 млн., тоді як в 2018 році він оцінювався в \$794,6 млн. [4].

Розвиток технологій штучного інтелекту буде сприяти поширенню сервісів пошуку нових можливостей, нових товарів та послуг без безпосередньої участі людини. Торгівельні відносини перестають бути локальними. Все більш організацій планують свою діяльність на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. Горбачук В.М. На порозі Четвертої промислової революції. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 8. С. 216–220.
2. INSIGHT REPORT 2020. World Economic Forum. Geneva, Switzerland.
3. Andreas Klasen. Handbook of Global Policy Series. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2020.
4. World Trade Report 2018. World Trade Organization. World Trade Organization 2018. ISBN 978-92-870-4501-0

Синиця М. А.

Аспірант кафедри маркетингу та управління бізнесом, НаУКМА

COVID-19 ТА ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА: ЧОМУ ЛЮДИ ВЕДУТЬ СЕБЕ «НЕРАЦІОНАЛЬНО»?

Пандемія вірусу COVID-19 триває вже більше, ніж один рік. Уряди більшості країн світу намагаються вирішити цю проблему шляхом запровадження низки обмежувальних заходів. Сюди включається: 1) соціальна дистанція, 2) носіння масок/респіраторів та рукавичок, 3) заборона відвідувати масові заходи та уникати скупчення людей, 4) посилення вимог щодо дезінфекції рук та приміщень. Такі досить прості заборони покликані, в першу чергу, знизити інтенсивність захворюваності в моменті – тобто кількість одночасно захворілих людей. Хоча загальна кількість хворих все рівно очікувалася на високому рівні. Таким чином планувалося розтягнути у часі процес поширення інфекції та знизити навантаження на медичну систему (див. Рис.1).

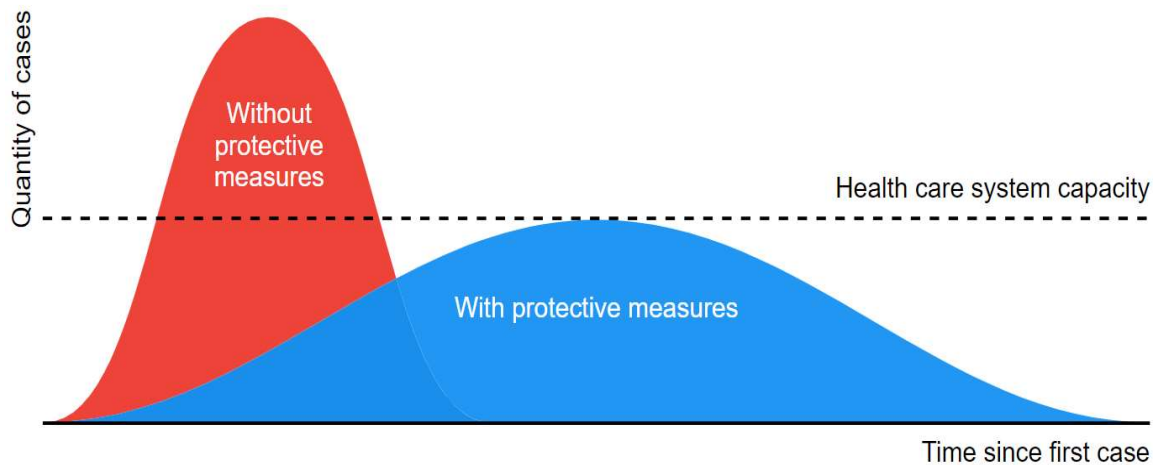

Рис.1. Оцінка навмисного впливу соціальної дистанції на поширення інфекції [1]

Вважалося, що якщо люди будуть обізнані із можливими небезпечними для життя наслідками від інфікування вірусом, а також із перевіреними методами уникнення цих наслідків, то вони будуть вести себе раціонально. Більш того, уряди країн часто апелювали до соціально-відповідальної поведінки (совісті) людей, пояснюючи це тим, що у протилежному випадку лікарі будуть змушені вибирати, кому допомагати в першу чергу, а кому в останню [2]. Однак результати поведінки людей виявилися далекими від очікуваних.

Пояснити розрив у очікуваній та реальній поведінці людей під час пандемії можна, виходячи із постулатів поведінкової економіки. В економічній науці під час формулювання очікуваної моделі поведінки людей, існують певні припущення щодо економічних агентів: 1) вони повністю раціональні особи, які постійно проводять аналіз вигід та витрат; 2) вони досконало контролюють себе; 3) вони цілком зацікавлені у власних інтересах [3, с.21-24]. Очевидно, що таким чином легше сформулювати гіпотези та надавати прогнози подій та явищ. Однак в реальності, особливо на мікрорівні, такі припущення можуть не спрацювати.

Першим прикладом, який демонструє нераціональну поведінку економічних агентів під час нинішньої пандемії, є наявність ситуації, при якій подолання COVID-19 вимагає від них витрат (психологічний стрес, час, гроші на дезінфекцію, маски, веб-камери для семінарів тощо) *спочатку*, а отримання вигід від цих дій – вже *потім*. Така поведінка вимагає терпіння та самоконтролю [3, с.119]. До певної міри, це поведінка раціонального інвестора або особи, яка відкладає кошти на власну пенсію при накопичувальній пенсійній системі. В Україні та Євросоюзі можна часто спостерігати поведінку, при якій люди не готові або не достатньо готові «терпіти» кілька тижнів або місяців вдома, натомість шукають можливості для контактного відпочинку поза місцем проживання [4].

Звідси випливає проблема №2 – деякі люди намагаються виправдати свою безвідповідальну поведінку в громадських місцях тим, що, наприклад, COVID-19 насправді не існує, або ж небезпека цього вірусу завищена і смертність від нього знаходиться на рівні смертності від вірусу грипу. Такі люди схильні шукати та довіряти тільки тій інформації або тим лідерам громадської думки, які

б підтвердили їхні здогадки. Також вони схильні інтерпретувати нову інформацію як таку, що підтримує ці первинні здогадки – у психології такий ефект називається «підтверджувальне упередження» (confirmation biases) [5, с.108].

Така поведінка має небезпечні наслідки для суспільства в цілому, зокрема нещодавно вчені з Гарварду та Чикаго дослідили реакцію людей на дезінформацію. Дані показали, що люди, які слухали інформацію, що пандемія COVID-19 не є небезпечною, мали більше шансів заразитися та померти від COVID-19 [6, с.34].

Також можна спостерігати ризикову поведінку окремих індивідуумів, як-от неправильне носіння маски в громадських місцях, нехтування правилами соціальної дистанції на касах супермаркетів та у громадському транспорті, обов'язкового використання антисептиків. Чому так відбувається? Поведінкові економісти пояснюють це «ефектом підкріплення» (reinforcement effect) [3, с.51]. Якщо людина носить маску неправильно та тримається близько до відвідувачів супермаркету, але ніхто не штрафує її за це (громадський осуд також відсутній), то вона отримує певну *винагороду* за порушення правил. Адже вона не страждала від незручностей, пов'язаних із правильним носінням маски чи необхідністю контролювати своє пересування по залу. Такий індивід буде прагнути і надалі порушувати ці правила (брати на себе більше *ризик*), адже це «спрацювало» спочатку. Більш того, практично ніхто одразу не відчуває позитивного ефекту від дотримання норм соціальної дистанції, тоді як позитивний ефект від «неносіння» маски можна відчути одразу.

Для того, щоб описані вище «нераціональні» форми поведінки під час пандемії COVID-19 можна було змінити, необхідний комплексний підхід на рівні уряду та суспільства. Є велика кількість наукових досліджень на тему зміни поведінки людей (зокрема, Nudge theory). Адже знаючи психологічне підґрунтя такої «нераціональної» поведінки, буде можливість змінити та «підштовхнути» її у прийнятний для суспільства напрямок. Треба тільки перестати вірити у 100% раціональну та свідому поведінку людей. Це є помилкою, яка у випадку пандемії може коштувати життя людей.

Список використаних джерел:

1. Flatten the Curve. - URL: <https://www.flattenthecurve.com/covid-19/>
2. A shortage of medical supplies and hospital beds in Italy is forcing doctors to choose which coronavirus patients to save — and they're said to be choosing the young [Електронний ресурс] // Businessinsider. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.businessinsider.com/italys-doctors-are-forced-to-prioritize-saving-the-young-2020-3>
3. Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення / пер. з англ. Світлана Крикуненко. – К.: Наш формат, 2018. – 464 с.
4. Апатія до епідемії: чому люди втомилися від коронавірусу [Електронний ресурс] // Слово і діло. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/09/pogljad/suspilstvo/apatiya-epidemiyi-chomulyudy-vtomylysyakoronavirusu>

5. Канеман, Даниэль. *Думай медленно... решай быстро*: [перевод с английского] / Даниэль Канеман. — Москва: Издательство АСТ, 2018. — 653 с.
6. Leonardo Bursztyн, Aakaash Rao, Christopher Roth, and David Yanagizawa-Drott. *Misinformation During a Pandemic* [Електронний ресурс] // University of Chicago, Becker Friedman Institute for Economics Working Paper No. 2020-44. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3580487

Слав'юк Н. Р.
Доцент кафедри фінансів, НаУКМА

ФІНАНСОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах глобалізації зростають обсяги міграції населення у всьому світі. Очевидно, що це явище є неминучим. Велика кількість досліджень в Україні та закордоном присвячена дослідженню міграційних процесів. Однак, стрімке зростання кількості мігрантів з України та неналежна увага органів влади до цієї проблеми зумовлює необхідність додаткового аналізу наслідків та проблем міграції.

На даний час дуже важко оцінити масштаби міграції українців закордон. Дослідники зазначають різні цифри - загальну чисельність українських трудових мігрантів оцінюють в 1,5 - 5,0 млн осіб [1]. За даними Національного банку України в 2019 році закордоном одночасно перебувало 2, 5 млн. українців [2]. Зрозуміло, що точно оцінити масштаби трудової міграції досить важко, адже не всі мігранти є працевлаштовані легально. Очевидно, що за відсутності Перепису населення впродовж довгого періоду часу важко і визначити кількість населення в країні. В останні роки на зростання кількості мігрантів суттєво вплинули війна на Сході України та впровадження безвізового статусу.

Багато українських науковців звертають увагу на збільшення обсягів студентської міграції, особливо до Польщі, цьому сприяє політика вищих навчальних закладів Польщі щодо залучення студентів з України через гранти, стипендії, мовні курси. Одним із аргументів також є відсутність плати за навчання у державних вищих навчальних закладах або невисокий рівень. Серед країн, які пропонують вигідні умови для мігрантів- студентів дослідники називають Німеччину, Чехію та Францію [1]. Варто відмітити, що українці становили близько 57 % усіх іноземних студентів у вищих навчальних закладах Республіки Польща у 2018 році [1].

Світовий банк, Центральний банк Польщі і зарубіжні дослідники неодноразово звертали уваги на потребу в українських мігрантах в таких країнах, як Польща, Чехія, Словаччина, країни Прибалтики. Це було зумовлено міграцією населення з цих країн у Західну Європу після вступу ряду країн до європейського Союзу, що було спричинено різницею в заробітних платах та рівнем життя населення в країнах європейського Союзу. Очікується, що попит на українських мігрантів і надалі утримуватиметься на даному рівні, а можливо і зростатиме.

Під час коронакризи, наприклад, стало очевидним, що в Польщі є необхідними українські мігранти. На думку українських авторів суттєвий вплив на зростання міграції до країн-сусідів чинить саме цілеспрямована державна політика із залучення мігрантів [4]. За даними Європейської комісії до 2060 р. чисельність населення Республіки Польща зменшиться на 5 мільйонів осіб, окрім того кожен третій поляк буде старший за 65 років[5]. За деякими оцінками протягом останніх 10-12 років міграція з України до Польщі збільшилася понад два рази [4].

Проте, звернемо увагу на Україну. За даними Світового банку, Україна посідає 12 місце в світі за темпами скорочення населення, і на 10 чоловік, що працюють в Україні припадає наразі 11 пенсіонерів [4].

Очевидною є тенденція зростання міграції з України саме молодого населення. Згідно з даними Міжнародної організації з питань міграції, серед країн південного Соду Європи Україна українські мігранти складають найбільшу частку трудових мігрантів саме з вищою освітою [6].

Дуже часто це є студенти, однак, все поширенішим явищем є виїзд молодих сімей з вищою освітою, достатньою кваліфікацією. «Brain drain» стає все більшою проблемою для України, однак, залишається поза увагою політиків та урядовців. Питанням міграції населення та обсягів грошових коштів присвячені публікації Національного банку України, проте, зрозуміло, що центральний банк країни не може чинити прямий вплив на міграцію населення, і політика має бути комплексною із залученням різних органів влади [2].

Варто зазначити, що надходження грошових переказів від мігрантів в Україну є значними. Під час пандемії коронавірусу зросли побоювання щодо зменшення обсягів грошових переказів. Зрозуміло, це було спричинене закриттям кордонів. Однак, як свідчить статистика, за даними Світового банку, грошові перекази не зазнали суттєвого зменшення, так у 2019 році вони становили 15 788 млн дол. США, а в 2020 - 15 054 млн. дол. США (Рис.1). Всупереч очікуванням, як бачимо, спад був незначним, що зумовлено тим, що багато українських мігрантів і залишилося в країнах, до яких виїхали раніше. Зрозуміло, що дещо зменшилися обсяги сезонної міграції, зокрема, до Польщі, але це не мало суттєвого відображення на обсягах грошових переказів.

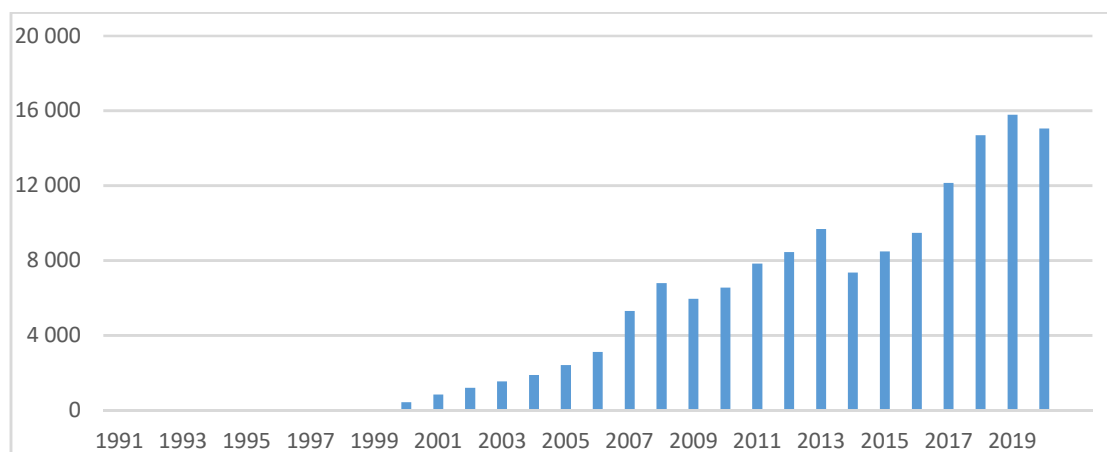

Рис. 1. Обсяги грошових переказів в Україну, млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі даних Світового банку [7].

Варто звернути увагу, що частка грошових переказів в Україні по відношенню до ВВП є значною- 9,9% у 2020 році. За цим показником Україна знаходиться на 32 місці в світі за даними Світового банку, однак, варто звернути увагу на країни, які посідають перші місця у даному списку: Ємен, Тонга, Сомалі, Ліван, Таджикистан, Гондурас, Непал, Гаїті, Ямайка, Самуа, Молдова, Нікарагуа, Гватемала, та інші країни, які, очевидно, не відносяться до розвинутих країн. За абсолютним обсягом грошових переказів Україна знаходиться на 12 місці (Рис. 2).

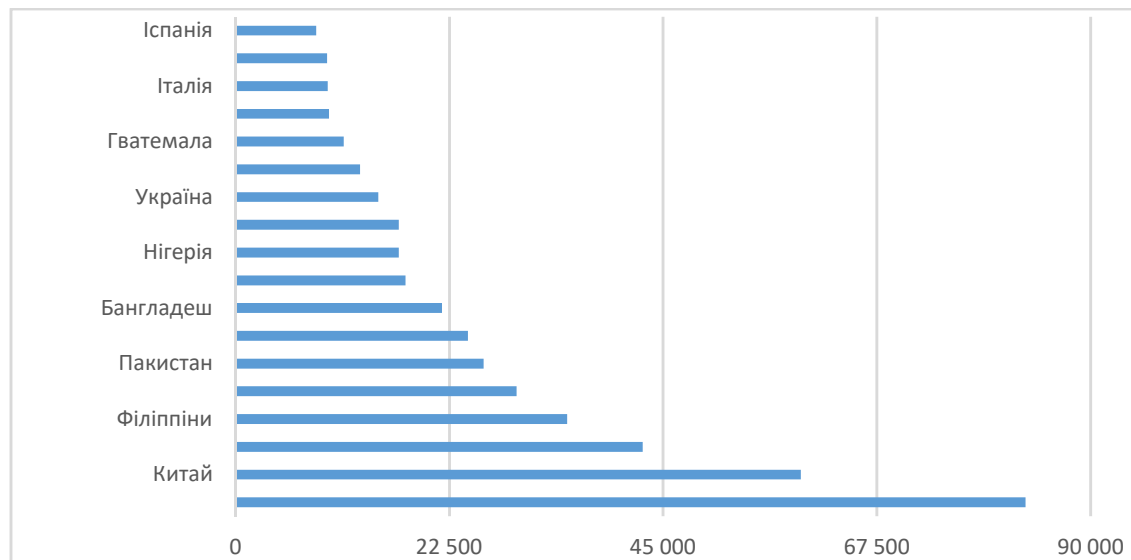

Рис. 2. Обсяги грошових переказів в країні світу, млн. дол. США.

Джерело: складено автором за даними Світового банку [7].

Дуже часто звертається увага дослідниками на обсяги грошових переказів, як позитивний аспект міграції. Очевидно, що такі значні обсяги надходження грошових коштів чинять вплив на економіку України. Однак, варто було би звернути увагу, що кошти, які отримують родини мігрантів в основному використовуються на споживання, або купівлю нерухомості. Очевидно, це теж має вагоме значення, однак, вартим уваги є той факт, що дані кошти не використовуються як інвестиції, не вкладаються в можливий розвиток малого бізнесу в Україні, а через нерозвиненість фондового ринку, звісно, і не спрямовуються на купівлю цінних паперів.

Багато дослідників звертає увагу, що для стримування міграційних процесів є необхідною комплексна державна політика. Ключовим у питанні міграції часто визначають зростання обсягу заробітної плати. Однак, на нашу думку, протягом останніх років, зростає кількість саме мігрантів з вищою освітою, які часто вдаються до виїзду закордон через в цілому вищий рівень життя населення, безпеку, рівень медицини, правовий захист. І лише належна увага до даної проблеми, комплексне її вивчення і формування державної антиміграційної політики може мати вплив на постійно зростаючий відтік населення з України.

Список використаних джерел:

1. Лібанова Е.М. зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки // Демографія та соціальна економіка, 2018, № 2 (33)
2. Виступ Голови НБУ на Щорічній дослідницькій конференції Національного банку України та Національного банку Польщі "Ринок праці та монетарна політика" URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vistup-golovi-nbu-na-schorichniy-doslidnitskiy-konferentsiyi-natsionalnogo-banku-ukrayini-ta-natsionalnogo-banku-polschi-rinok-pratsi-ta-monetarna-politika>
3. Вербовий М. Академічна міграція та стратегічні домінанти освітнього менеджменту // "Освітня аналітика України" • 2018 • № 1 (2)
4. Нагорняк Т. Л., Пачос Ю. В. Міграція українців до Польщі як наслідок державної політики // «Політичне життя» 3 – 2018.
5. Komisja Europejska alarmuje: Polska wymiera. Do 2060 roku będzie nas mniej o 5 mln [Електронний ресурс] // Wprost. URL: <https://www.wprost.pl/506303/Komisja-Europejska-alarmuje-Polska-wymieraDo-2060-roku-bedzie-nas-mniej-o-5-mln>
6. Сидорчук О.Г. Міграційні тенденції в Україні: безпековий аспект //
7. Публічне адміністрування: теорія та практика, 2019, вип. 1(21)
8. Migration and Remittances. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/labormarkets/brief/migration-and-remittances>

Солодкий О. В., Жуков М. О.
Студенти 2 р.н., НаУКМА

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

Тіньова економіка є доволі актуальною проблемою для кожної держави з перехідною економікою, до яких належить і Україна.

В сучасній економічній науці не існує консенсусу щодо єдиного точного визначення цього феномену. Відомий американський дослідник цього явища Е. Фейдж визначає тіньову економіку як всю економічну діяльність, яка з будь-яких причин не враховується і не потрапляє до валового національного продукту, а в межах українських реалій найточніше сутність явища визначив О. Турчинов, згідно з яким «Тіньова економіка – це економічна діяльність суб'єктів господарювання (фізичних і юридичних осіб), яка не враховується, не контролюється і не оподатковується офіційними державними органами і (або) спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства [1].

З певної точки зору тіньова економіка є насамперед інституційною проблемою, спричиненою або недостатнім розвитком, або високим рівнем корумпованості різноманітних соціальних та економічних інституцій, що перешкоджає економічним агентам вільно здійснювати економічну діяльність.

Цікавим є те, що наприкінці існування Радянського Союзу серед прихильників ринкового шляху розвитку популярною була думка про те, що значне розширення тіньового сектору економіки є наслідком недосконалісті

командно-адміністративної системи і надмірної алокації ресурсів в тяжку промисловість, зокрема у ВПК, і що ці недоліки можуть бути легко усунуті звичайними ринковими механізмами. Ця думка не повністю виправдала себе, оскільки після падіння командно-адміністративної системи рівень тінізації економіки значно зріс. Пояснити це можна за допомогою інституційної теорії, яка стверджує, що слідування нормам закону, особливо в умовах глибокої економічної кризи, гіперінфляції і надмірно високого рівня корупції, вимагає значно більше трансакційних витрат. Тому, по-перше, значно дешевше бути незаконослухняним, а по-друге, тіньова економіка значно швидше пристосовується до різноманітних змін, оскільки їй не потрібно очікувати відповідних змін в законодавстві.

Варто зазначити, що тіньова економіка не є однорідним явищем, вона поділяється на підвиди, кожен з яких має різні засади функціонування і спричиняє різні наслідки для економіки і суспільства.

Доволі поширеною в Україні є неформальна економіка. Це ті сегменти тіньової економіки, які є законними, проте водночас жодним чином офіційно не зареєстрованими і не включеними до статистичної звітності. Ця частина тіньової економіки в Україні часто відіграє роль амортизатора, оскільки створює робочі місця і забезпечує товарами тих людей, які належать до найуразливіших верств суспільства, особливо впродовж економічних криз.

Прихована економіка – це та легальна економічна діяльність, яка частково або повністю не фіксується в економічній звітності, прагнучи шляхом приховування своїх доходів збільшити власні прибутки. Попри невідповідність такої діяльності до закону, вона не криє істотної загрози для суспільства, оскільки часто є вимушеним кроком, здійснений з метою збереження власного бізнесу у відповідь на надмірно репресивну або недостатньо продуману фіскальну політику держави. Негативним наслідком прихованої економіки є те, що держава може недоотримувати доволі істотну частку коштів державного бюджету.

Найнебезпечнішою ланкою тіньової економіки є підпільна, або кримінальна економіка, яка має антизаконний і антисоціальний характер, здійснюється навмисно і спрямована на отримання надвеликих прибутків незаконним шляхом. Ми вважаємо, що дана галузь тіньової економіки підлягає подоланню першочергово.

Ми розглянули основні напрями протидії тінізації:

- проведення національних аудитів економік країн з метою оцінки масштабів видів тіньової економічної діяльності та їх впливу на формальну економіку;

- оцінку національних регуляторних систем щодо оподаткування, ліцензування праці, навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки, захисту прав споживачів, прав інтелектуальної та промислової власності з метою визначення можливості їх спрощення та зменшення вартості їх дотримання;

- дослідження впливу праці мігрантів, зокрема дешевої праці, на національний добробут та дотримання корпоративних стандартів праці;

- запровадження спеціальної допомоги інтеграції для вразливих груп населення (зокрема, меншин, біженців, вимушених переселенців тощо);
- посилення електронного моніторингу й нагляду за грошовими потоками банків та інших фінансових інститутів;
- запровадження жорсткіших правил щодо готівкових транзакцій та збільшення штрафів за незадекларовані й необліковані готівкові рахунки;
- поліпшення взаємодії, інформаційного обміну, обміну кращою практикою щодо моніторингу, дізнання та кримінального переслідування між регіональними, національними та міжнародними правоохоронними органами;
- посилення контролю за транзакціями за участі офшорних юрисдикцій;
- вдосконалення правил та норм, які регулюють діяльність фінансових ринків, забезпечення прозорості фінансових інструментів;

Також ми зазначили, що обсяг тіньової економіки значно скоротився протягом останніх років (особливо сильно це стосується падіння 2014-2015 років). Незважаючи на це, обсяги тіньової економіки все ще залишаються досить великими. Тож, на останок, ми зазначили що НБУ активно запроваджує міри детінізації в 2021 році, спрямовані на контроль та протидію відмиванню коштів та фінансування тероризму.

Список використаних джерел:

1. Турчинов О. В. (1995). Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження – К.: Вид-во АртЕк. – 300 с.
2. Баранов С. О. (2015). Тіньова економіка: сутність, причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання в Україні. Вісник НАДУ. С. 47-54.
3. Варналій З. С. (2014). Теоретичні засади детінізації економіки України. ISSN 1997-9266. Вісник Вінницького політехнічного інституту. № 1. С. 46-53.
4. Дослідження тіньової економіки в Україні URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>
5. Лук'яненко, І., Віт, Д. (2017). Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації.
6. Лук'яненко, І., Віт, Д., Оліскевич, М. (2020). Фінансова політика в умовах тінізації та дисбалансів на ринку праці: методологія та інструментарій.

Stuzhuk K.

4th Year Student, NaUKMA

INTRAPRENEURSHIP: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES WITHIN THE FRAMEWORK OF UKRAINE

Nowadays “entrepreneurship” is a hardly lesser-known world-wide word than the Coca-Cola, but still let’s note some figures: according to the OECD reports in 2018 in all countries, most enterprises (between 70% and 95%) are micro-businesses [1], 97% of self-employed professionals say they would never go back to traditional

employment [2], there are 582 million entrepreneurs in the world according to the Markinblog, 2020 etc. [3] Entrepreneurship makes millions of work places around the world, increases GDP rates, creates innovations and improves productivity but in modern world is it enough? Moreover, to be an entrepreneur is quite tough: you may have an idea, vivid dreams and desires, but limited resources; you are risky and can do whatever you want but you are fully responsible for every action; you will get all the profit, but you don't know when your business will be raised up if it does at all. But there is another solution - don't quit your job to change the world and just be an intrapreneur.

An intrapreneur is an employee who is tasked with developing an innovative idea or project within a company like the entrepreneurial mind inside the organization. The intrapreneur may not face the outsized risks or reap the outsized rewards of an entrepreneur. However, the intrapreneur has access to the resources and capabilities of an established company [4].

Today intrapreneurship is becoming more and more popular around the world, but its benefits are still underestimated. For instance, well-known corporation Kodak that had a monopoly on the film photography market in the USA, but it had bankruptcy in 2012 because of digital cameras. However in 1975 the Kodak engineer Steve Sasson invented the first digital camera – he was working on his own project, using the company resources and had not any risk of lack of money if he failed, but the company didn't pay attention to this innovation because of producing photographic film products [5]. What would be if Steve Sasson – intrapreneur in 1975 – got the company's approval in time?

Other examples are Ken Kutaragi with "Play station" which he started after losing his job and taking a large risk, Jef Raskin with "Macintosh" which he invented because he didn't believe that the Apple direction gives him that opportunity, Art Fry with "Post-it notes" and so on [6]. Two-thirds of employees feel that their ideas are lost entirely in business [7].

Intrapreneurship is not only the "golden ticket" for the intrapreneurs that can help them to assert themselves and change the world from the place where you are but also the great capacity for the companies to keep the pace of creativity, implementing the innovations and protecting themselves from many risks. That is the entrepreneurship of present and future, the "mindset that must be incorporated to the organization's DNA" [8].

Today companies are competing not only with the other big companies or corporations but also with start-ups that's why it's extremely important to apply new approaches in doing business and resolving problems quicker. One of such examples that can be proud of itself in providing intrapreneurship is TietoEVRY - Finnish-Swedish IT software and service company providing IT and product engineering services. In daily routines they are working in two ways – exploring (focusing on new solutions) and exploiting (developing the existing products and services), using different methods such as agile, business model canvas, design thinking, lean methodology, diversity groups etc. [9]. Quite similar methods are used by Google, Intel, Facebook and others that understand the real value of providing innovations.

There is a lot of challenges for intrapreneurship, but the main are: Be solution driven; Collaborate; Create a sharing culture; Sell your idea; Embrace failure; Share your ideas [7].

In Ukraine intrapreneurship is still undiscovered theme like a “blue ocean” in business. There is a lot of prerequisites that we have and even more than we have need to improve. In 2018 Ukraine ranks 73-rd of 137 countries in Global Entrepreneurship Index (GEI) that indicates tough conditions of entrepreneurship ecosystem [10]. That make impact on large companies – they are afraid of encouraging their workers about intrapreneurship for avoiding outflow of labor to creating own business. Another reason that is most of companies don’t need innovations and new projects. The only that they want are doers.

In addition, the Ukrainians have fine GEI scores on Start-up skills, Risk and Human Capitals and at the same time insignificant score on Risk Acceptance that means the institutional environment doesn’t make it quite possible to act on existing opportunities. The main problems for companies are: bring attention to the entrepreneurial qualities of employees and how the firm empowers them to create value; create an intrapreneurship culture; create a policy of paid side project time (like Google) [10].

The policy maker tasks are 1) lower tax rates and 2) promote entrepreneurial successes within economic development initiatives.

At the moment in Ukraine some programs and initiatives already are trying to build a intrapreneurship culture like the n.cubator, Radartech and UNIT. Школа МСП but there are a lot of steps ahead [11].

To sum it up need to say that entrepreneurship and intrapreneurship are equally important for society of the future that’s why extremely important to develop both. Furthermore, the intrapreneurship has magnificent opportunities for large corporations to keep developing existing products and at the same time creating new ones. Ukraine has a lot of challenges on its way to building a healthy entrepreneurship ecosystem but also a bigger opportunity for the future of intrapreneurial mindset.

References:

1. Entrepreneurship at a Glance 2018 Highlights [Електронний ресурс] // OECD. – 2018. – URL: <http://www.oecd.org/industry/business-stats/>.
2. Simovic D. 39 Entrepreneur Statistics You Need to Know in 2021 // Small Business by the Numbers. – 2021. – URL: <https://www.smallbizgenius.net/by-the-numbers/entrepreneur-statistics/#gref>.
3. Ying L. 10 Entrepreneur statistics that you need to know in 2021. – 2020. – URL: <https://www.oberlo.com/blog/entrepreneur-statistics>.
4. The Intrapreneur. – 2020. – URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/intrapreneur.asp>.
5. Steve Sasson: A Legacy of Innovation // National Inventors Hall of Fame – URL: <https://www.invent.org/blog/inventors/Legacy-Steve-Sasson>.
6. Kapil K. Don't quit your job to change the world - be an intrapreneur // TEDxPuxi. – 2018. – URL: https://www.youtube.com/watch?v=AnCc9_uQOkg.

7. Armstrong J. Think Intrapreneurship // TEDxUniversityofStirling. – 2016. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7BNocJNV8m4>.
8. Wahlstrom T. Intrapreneurship in Established Organizations // TEDxBergen. – 2018. – URL: https://www.youtube.com/watch?v=tTcgVCSII_o&feature=youtu.be.
9. Change agent Tone Marie recognised as one of Norway’s leading women in tech // tietoevry. – 2020. – URL: <https://www.tietoevry.com/en/newsroom/all-news-and-releases/other-news/2020/03/change-agent-tone-marie-recognised-as-one-of-norways-leading-women-in-tech/>.
10. The Global Entrepreneurship Index // GEDI. – 2018. – URL: <https://thegedi.org/global-entrepreneurship-and-development-index/>.
11. Швець Д. Побороти кризу: що потрібно для розвитку підприємництва в Україні // Mind. – 2020. – URL: <https://mind.ua/openmind/20212156-poboroti-krizu-shcho-potribno-dlya-rozvitku-pidpriemnictva-v-ukrayini>.
12. Sabin S. 3 Reasons Companies Need Intrapreneurship // Entrepreneur. – 2020. – URL: <https://www.entrepreneur.com/article/361089>.

Surovets V.

Master student, NaUKMA

Rajah J. K.

Master student, University of Bergen

MODEL-BASED SOCIOECONOMIC PLANNING OF TOURISM DEVELOPMENT IN DEVELOPING COUNTRIES

In the second half of the 20th century, many countries around the world, like Ukraine, became independent, and most of them faced similar problems. The study examines a hypothetical relatively young country that represents developing countries. For many, the civil war that followed independence and led to democratic rule left the country’s infrastructure severely damaged and a substantial part of the population without access to basic social services. A relevant part of the skilled labor force left the country during the war or right after it.

Tourism is a potentially important sector for the economy of most developing countries. Some of them put significant efforts to either make up a strategy for tourism development or improve their business environment to attract foreign investments into tourism since they consider it as potential (Signé, 2018).

To cover most indicators of the tourism, the following KPI were chosen:

- Tourism share of GDP – value added to real GDP ratio that represents the main performance indicator for both the policy and the tourism sector, as it is the total contribution of travel and tourism to GDP.
- The perceived attractiveness of the country – the main factor directly determining FDI, growth rate of tourists, and prices for them.
- The crowding of hotels factor – an indicator plays the role of limiter since it shows whether the country will be able to accommodate all comers.

There are main assumptions of the model:

- The higher level of attractiveness for tourists, the more FDI flow to the country

for hotel construction (Bezuidenhout & Grater, 2016).

- People already visited the country can tell others about the country on social media, which creates an effect of word of mouth (Femenia-Serra & Gretzel, 2020).

- The more money spent on marketing the more effective it is to raise awareness of the country as a travel destination (Pratt et al., 2010).

- When the country becomes attractive for tourists, it means that demand for visiting this destination increases. According to the economical rule – an increase in demand leads to an increase in prices, average spending per tourist per day will go up if tourists show high demand for travel.

- If the perceived attractiveness of the country increases, the average length of stay also increases, since there are more places to visit, more hotels to stay, and it remains affordable (Barros & Machado, 2010; De Menezes et al., 2008).

The general idea of the model as well as the policy are explained and identified through feedback loops.

- The GDP Growth, reinforcing loop R1, shows how tourism affects the GDP domestically. As there are more tourist arrivals, tourism revenue grows, which increases the value added to the real GDP. The additional GDP contribution allows higher domestic investment in hotels, which subsequently increases the tourist carrying capacity in the country for accommodating even more tourists than before.

- The second reinforcing loop, Tourism Growth, shows the conceptualization of the main strategy for boosting tourism and GDP growth – through the perceived attractiveness of the country. As tourist arrivals increases, we expect more word-of-mouth diffusion that expands the awareness of the country amongst other potential visitors. This in turn promotes the attractiveness of the country as a tourist destination, which attracts more foreign direct investments into hotels for further expanding the carrying capacity for tourism growth.

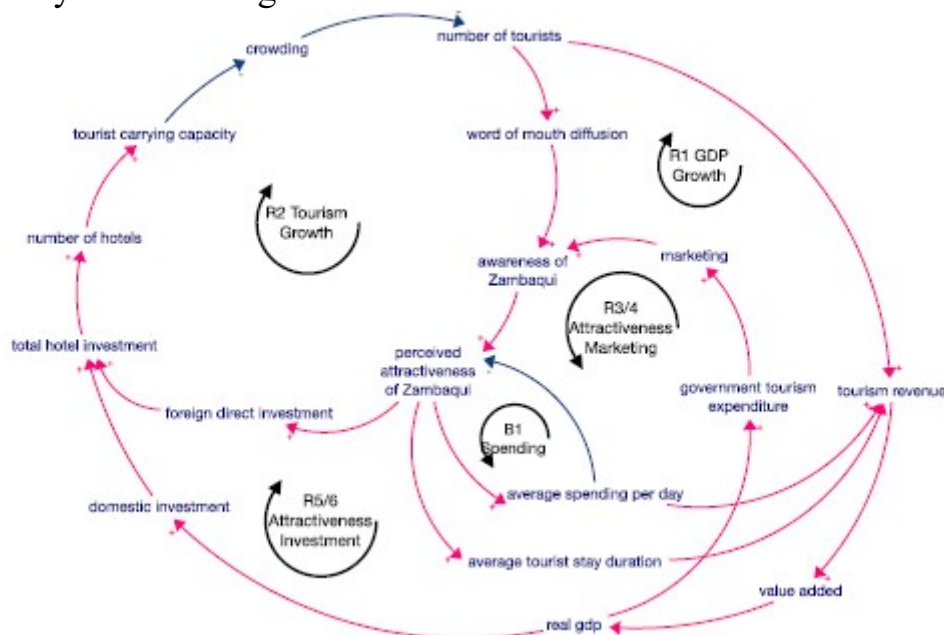

Figure 1. Causal Loop Diagram of Tourism Sector

- The Attractiveness Marketing loops continue reinforcing growth through attractiveness. These loops increase government expenditure on tourism and marketing

to boost the awareness and attractiveness to tourists and investors. As the country becomes more attractive, visitors are more likely to extend their stay duration as well as spend more per day. As a result, tourism revenue and the real GDP grows, which allows for more tourism expenditure.

- Attractiveness also feeds into the domestic investment and therefore tourism growth as Attractiveness Investment loops show. Since the increase in tourism revenue contributes to the real GDP, there will be a higher amount of domestic investment available for hotel construction.

- The key balancing loop is the Spending loop B1, which explains the tourism demand increase cause the average spending price to increase too. However, there is a limit to this reinforcement, since tourists also react to surges in the cost of traveling, which eventually brings down the attractiveness.

As a result of policy, the perceived attractiveness of the country is going to be 0.838 out of 1 by 2030 (Figure 2). It means that more travelers will choose it for their vacation, instead of other popular destinations.

The main result of implemented policy and all effects leads to an increase in tourism share of GDP from 3% to about 10% by 2030 (Figure 3).

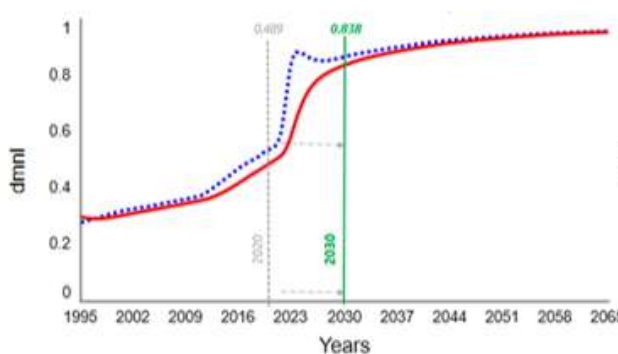

Figure 2. Attractiveness of country

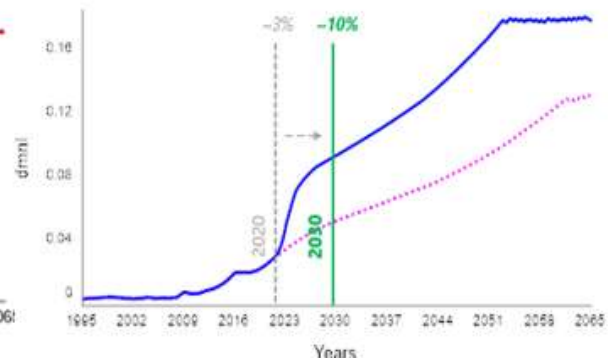

Figure 3. Tourism as Share of GDP

To achieve the target of 10% of GDP by 2030, the government should increase expenditures on tourism and increase the marketing share of expenditures, which will make people know about the country. Being attractive not only for tourists but also for FDI, international hotel chains will enter and make the place for all comers. Offered policy needs a lot of funding and investments, but to use this money appropriately the experienced team of marketers is essential.

References:

1. Barros, C. P., & Machado, L. P. (2010). *The length of stay in tourism*. *Annals of Tourism Research*, 37(3), 692-706. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/248500860_The_length_of_stay_in_tourism
2. Bezuidenhout, H., & Grater, S. (2016). *The dimensions of FDI in the tourism sector in Africa*. Retrieved from https://repository.nwu.ac.za/bitstream/handle/10394/23740/2016The_Dimensions.pdf?sequence=1

3. De Menezes, A. G., Moniz, A., & Vieira, J. C. (2008). *The determinants of length of stay of tourists in the Azores*. *Tourism Economics*, 14(1), 205-222. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/233508254_The_Determinants_of_Length_of_Stay_of_Tourists_in_the_Azores
4. Femenia-Serra, F., & Gretzel, U. (2020). *Influencer Marketing for Tourism Destinations: Lessons from a Mature Destination*. In *Information and Communication Technologies in Tourism 2020* (pp. 65-78). Springer, Cham. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/337989085_Influencer_Marketing_for_Tourism_Destinations_Lessons_from_a_Mature_Destination
5. Pratt, S., McCabe, S., Cortes-Jimenez, I., & Blake, A. (2010). *Measuring the effectiveness of destination marketing campaigns: Comparative analysis of conversion studies*. *Journal of Travel Research*, 49(2), 179-190. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/235601990_Measuring_the_Effectiveness_of_Destination_Marketing_Campaigns_Comparative_Analysis_of_Conversion_Studies
6. Signé, L. (2018). *Africa's tourism potential. Trends, drivers, opportunities, and strategies*. Africa Growth Initiative. Retrieved from <https://www.sipotra.it/old/wp-content/uploads/2018/12/Africas-tourism-potential.-Trends-drivers-opportunities-and-strategies.pdf>

Терпило О. В.
Студентка 2 р.н., НаУКМА

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ COVID-19 ТА ПІСЛЯ

В моєму дослідженні була спроба висвітлення теми управління кредитними ризиками в умовах кризи COVID-19, що може допомогти зрозуміти, в яких напрямках необхідно діяти НБУ та комерційним банкам. Якщо брати до уваги, те, що проблематика дослідження є достатньо новою, то й відповідних напрацювань відомих вчених теж небагато. Проте можна виокремити таких персон як Сорін Таламба, Артем Архангельський, Клей Гайтскілл, Луїс Наріо, Тео Пепанідес, всі вони, зробили вагомі вклади в розвиток цієї теми та глибшого її розуміння багатьма фінансовими структурами. Ними були проаналізовані та узагальнені відповідні практичні та теоретичні питання, що виникали протягом початку та періоду продовження кризи COVID-19. Вони відповіли на питання відносно коротко- та середньотермінових перспектив розвитку кредитних ризиків для банків в нових реаліях. Також, деякі з них працювали над розробкою засобів прогнозування очікуваних кредитних збитків і відповіли на питання того, на що варто орієнтуватися фінансовим установам при оновленні ризиків. Також, існує фактор, який раніше був другорядним, але в нових умовах став першочерговим для розгляду – це зміна поведінки клієнта. Дмитро Алєєв зробив великий вклад в усвідомлення Оцінювання SICR з умовою кореляції відносно

зміни поведінки клієнта та ймовірності дефолту для колективних чи окремих фінансових інструментів.

В результаті проведеного дослідження зроблено наступні висновки та рекомендації:

1. Важливим є розподіл і подальший контроль кредитних ризиків для різноманітних портфелів: контроль кредитного ризику для корпоративних клієнтів та клієнтів малого і середнього бізнесу, контроль кредитного ризику для роздрібних позичальників.

2. Провідні зміни відобразилися саме у включенні інформації економічного впливу COVID-19 підприємствами. Рекомендовано враховувати наступні фактори: міру економічного впливу на окремих клієнтів чи регіонів, діяльність урядів спрямовану на усунення наслідків COVID-19 та на загальну відсутність лояльності до інвестування.

3. Такі якісні фактори як запити на відтермінування платежів, утримання готівки, збільшення лімітів кредитних карток можуть слугувати показниками, які варто включати до оцінювання та подальшого вимірювання.

4. Банківським установам необхідно зосередити увагу на розробці нових методів менеджменту кредитним ризиком, це дасть можливість формувати свою культуру та репутацію в найближчі роки. Переважна більшість банківських установ залучає механізм кредитування, що полягає в об'єднанні секторно-орієнтованого підходу та аналізу даних. Таким чином, впровадження нових структур буде каталізатором подальшого розвитку прогресивних технологій в банківській сфері.

Список використаних джерел:

1. Managing and monitoring credit risk after the COVID-19 pandemic [Електронний ресурс] / Efstathia Koulouridi, Sameer Kumar, Luis Nari та ін.]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mckinsey.com/business-functions/risk/our-insights/managing-and-monitoring-credit-risk-after-the-covid-19-pandemic#>.

2. Алєєв Д. Як був переоцінений кредитний ризик позичальників та інших боржників? [Електронний ресурс] / Дмитро Алєєв. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2020/04/covid-19-financial-instruments-2b.html>.

3. Gaitskill C. Credit risk: Managing the impact of Covid-19 [Електронний ресурс] / Clay Gaitskill // 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://advisory.kpmg.us/articles/2020/credit-risk.html>.

4. Guerrieri F. How COVID-19 is changing credit risk models [Електронний ресурс] / Federico Guerrieri. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ey.com/en_gl/covid-19-financial-services/how-covid-19-is-changing-credit-risk-models.

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день інвестиційна діяльність є дуже важливим елементом економіки України та інших держав. Вона є одним із основних факторів економічного та соціального зростання країни, впливає на зріст ВВП та прибутковість держави. А безпосередній процес залучення інвестицій пов'язаний саме з інвестиційною привабливістю об'єкта інвестування. Тобто чи буде вкладати інвестор кошти в підприємство чи ні, переважно залежить саме від оцінки рівня його інвестиційної привабливості. Наявність такої інформації дає можливість інвесторам оцінити підприємство з точки зору його перспективності, надійності, його стану, і сформулювати уявлення стосовно результатів, яких можна очікувати від вкладання та використання коштів.

Розглянемо як різні вчені трактували сутність визначення поняття «інвестиційна привабливість підприємства».

Вчені англо-американської школи економіки, такі як Ю.Брігхем, У. Шарп, Л.Гапенські, Марковиць, Т.Коупленд, Ф.Дж. Фабоцци трактують інвестиційну привабливість підприємства як максимізація добробуту акціонерів, яка відображається у зростанні ціни акції.

Бланк І.О. визначає інвестиційну привабливість розглядаючи фінансовий стан підприємства як «інтегральну характеристику окремих об'єктів потенційного інвестування з позицій перспективності розвитку, обсягів та перспектив збуту продукції, ефективності використання активів, їх ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності» [1, с.400]

Нападовська І.В вважає, що інвестиційна привабливість - це сукупність потенційних варіантів вкладання коштів з ціллю отримання економічних вигід у майбутньому як наслідок результатів минулої господарської діяльності потенційного об'єкта інвестування, що суб'єктивно оцінюється інвестором [2, с. 57].

Отже, як бачимо, трактування поняття інвестиційної привабливості досить різноманітне і розглядається різними вченими зовсім з різних сторін. Перш ніж перейти до розглядання методики оцінки інвестиційної діяльності підприємства, слід зазначити, що на сьогодні не існує єдиного методу оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Тобто кожен інвестор обирає такий метод, який відповідає цілям його інвестування.

Дослідженням цієї проблеми займалися такі вчені: Алексєєв А.А., Вініченко І.І., Великоіваненко Г.І., Веретенникова О. В., Гвоздецька І. В., Дацишин, Дудка Т. В., Лєснікова М. В., Лисенко М. Д., Мешков А. В., Нечипорук О.В., Прибиткова Г.В., Сталінська О. В., Староверова Е.Н., Супрун С. В., Тридід О.М. та інші, але поки не запропоновано єдиної, загальноприйнятої, простої у застосуванні форми.

Загалом усі відомі методи оцінки інвестиційної привабливості можна розподілити за трьома підходами: витратним, дохідним, ринковим.

При витратному підході, найчастіше оцінюється сукупність тих активів, які необхідні для виготовлення продукції або послуг, а також обсяг коштів, що необхідні для створення компанії аналогічного профілю. На основі отриманих результатів, інвестор і приймає рішення щодо майбутніх інвестицій.

Багато вчених для визначення результату вкладання інвестицій використовують дохідний підхід при оцінці інвестиційної привабливості. Він будується на основі прогнозів очікуваних доходів, оскільки однією з найважливіших задач, що ставить інвестор, є вибір саме тих підприємств, які зможуть забезпечити високу ефективність інвестицій.

При ринковому підході першим кроком відокремлюють найбільш значимі ознаки, які є загальними для всіх підприємств, що аналізуються і відображають найважливіші для інвестора види та способи діяльності оцінюваних підприємств. Наступним кроком є порівняння схожих показників усіх підприємств, і виставлення підсумкових рейтингових оцінок. І, відповідно, що більше значення рейтингової оцінки, то вищий рівень інвестиційної привабливості. [3]

Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність можна розкласти на 4 рівні:

- 1) фактори, що впливають на макрорівні;
- 2) фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на регіональному рівні (рівень індустріалізації регіону, його інвестиційна привабливість, історично сформована спеціалізація, ефективність проведеної регіональної інвестиційної політики, та ін);
- 3) фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на галузевому рівні;
- 4) фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на мікрорівні (рівень менеджменту в комерційній організації, якість і конкурентоспроможність продукції, перспективи розвитку комерційної організації, ефективність функціонування і фінансовий стан підприємства та ін);

Слід зазначити що визначальними є ті, що впливають саме на макрорівні. Їх можна поділити на такі групи:

- економічні (темпи розвитку національної економіки (темпи зростання ВВП, внутрішній національний продукт (ЗПС), національний дохід); економічну політику держави; темпи інфляції; ставку відсотка по кредиту; інвестиційні ризики; рівень інтеграції національної економіки у світову; рівень розвитку фондового ринку та ін);
- нормативно-правові (якість і стабільність законодавчої бази у сфері інвестиційної діяльності, захисту прав власності, захисту інтересів інвесторів, монополізації, законності та правопорядку та ін);
- соціальні (соціальна обстановка в країні; рівень якості життя населення; демографічна ситуація в країні; освітній ценз населення; тривалість життя; рівень безробіття та ін.);
- політичні (політична обстановка в країні, політична обстановка в світі; міждержавні відносини з іншими країнами та ін);

- адміністративні (ще називають бар'єрами, тобто різноманітні перешкоди чиновників на різних рівнях по реалізації інвестиційних проектів і ведення бізнесу);

Також фактори можна ділити на позитивні та негативні, об'єктивні (чинники, виникнення яких не пов'язане з людською діяльністю, а обумовлене, наприклад, природними явищами) та суб'єктивні (чинники, виникнення яких пов'язане і обумовлене людською діяльністю, зокрема, управлінської і творчої), тимчасові та постійні [5].

Значний вплив на інвестиційну діяльність має також й інвестиційний клімат, тобто сукупність соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних умов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу галузь промисловості країни.

Для оцінки інвестиційної привабливості підприємства найчастіше досліджуються саме фінансові показники компанії. Основними показниками є:

- ліквідність – показник, що описує наскільки швидко активи трансформуються у грошові кошти за необхідності;
- майновий стан – характеризує частку оборотних і необоротних коштів в майні підприємства;
- ділова активність – показник, який описує фінансові процеси на підприємстві, які в свою чергу впливають на прибуток підприємства;
- фінансова залежність – показує залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і чи можливе існування об'єкта без додаткових коштів;
- рентабельність – відображає те, наскільки ефективно підприємство використовує свої фінансові можливості.

При оцінці інвестиційної привабливості враховуються також такі фінансові показники: забезпеченості ресурсами, рентабельність продукції, чисельність персоналу, рівень завантаження виробничих потужностей, знос основних засобів, наявність основних і виробничих фондів тощо.

Нефінансові показники відображають суть процесів, стан ресурсів, інтенсивність їх використання.

Класифікують нефінансові показники за функцією чи групою процесів підприємства, яка з їх допомогою аналізується:

- Виробництво (вихід готової продукції; відсоток браку; час, витрачений на одиницю продукції; число і час простоїв; час на переналагодження; план-фактний аналіз витрат ресурсів (електрики, сировини, води, людино-годин); число рекламацій.)
- Постачання (показники своєчасності і повноти виконання заявок, оборотність запасів в днях, якість поставлених матеріально-технічних ресурсів і, відповідно, число повернень і рекламацій постачальникам.)
- Продажі (число і динаміка покупців, позицій в чеку, додаткових продажів, повторних продажів, число продажів на одного продавця, на метр квадратний торгової площі, на погонний метр полки і т.п.);

- Логістика (відсоток завантаження транспорту, ступінь задоволеності замовника, термін доставки, число затримок, псування товару при доставці і т.п.);

- Просування (частка ринку, кількість дзвінків / переходів на сайт / підписок на розсилку, конверсія показів в кліки (CTR), число лайків і репоста ролика в соціальних мережах, впізнаваність бренду, індекс споживчої лояльності (NPS));

Слід виділити ще й показники, які характеризують стан і структуру ресурсів:

- Обладнання (його стан аналізується з використанням таких нефінансових показників як потужності і відсоток їх завантаження, змінність, відсоток справного обладнання, частка власного обладнання / транспорту, витрати енергії, масла, палива на одиницю обладнання, число ремонтів за період, відсоток зносу);

- Персонал (для аналізу цього показнику беруть дані про чисельність співробітників; продуктивності праці; результати щорічної атестації співробітників, середній вік; і т.п.);

- Сировина (залишки на складі в розрізі номенклатури, норми витрачання сировини на готову продукцію та фактичні витрати, норма відходів та ін [6].

Отже, інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність характеристик його фінансово-господарської та управлінської діяльності, перспектив розвитку та можливостей залучення інвестиційних ресурсів. Існує декілька методів аналізу інвестиційної привабливості, який можуть обрати інвестори. Етап аналізу є надзвичайно важливим, адже саме він впливатиме на рішення інвестора. Інвестиційна привабливість визначається великим різноманіттям факторів, значення яких змінюється залежно від цілей інвесторів; виробничо-технічних особливостей підприємства, у яке інвестуються кошти; економічного розвитку підприємства у теперішньому часі, у минулому, а також очікуваного економічного розвитку. Слід брати до уваги окрім загального інвестиційного клімату також й специфічні особливості безпосередньо самого проекту, ступені розвитку даної держави. Взаємозв'язок між фінансовими та нефінансовими показниками є дуже тісним. Зміна в одному виді показників буде впливати на інші показники і це в свою чергу буде впливати на загальний рівень інвестиційної привабливості. Позитивна оцінка буде сприяти притоку інвестицій до підприємства від інвесторів, підвищить гарантію вкладення коштів та сприятиме загальному розвитку як окремого підприємства так і країни загалом.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. - К.: МП «ИТЕМ» ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995 – 448 с.
2. Нападовська І.В. Теоретичні та методичні аспекти дослідження інвестиційної привабливості України // Вісник ДонДует №4(28). - 2005.- С.55-61.
3. Буднікова Ю. Методика оцінки інвестиційної привабливості підприємств, 2012 – с. 5.
4. Вірянська О.В. Оцінка інвестиційної привабливості, 2016 - с.115.

5. Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність і ефективність інвестицій – URL: https://studme.com.ua/199207286846/investirovanie/factory_vliyayuschie_investitsionnyu_deyatelnost_effektivnost_investitsiy.htm.

6. Кочешков А. Нефинансовые показатели деятельности компании. – URL: <https://upr.ru/article/nefinansovye-pokazateli/>.

Філатов В. Ю.

Аспірант кафедри фінансів, НаУКМА

МОНІТОРИНГОВА ФУНКЦІЯ КРЕДИТНОГО РЕЄСТРУ В УКРАЇНІ

З 1 січня 2019 року усі українські банки подають інформацію про позичальників фізичних осіб та юридичних осіб до Кредитного реєстру Національного банку України (далі – НБУ). Станом на початок 2021 року в ньому вже наявна інформація про більш ніж 50 тисяч боржників-фізичних осіб та 30 тисяч боржників юридичних осіб – це позичальники, які мають позики на суму більшу ніж 100 мінімальних заробітних плат.

Оцінити ефект від впровадження Кредитного реєстру (далі – КР) в Україні на кредитну політику банків доволі важко. На ринку вже досить довгий час присутні Бюро кредитних історій (далі – БКІ), які в більшості випадків надають необхідну інформацію. Враховуючи високий поріг мінімальної суми, ефект можна оцінити лише в довгостроковій перспективі. З регулятивної ж точки зору впровадження КР – це потужний інструмент для моніторингу та макропруденційної політики, адже тепер НБУ має всю необхідну інформацію про всіх боржників, кредити яких вище порогу.

1. Кредитний реєстр в інших країнах. В інших країнах, як в Європі так і в світі, впровадження КР мало різний вплив. Це залежало і від розміру ринку, і від особливостей країни, культури, від потужності наявних БКІ та порогом самого КР.

З однієї сторони саме впровадження КР завжди впливало на кредитний ринок. Зокрема дослідники Ralph De Haas, Matteo Millone, Jaap Vos (2016) на основі даних з Боснії і Герцеговини показали, що впровадження КР зменшило реальний кредитний ризик для нових кредитів, а також зменшило процентну ставку для повторних клієнтів з гарною історією. Allen N. Berger та інші (2011) оцінили ефект застави на кредитну політику та дійшли висновку, що дані з КР допомогли чітко розмежувати ефект застави від інших ефектів. Однак, Vennardo та інші (2010) показали, що у випадку не великої волатильності цін на заставу впровадження централізованого КР збільшує доступність кредиту.

З іншої сторони моніторингова функція КР може суттєво збільшити ефективність регуляторної політики НБУ. Дослідники з Банку Франції Dietsch та Welter-Nicol (2014) зокрема дослідили, як запровадження окремих рівнів Loan to value (LTV) та Debt service to income (DSTI) вплинуло на якість нових кредитів. В свою чергу, Uluc та Wieladeck (2015) оцінили ефект впровадження контрциклічного буферу капіталу на іпотечні кредити. Зокрема, автори показали,

що збільшення вимог до капіталу на 100 базисних пунктів призводить до зменшення середнього обсягу кредиту на 5.4%.

Колеги з Національного банку Чехії використовують КР регулярно для широкого діапазону задач. Зокрема Конеšný та інші (2015) наводять приклади використання: моніторинг рівня дефолтів, індикаторів кредитних стандартів, співвідношення непрацюючих кредитів до всіх кредитів, а також моніторинг класифікації боржників поміж банків.

2. Моніторингова функція КР в НБУ. Відповідно до стратегії макропруденційної політики КР – це одне з чотирьох джерел інформації про боржників-фізичних осіб. Більше того, це єдине джерело, яке містить інформацію на рівні боржників, а не на агрегованому рівні.

Ціль макропруденційної політики – попередити накопичення системних ризиків заради збереження фінансової стабільності. Для ефективного досягнення і контролю, ціль поділяється на проміжні цілі (відповідно до стратегії макропруденційної політики): 1) обмеження та недопущення надмірного зростання кредитування та боргового навантаження; 2) обмеження та недопущення дефіциту ліквідності та значного розриву між строками активів та пасивів; 3) підвищення стійкості фінансової інфраструктури; 4) обмеження прямої і непрямой концентрації ризиків; 5) обмеження системного впливу викривлених стимулів з метою зниження морального ризику.

КР може бути особливо цінним в контексті першої, четвертої та п'ятої проміжних цілей. Це може відбуватися зокрема через впровадження буферів капіталу, калібрації ваг ризику, впровадження вимог щодо LTV, DSTI, а також калібрації діапазонів ймовірності дефолту (probability of default – PD) та втрат у разі дефолту (loss given default – LGD) в рамках Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 (зі змінами) (далі – Положення 351).

Інформація з КР також може бути використана для формування методології стрес-тестування банківської системи, зокрема параметрів кредитного ризику.

Кожен з запропонованих інструментів може реалізуватися по різному. Для одних буде достатньо простого статистичного моніторингу, а для інших необхідно розробляти окремі моделі.

2.1. Калібрація контрциклічного буферу капіталу. Класичний підхід для калібрації контрциклічного буферу капіталу – це знаходження різниці між темпами зростання портфелю та значенням тренду, тобто знаходження так званого «Basel gap». Проте в країнах де рівень закредитованості економіки значно нижче потенціалу, спиратися на один індикатор не коректно. Зокрема додатковими інструментами може слугувати розподіл кредитів за класами та за рівнем доходу. Ці дані наявні в КР.

2.2. Вимоги до DSTI, LTV. Через високий поріг кредити в КР в більшості під заставою нерухомості. Тож, цю інформацію можна вважати репрезентативним джерелом про реальний рівень DSTI та LTV. НБУ в режимі реального часу може знаходити середні, медіанні рівні по системі. Окрім цього,

регулятор може будувати розподіл за персентилями, що є більш цінно з точки зору макропруденційної політики. Динаміка такого розподілу (зміна нахилу розподілу в одну чи іншу сторону) може впливати на зміну макропруденційних вимог.

Більше того, дані з КР можуть бути використані для оцінки рівноважного рівня DSTI та LTV. Адже занадто жорсткі вимоги можуть штучно уповільнювати темп розвитку іпотечного кредитування, а занадто м'яккі вимоги можуть спровокувати накопичення системних ризиків.

3. Калібрація діапазонів PD та LGD. Відповідно до Положення №351 банки оцінюють PD та LGD у визначених діапазонах. Для того, щоб відкалібрувати ці діапазони для іпотечних кредитів, можна використовувати дані з КР.

Для калібрації цих значень може бути використана скорингова модель. По-перше, модель допоможе виявити найбільш впливові фактори на рівень дефолту. По-друге, на основі реального рівня кредитного ризику оцінити оптимальний діапазон PD та LGD для кожної з підгруп.

Висновки. КР дійсно є ефективним інструментом моніторингу ризиків банківської системи. Це, зокрема, підтверджують дослідження Банку Франції, Національного банку Чехії.

На сьогодні ж реєстр в Україні ще не є потужним інструментом як для впливу на кредитний ринок, так і на регуляторну політику. Проте зі збільшенням бази кредитів, з потенційним зменшенням порогу для реєстру статус-кво може змінитися. На сьогодні особливу роль КР може відігравати в розвитку іпотечного кредитування. Низька база створює нові виклики для регулятора. Адже накопичення системних ризиків може відбуватися достатньо швидко, реагувати ж необхідно відповідно.

Список використаних джерел:

1. Bos, J. W., De Haas, R., & Millone, M. (2016). Show me yours and I'll show you mine: sharing borrower information in a competitive credit market. BAFFI CAREFIN Centre Research Paper, (2015-8).
2. Berger, A.N., Scott Frame, W., Ioannidou, V. (2011). Tests of ex ante versus ex post theories of collateral using private and public information. Journal of Financial Economics 100(1), 85-97.
3. Uluc, A., and Wieladek, T. (2015). Capital requirements, risk shifting and the mortgage market, Bank of England working papers 572, Bank of England.
4. Dietsch, M. and Welter-Nicol, C. (2014). Do LTV and DSTI caps make banks more resilient?, Débats économiques et financiers N°13, Banque de France ACPR.
5. Bennardo, A., Pagano, M., Piccolo, S. (2015). Multiple bank lending, creditor rights, and information sharing. Review of Finance 19, 519-570.
6. Konečný, T., Plašil, M., Rusnák, M., and Řežábek, P. (2015). Use of the Czech Central Credit Register for Financial Stability Purposes, Czech National Bank Financial Stability Report 2014/2015.
7. Стратегія макропруденційної політики (2018). Національний банк України.

ПРИВАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Наразі в Україні за даними Фонду державного майна налічується 3733 державні підприємства, з яких 1200 визнані такими, що збанкрутіли [1]. Щорічно держава отримує великі збитки, створені потребою підтримки життєдіяльності неефективних підприємств, які входять до державної власності.

Передумови. Перед початком ринкової трансформації економіка України мала риси тотальної державної монополії. Для приватизації державного майна необхідний великий обсяг фінансового ресурсу, тому через неможливість вільних капіталовкладень та відсутність необхідної законодавчої бази приватизація в Україні просувалася повільно і надалі залишається однією з основних проблем сучасної економіки.

Приватизація в Україні, насамперед, є способом структурної перебудови економіки, стабілізації та забезпечення економічного зростання. Приватизація на мікрорівні підвищує ефективність та продуктивність, зростає якість товарів та послуг, розширюються можливості вибору споживачів, ринкова конкуренція знижує вартість та збільшує прибуток фірми за рахунок впровадження нових технологій та підходів; скорочується політичне втручання, з'являються конкуренція, реінвестиції, більша підзвітність та механізми контролю для забезпечення співвідношення ціни та якості. На макрорівні приватизація генерує прямі надходження від продажу активів; розвиває капіталізацію місцевих фондових ринків за переліком нових компаній; і, перш за все, покращує державний фінансовий стан, сприяє зменшенню безробіття та економічному зростанню, усуваючи неефективні витрати, зменшуючи необхідність до запозичень та процес витіснення, залучаючи іноземні інвестиції та отримуючи нові доходи від податків на прибуток підприємств.

Необхідність управління великою кількістю підприємств державної власності веде до неефективного управління та, як наслідок, збитковості підприємств або цілих галузей. Підтвердженням цьому є результат аудиту звітності 142 державних підприємств за 2018 рік. За результатами дослідження 46 відсотків з досліджуваних підприємств не змогли виконати фінансовий план. 6 із 13 досліджуваних підприємств лісогосподарської галузі задекларували доходи, що не перевищували 10000 грн [2]. Загалом топ-10 найзбитковіших підприємств, що належать до вугільної, енергетичної галузей, завдали державі збитків на загальну суму 3 075 562 тис. грн. (табл.1).

Таблиця 1. Збитковість підприємств

Назва підприємства	Збиток, тис. грн.
ПАТ "Державна продовольчо-зернова корпорація України"	1 497 452,00
ДП "Львіввугілля"	457 057,00
ДП "Первомайськвугілля"	302 187,00
ДП "Криворізька теплоцентраль"	299 132,00
ДП "Торецьквугілля"	291 716,00
АТ "Херсонська теплоелектроцентраль"	100 289,00
ДП "Бердянський морський торговельний порт"	-42 615,00
ПАТ "Миколаївська теплоелектроцентраль"	-38 302,00
ПрАТ "Гніванський завод спеціалізованої продукції"	27 527,00
ДП "Ренійський морський торговельний порт"	19 285,00

Такі дані демонструють необхідність кардинальних змін управлінського підходу до державних підприємств.

Варто зазначити, що в сьогоденні реаліях приватизація - є одним із основних інструментів для закінчення ринкової трансформації економіки України, що стимулюватиме економічне зростання і підвищуватиме ефективність роботи приватизованих підприємств, а також забезпечуватиме інвестиційні можливості держави та сприятиме вирішенню багатьох проблем соціальної сфери. Подальша приватизація у довгостроковій перспективі сприятиме розширенню класу підприємців, що будуть зацікавлені у розвитку своїх підприємств та загального економічного зростання. Приватизація – це складний і суперечливий процес, який має свої глибокі властивості, що пов'язані з кардинальною зміною соціальної структури та зміною соціально-економічного ладу в Україні [3].

Висновки. На основі очікувань розвитку економіки України, потрібно активніше впроваджувати приватизацію, вільні економічні відносини на засадах конкуренції з метою пошуку нових ефективних власників та завершення ринкової трансформації економіки.

Утім, потрібно пам'ятати, що є низка підприємств, що не підлягає приватизації. За офіційним визначенням Фонду державного майна до таких підприємств належать: такі, що забезпечують безпеку, природні монополії та такі, що мають важливе значення для суспільства або чийі послуги/товари не можуть виконуватися приватним бізнесом [4]. Ці складові державної власності мають велике стратегічне значення для держави, тому потребують індивідуального підходу та відповідального керування з урахуванням інтересів суспільства, що має забезпечувати держава.

Для забезпечення успішної приватизації необхідно пам'ятати про всі наслідки для економіки та суспільства у контексті українських реалій. Поінформованість серед членів суспільства та прозорість процесу є головними чинниками успіху приватизації та є пріоритетом для держави.

Список використаних джерел:

1. Який стан державних підприємств // Про приватизацію. Фонд державного майна України. – Режим доступу: <https://privatization.gov.ua/about-us-pro-privatyzatsiyu/>.
2. Генератори збитків: як працюють державні підприємства / А. Химичук // Економічна правда. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/03/31/658781/>.
3. Приватизація державного майна як шлях виходу з кризи / В. Блага, І. Марченко, Г. Кобзарєва // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/>.
4. Що не будуть приватизувати // Про приватизацію. Фонд державного майна України. – Режим доступу: <https://privatization.gov.ua/about-us-pro-privatyzatsiyu/>.

Черкасова М. В.

Аспірант кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету (ОНЕУ)

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Карантинні обмеження через COVID-19 змінили не тільки повсякденне життя людей, їх звички та пріоритети. Найнебезпечнішим глобальним викликом є можлива фінансово-економічна криза внаслідок цієї епідемії. Цей новий виклик змусив представників бізнесу, фінансового сектору, регуляторів шукати більш гнучкі підходи до вирішення питань, передусім за рахунок використання інноваційних цифрових технологій.

Сьогодні діджиталізація розвивається дуже швидко, оскільки банки і клієнти зрозуміли, що можуть працювати та проводити операції віддалено в безпечний та ефективний спосіб. Величезну роль у забезпеченні цієї трансформації відіграють інформаційні технології. Саме вони в умовах глобалізації стають найважливішим інструментом науково-технічного та соціально-економічного розвитку суспільства загалом.

Поступово зростає конкуренція з боку нових цифрових учасників ринку, які створювали виклики традиційній моделі банківського бізнесу ще до пандемії. Сьогодні FinTech–провайдери України працюють у таких напрямках: платежі та грошові перекази – 31,6%; технології та інфраструктура – 19,3%; кредитування – 14%; маркетплейси – 7%; іншуртех – 5,3%; діджитал і необанки – 5,3%;

управління фінансами – 5,3%; мобільні гаманці – 5,3%; блокчейн – 3,4%; криптовалюта – 1,75%; регтех – 1,75% [1, с. 179]. Зрештою, у фінансовому секторі з'явилися та поширилися нові бізнес-моделі (краудфандингові платформи, платформи p2p – кредитування), що радикально змінило ринок фінансових послуг багатьох розвинених країн. У Сполучених Штатах компанії, що займаються фінансовими технологіями, або FinTech, зробили важливий прорив в іпотечному кредитуванні та приватних позиках. А на ринках, що розвиваються, “BigTechs” – великі цифрові платформи, такі як Alipay у Китаї – уже домінують у деяких сегментах ринку, таких як системи платежів. Так чи інакше ринок інформаційних технологій – один із таких, що найбільш динамічно розвивається.

В останні кілька років банківський сектор в цілому, і особливо найбільші банки, вкладають значні кошти в розвиток цифрової трансформації, що зумовлено перевагами клієнтів, наявністю добре розвиненого сектора інформаційних технологій і значною конкуренцією. Це дозволяє банкам краще управляти ризиками, пов'язаними з впровадженням нових технологій [2]. Ймовірно, ми вже на порозі ери цифрових фінансів. Отримання банківських послуг через Інтернет або використання мобільного додатку для проведення операцій замість відвідування відділення банку, онлайн-покупки з доставкою додому, все більш активне використання безконтактних карт – це лише кілька прикладів цифрової трансформації. Провідні банки активно застосовують інноваційні технології: використання чат-ботів для надання підтримки клієнтам, щоб знизити витрати на колл-центри; використання штучного інтелекту для підвищення швидкості обробки інформації і якості аналізу даних, а також для забезпечення кращої тарифікації банківських продуктів.

Цього року фінансовий ринок отримав можливість впровадження інструментів для віддаленої ідентифікації клієнтів. Це є особливо актуальним в умовах пандемії, оскільки мінімізує соціальні контакти громадян та допомагає зберегти здоров'я. Крім того, Національний банк активно розвиває державну систему віддаленої ідентифікації Bank ID НБУ. Клієнти вже 23 банків-учасників системи мають можливість отримувати віддалені цифрові послуги як у державному секторі, так і комерційному [3].

Одним із перспективних кроків трансформації банківської системи є імплементація концепції відкритого банкінгу (Open Banking) в Україні. Банки повинні будуть відкрити свої API для інших надавачів платіжних послуг. Іншими словами, надати можливість підключатися до інтерфейсів банківських сервісів, обмінюватися з ними даними, кожному учаснику ринку, який надає платіжні послуги і має на це дозвіл регулятора.

Разом з тим проблеми безпеки, недостатньо високий рівень розвитку інфраструктури і законодавства, слабка довіра до судової системи є факторами, що сповільнюють впровадження інновацій в банківському секторі. Головним питанням залишається безпека проведення платежів та захист персональних даних клієнта. Саме тому, Національний Банк України буде впроваджувати посилені вимоги до інформаційної безпеки і жорстко контролюватиме їх дотримання.

Сьогодні роль банків на фінансовому ринку важко переоцінити. Їхня головна перевага – це довіра клієнтів. Українці довіряють банкам свої кошти, маючи впевненість у їхньому збереженні та примноженні. Нове регулювання передбачає постійний пошук кращих рішень для клієнта та стимулювання інновацій. Одним з першочергових завдань, які стоять перед вітчизняними банками на цьому етапі їх розвитку, є налагодження взаємовигідних довгострокових партнерських відносин з клієнтами, що пов'язано з необхідністю в сучасних умовах боротися практично за кожного споживача.

Список використаних джерел:

1. Баранова В. Г. Банківські інноваційні технології: проблеми та перспективи впровадження. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 40. С. 177–181.
2. Карчева Г. Т. Фінансовий стан банків України в умовах загрози світової фінансово-економічної кризи / Г. Т. Карчева // Ефективна економіка. 2020.–№3.–<http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/about/refactoring/develop-strategy>.

Шаблієнко А. Ю., Яворська С. М.
Студентки 2 р.н., НаУКМА

ВПЛИВ ФЕЙКОВИХ НОВИН НА КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ

Ринок криптовалют залишається нестабільним та не цілком дослідженим, тому він знаходиться під впливом засобів масової інформації, від яких певною мірою залежить курс віртуальних валют. Негативні новини навколо криптовалют можуть спричинити її раптовий крах. Через глобалізацію, ринок криптовалют легко піддається спекуляціям через фейкові новини, що може суттєво впливати на готовність інвесторів вкладати власні кошти. Фейкові новини щодо віртуальних валют в основному поширюються через сайти, що імітують веб-сторінки достовірних медіа: підроблені Twitter-акаунти впливових людей, Telegram канали, рекламу в Facebook, яка просуває фальсифіковані статті. Регулювання криптовалют не є до кінця контрольованим на законодавчому рівні, отже відсутні правові норми, які б змогли врегулювати ситуації, пов'язані з дезінформацією щодо віртуальних валют [1, 3].

Існує спеціально запущений провідний сайт The Currency Analytics для того, щоб звільнити поточні крипто-медіа від фальшивих новин. Валютна аналітика обладнана для надання криптоіндустрії найбільш достовірних та етичних звітів про новини, які допоможуть інвесторам та трейдерам прийняти обґрунтоване рішення. Новий крипто-токен ТСАТ має на меті протегування етичних та професійних крипто журналістів, які будуть поширювати виключно справжні новини про криптовалютний ринок. Керування токеном ТСАТ належить унікальному REAL протоколу: справжні новини, написані професійними журналістами; новини лише на основі достовірних фактів;

атрибутивні новинні звіти, які ретельно перевіряються перед публікацією; останні новинні звіти, які можуть внести певний позитивний і довгостроковий внесок у спільноту криптоінвесторів [2].

Однак, криптовалюти є новим грошовим агрегатом, тому організація процедури стягнення податків з їх обороту знаходиться на початковій стадії. Економічно орієнтований підхід передбачає інтеграцію крипто індустрії в економіку держави та забезпечення належних умов для її розвитку. Держава натомість не створює спеціального законодавства, а тільки вносить відповідні зміни до актів, що вже регулюють фінансову діяльність у країні [4].

У випадку США держава активно здійснює регулювання криптовалюти. Управління податками в цій країні довірено «Службі внутрішніх доходів» (IRS). Вона визначає криптовалюту як майно, а не валюту, і застосовує відповідне оподаткування. Відповідно до цього: криптовалюта є об'єктом федерального прибуткового податку і податків на заробітну плату; інформація про транзакції, здійснені в криптовалютах, повинна подаватися до відповідних контролюючих органів; доходи, отримані фізичною особою в криптовалютах повинні бути задекларовані. У декларації потрібно вказувати доларовий еквівалент кожної транзакції. Додатково до цього, в деяких штатах компанії з криптовалютним профілем повинні отримувати від місцевої влади ліцензію на здійснення діяльності. У США наявні такі компетентні органи, що здійснюють контроль криптовалютної діяльності: мережа по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network) – орган, що регулює видає ліцензії на здійснення діяльності з переказу криптовалют; служба внутрішніх доходів США - регулює питання оподаткування [4].

У серпні 2017 року Національному банку України та Міністерству фінансів України, складна природа криптовалют не дозволяла визнати їх ані грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом. З цією метою регулювання ринку криптовалют в Україні в січні 2019 року Міністерством фінансів України було створено робочу групу, до членів якої було включено адвокатів, бізнесменів, власників «Bitcoin-ферм», які мали можливість висловити свою думку щодо оподаткування криптовалюти в Україні. При наданні ж послуг, що стосуються фінансових віртуальних активів, необхідним є отримання ліцензії відповідного регулятора — Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку чи Національного банку України [5].

Найбільш доречним класифікатором виду економічної діяльності для криптовалюти є «Інші види грошового посередництва». Україна обрала стратегію розробки спеціального законодавства для регулювання ринку віртуальних активів. Обраний підхід сформує комфортні умови для роботи компаній і підприємців. Водночас міністерство фінансів стимулюватиме розвиток інновацій всередині країни. У довгостроковій перспективі легалізація ринку віртуальних активів та прийняття закону "Про віртуальні активи" виведе Україну з периферії високотехнологічної галузі на передові позиції міжнародного криптовалютного ринку [5].

У зв'язку із тим, що багато років криптовалюту не вважали надійним об'єктом інвестування та спрямування коштів, держави не були впевнені у її стабільності та необхідності створення законопроектів для її оподаткування. Курс криптовалют неодноразово піддавався впливу фейкових новин та був об'єктом спекуляцій на біржі під час свого становлення. Тому із становленням ринку криптовалют одним із факторів, чому віртуальну валюту не визнавали на законодавчому рівні, були фейкові новини. Проте, чим більш дослідженим ставав крипто ринок, тим більше це спонукало держави розробляти відповідний регулюючий апарат, відповідно віртуальна валюта стала значно менше піддаватися впливу неекономічних чинників, зокрема фейкових новин. В свою чергу це приваблює додаткові іноземні інвестиції та сприяє укріпленню криптовалюти, як віртуального методу розрахунку.

Список використаних джерел:

1. Mac R., Lytvynenko J. Here's how scammers are using fake news to screw with Bitcoin investors [Електронний ресурс]/ Ryan Mac, Jane Lytvynenko. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.buzzfeednews.com/article/ryanmac/heres-how-scammers-are-using-fake-news-to-screw-with-bitcoin>
2. Fake news posing serious threat to Crypto Industry [Електронний ресурс]/ – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbesindia.com/article/brand-connect/fake-news-posing-serious-threat-to-crypto-industry/62197/1>
3. Banks spread fake news stories about Bitcoin and other cryptocurrencies to 'restore the status quo' [Електронний ресурс]/ – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mirror.co.uk/tech/banks-spread-fake-news-stories-11107961>
4. Дем'янюк М. Як в світі регулюють криптовалюту і коли цього очікувати в Україні [Електронний ресурс]/ Максим Дем'янюк. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/12/1/668690/>
5. Серeda А. Оподаткування операцій з криптовалютами: Міністерство фінансів у пошуках істини [Електронний ресурс]/ Артем Серeda. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100010440-opodatkuвання-operatsiy-z-kriptovalyutami-minfin-u-poshukakh-istini-1>